

Bakalářská práce

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TESTAMENTY KARDAŠOVY ŘEČICE 17. – 18. STOLETÍ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Autor práce: Milan Hejda

Studijní obor: ARC

Ročník: 4.

2020

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Drahově dne

Poděkování

Práce Testamenty Kardašovy Řečice by nemohla vzniknout bez mnoha lidí a institucí. Z toho důvodu si na tomto místě zaslouží být zmíněna řada lidí, která mě podporovala a motivovala k dokončení této práce. V prvé řadě musím poděkovat vedoucí své práce paní doc. Marii Ryantové za podnětné připomínky a příspěvní radou. Můj dík taktéž patří Státnímu okresnímu archivu v Jindřichově Hradci v čele s paní doktorkou Helenou Hálovou a jejími pracovníky a taktéž paní doktorce Laděně Plucarové ze Státního oblastního archivu v Třeboni. Mimo jiné nemohu opomenout mně vždy podporující rodiče a pana Františka Klimeše z Drahoва. Závěrem bych chtěl tuto práci věnovat své sestře Kačence.

Anotace

Bakalářská práce *Testamenty Kardašovy Řečice 17. – 18. století* pojednává o souboru osmnácti testamentů, u kterých bylo cílem prozkoumat je tak, aby vystoupil z pramenů člověk, a především prvky definující vzorce chování v uzavírání posledních vůlí v Kardašově Řečici. Práce si předsevzala prozkoumat řadu dílčích úkolů, a proto bylo přistoupeno k rozdělení do čtyř základních kapitol. První kapitola obsahuje úvodní pasáže a věnuje se historiografii, druhá dějinám Kardašovy Řečice, třetí pojmu slova testament a právním okolnostem vzniku testamentu. Čtvrtá kapitola je z pohledu samotného bádání klíčová. Kapitola je rozdělena na pět základních částí. První dvě části čtvrté kapitoly se zaměřují na charakteristiku testamentu a přehledně představují jména a příjmení testátorů s roky sepsání jejich testamentů. Třetí část čtvrté kapitoly sleduje testátory a dědice z pohledu sociálního zařazení ve městě a v podstatě i na panství. Čtvrtá část čtvrté kapitoly popisuje soubor z pohledu PVH a je rozdělena i na další podkapitoly. Závěrečná pátá část čtvrté kapitoly nastiňuje mechanismy při sepsání testamentu ve městě a porovnává je tak s udávanou normou, dále je popsán přínos radních, svědků a především písařů. Poslední části čtvrté kapitoly patří posledním dnům testátorů, kdy prostor dostane porovnání mezi časem sepsání poslední vůle a časem úmrtí. Úplný závěr je zaměřen na dědictví a odkazy po zesnulém.

Annotation

The bachelor's thesis *Testaments of Kardašova Řečice from the 17. – 18. century* is a collection of eighteen testaments. The primary goal was to demonstrate the human aspect of aforementioned last wills and to showcase the apparent patterns of behaviour regarding the actual composition of testaments in Kardašova Řečice. The thesis wants to study row of particular work that for divided my thesis at four chapters. The first chapter includes the introductory pages and furthermore deals with theoretic aspects of historiography in general. The second chapter is studying history of town Kardašova Řečice, whereas the third chapter clarifies the meaning of the term „testament“ and describes the legal circumstances of its origins. The final chapter is the most crucial and integral part of the whole thesis and is therefore divided into five brief part. The first two part of the fourth chapter outline the common attributes of introducing testaments and also present the names and surnames of every testator, including the dates of the composition of their last wills. The third part of the fourth chapter reflects the social stratification of all testators and inheritors within the city and the whole dominion. The fourth part is pivotal from perspective research. The chapter divided in five parts examines the testaments from the perspective of auxiliary sciences of history and is subsequently divided into additional paragraphs. The objective of the fifth part of the fourth chapter is to present the mechanisms concerning the composition of testaments in the town and focuses on the roles and contributions of witnesses, town councillors and scribes. The last part of the fourth chapter belong the last days of testators, specifically the period of time between the writing of their last wills and the time of their passing. The concluding pages reflect the actual content of inheritances, as they are presented in the aforementioned testaments, and comments on legacy of testators in general as well.

Obsah

1. Úvod	8
1.1. Historiografie Kardašovy Řečice	10
2. Kardašova Řečice	13
2.1. Dějiny města	14
3. Testamenty	24
3.1. Definice testamentu	24
3.2. Testament jako badatelské téma	30
4. Testamenty Kardašovy Řečice	38
4.1. Charakteristika archivního souboru a výčet testamentů	39
4.2. Výčet testátorů	40
4.3. Sociální status testátora a dědiců	41
4.4. Vnitřní a vnější popis	43
4.4.1. Rozsah, podoba a dochování testamentů	47
4.4.2. Pečeť	48
4.4.3. Popis testamentu	50
4.5. Sepsání testamentu v Kardašově Řečici	54
4.5.1. Písaři, svědci a představitelé radnice města	57
4.5.2. Písaři a testamenty	61
4.5.3. Doba mezi sepsáním testamentu a smrtí	69
4.5.4. Kardašova Řečice ve světle dědictví a odkazů po zesnulém	73
Závěr	81
Ediční poznámka	84
Edice	86
Seznam zkratk	124
Prameny vydané a nevydané	126
Literatura	127
Internetové zdroje	135
Seznam příloh	136
Reprodukce	138

1. Úvod

Toto téma se začalo rodit daleko dřív, když se naplno začal projevovat můj zájem o genealogii. Bylo to na střední škole, kdy vše pokračovalo nadějí na studium Archivnictví a skončilo jeho realizací. Důležitým bodem bylo prohloubení zájmu o historii. Najednou jsem začal chápat genealogii nejen jako pomocnou vědu historickou, ale i jako svébytnou disciplínu. Důvodem bylo, že mi v určitou chvíli vyvstala řada otázek o předcích a příbuzných, které jsem si chtěl zodpovědět. Tím jsem se dostal až sem, na místo své bakalářské práce. Nyní proto musím uvést přehled, který mi udal genealogii jako kotvu k zájmu o další témata. Šlo o historickou demografii, dějiny obyvatelstva (hlavně poddaných), dějiny venkova (i města), dějiny usedlostí, dějiny emigrace, částečně dějiny řemesel, onomastiky a dalších. A nyní si mohu položit otázky a najít na ně odpovědi. Mezi cíle této práce patří následující: prohloubení znalostí o poddaném lidu Kardašovy Řečice a jejich pramenech, přiblížit je dnešnímu čtenáři myšlenkově, interpretovat majetkovou situaci.

To je moje motivace a také hnací motor. Téma Testamenty Kardašovy Řečice jsem zvolil už proto, že pro genealogii je téměř vždy v ČR mezníkem a počátečním bodem období třicetileté války, proto jsem počátek práce zařadil do stejného období. Existují samozřejmě i výjimky. Téma vlastní práce jsem vymezil od poloviny 17. století do 30. let 18. století. Hlavním pramenem tohoto studia jsou testamenty, které byly v případě nutnosti vhodně doplněny i dalšími prameny. Šlo o matriky (tripartitní), dále soupisy poddaných (výjimečné v evropském měřítku, u nás běžné), výjimečně též pomohly pozemkové knihy.

Testament jako pramen je z výše jmenovaných asi nejvíce autobiografický už z toho důvodu, že se zde člověk může dočíst nejen informace o rodině, majetku, ale co je důležitější, odráží se v něm dobové myšlení a mentalita. Tím je tento pramen bohatým zdrojem nejen pro zkoumání poddaného jako charakteristické individuality, ale i jako pevný článek v občanské genealogii, pro kterou chci tímto pomoci rozvést a pochopit jednu etapu v životě člověka 17. století.

Má pramenná základna sestává především z Archivu města Kardašova Řečice uloženého v SOkA Jindřichův Hradec.¹

¹ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Poslední vůle*, inv. č. 452.

Co se týče odborné literatury, tak ta má čtyři hlavní části. V první části se jedná o literaturu věnovanou testamentům, kšaftům či inventářům pozůstalostí. Testamentární problematika pro městské prostředí je nejlépe postihnutebná osobností Jiřího Peška.² Druhou výraznou osobností v téže disciplíně pro mou oblast bádání (tj. Kardašovořečicko a okolí) je jméno Jany Stejskalové.³ Druhý blok literatury sestává z oddílu, který prozkoumává problematiku, která je testamentárnímu zkoumání nejbližší, a tou je smrt, která je v práci okrajově bádána. Tu nejlépe vystihuje jméno autora a odborníka Phillippe Ariése. Tento Francouz byl expertem na dějiny mentalit a v jeho bibliografii zaujímá čestné místo dílo s názvem *Dějiny smrti*.⁴

Třetí oddíl literatury představuje např. Karel Malý a *Městské právo v 16. – 18. století*.⁵ V práci byl přímo využit Koldínův zákoník, který nám zprostředkovává edice *Codex iuris Bohemici* od Josefa Jirečka.⁶

Čtvrtou skupinu tvoří práce věnující se historiografii Kardašovy Řečice. V této souvislosti nelze nezmínit také jména jako Jaromír Hrubý či František Teplý, kteří psali o dějinách Kardašovy Řečice,⁷ resp. Jindřichova Hradce.⁸ O tomto tématu bude podrobněji řečeno více v následující podkapitole.

Cílem této práce je rozšířit bádání v oblasti české testamentární praxe v českých zemích na příkladu poddanského města Kardašovy Řečice. Mimo to je úkolem v této práci prozkoumat testament jako hlavní pramen a definovat jej. Chci z něj získat typické rysy jako mentalitu lidí, náboženské cítění, majetkovou strukturu, rodinné vazby, kontakty s okolím, typický proces vzniku testamentu krok za krokem v tomto městě.

² Z řady jeho studií lze zmínit práce o pražských testamentech či jeho inventáře. Viz Jiří PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, Pražský sborník historický 15, s. 63-92; TÝŽ, *Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života*, Opera historica 1, 1991, s. 30-42.

³ Jana STEJSKALOVÁ, *Kšaft jako pramen pro studium úrovně měšťanské domácnosti*, Opera historica 1, 1991, s. 74-80.

⁴ Phillippe ARIES, *Dějiny smrti I-II*, Praha 2000.

⁵ Karel MALÝ, *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*, Praha 1982; Hermenegild JIREČEK, *Mistra Viktorina ze Všehrd. O právích země české knihy devatery*, Praha 1874.

⁶ Josef JIREČEK, *Codex iuris Bohemici IV/3*, s. 129-198.

⁷ K dějinám Kardašovy Řečice existuje několik prací zaměřeno napříč historií až k současnosti. Viz Jaromír HRUBÝ, *Mistopis Kardašovy Řečice I-III*, Kardašova Řečice 1929-1934; TÝŽ, *Kardašova Řečice a bývalé panství řečické*, Praha 1893; Vratislav VYHLÍDKA, *Stručné dějiny Kardašovy Řečice*, Kardašova Řečice 1988.

⁸ František TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce I-IV*, Jindřichův Hradec 1927-1936.

1.1. Historiografie Kardašovy Řečice

Kardašova Řečice měla velké štěstí na zpracování historie. První, kdo se zabýval historií města, byl historiograf, rodák, vzdělanec a zejména autor dějin poddaných tohoto města. Byl jím Jaromír Hrubý,⁹ který znovuobjevil kořeny našich rodů. Jaromír Hrubý pracoval jako překladatel a novinář, pedagog či zprostředkovatel ruské literatury českému čtenáři. Jeho nejdůležitější prací z pohledu Kardašovy Řečice byly práce s názvem *Řečice Kardašova a bývalé panství řečické* (1893) a *Místopis Kardašovy Řečice I-III* (1929-1934).¹⁰ V souvislosti s těmito pracemi lze říci mnoho, ale nejdůležitější je, že obě řečená díla zpracoval rodák, který s vysokou pravděpodobností choval výraznou úctu k místu svého původu. Jak bylo naznačeno v předchozích řádcích, nešlo o práci historika, ale lze poukázat na to, že to byl člověk, který se vyznal v problematice a věděl, které prameny měl použít. Na všechna pozitiva je i jedno negativum, které je nutné kriticky zhodnotit. Jaromír Hrubý ve své práci sice uváděl citace svých zdrojů, ale chyběl rok vydávaných prací. Někdy uvedl strany citace bez uvedení roku a zase jinde uvedl jméno a příjmení autora, název práce s rokem vydání, ale bez citované strany. Citace byly v jeho podání správné, ale z dnešního pohledu neúplné. V případě citovaných pramenů byl Jaromír Hrubý první, kdo upozornil na řadu pramenů v souvislosti s historií města. Je více než zřejmé, že byl první z města, kdo se blíže seznámil s archiváliemi a ve své době musel platit za znalce historických souvislostí.

Významné místo v historii města si také získalo jméno Ferdinanda Tadra.¹¹ Tento rodák z Jindřichova Hradce v roce 1899 vydal v rámci země výjimečný pramen z pohledu obyvatel města Kardašovy Řečice, kde jsou dostupné detaily ke složení obyvatel. Studie byla nazvaná *Rukopisné zlomky Drkolenské*.¹² Tento pramen je význačný zejména díky svému stáří. Odhaduje se, že vznikl v době vlády Karla IV. Zaznamenává některé obyvatele našeho města a je to jeden z nejstarších pramenů pro Kardašovu Řečici. Pramen nabízí i pohled na ženské zastoupení ve společnosti. Významná jsou zde zejména první ženská jména z řečického městečka. Mimo toto práce uváděla dochované obyvatelstvo

⁹ Jaromír Hrubý (1852, Kardašova Řečice - 1916, Praha).

¹⁰ J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, Praha 1893; TÝŽ, *Místopis I-III*, Kardašova Řečice 1929-1934.

¹¹ Ferdinand Tadra (1844, Jindřichův Hradec-1910, Praha) byl archivář, středoškolský učitel a autor historických prací. V roce 1899 napsal *Rukopisné zlomky Drkolenské*, které se zabývaly dějinami Kardašovy Řečice.

¹² F. TADRA, *Rukopisné zlomky Drkolenské*, in: Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění 8, 1899, s. 139-150.

Kardašovy Řečice dle jmen a povolání či postavení ve společnosti. Uveden zde byl i jazykový původ obyvatel, tj. české a německy mluvící obyvatelstvo.¹³

Alespoň okrajově se zabýval Řečicí František Teplý.¹⁴ Ten byl římskokatolickým knězem, ale především působil jako historik a archivář. Významným se stal zejména díky monumentálnímu dílu *Dějiny města Jindřichova Hradce*, které vydal jako sedmidílný soubor v letech 1927–1937.¹⁵ Kniha obsahuje v souvislosti s Kardašovou Řečicí jen zmínky.

Nezastupitelné místo měl rozhodně Bartoloměj Víta, který seřadil a vydal Hrubého výše zmíněný soubor *Místopis Kardašovy Řečice I-III* (1929-1934). Zajímavostí bylo, že po Jaromírovi Hrubém zůstal soubor pouze v rukopisech, proto tuto práci obstaral Bartoloměj Víta. Dílo postrádá citace, ale na druhou stranu poskytuje bohatý a mnohdy nedohledatelný ilustrační materiál. Jako důkaz by mohly být uvedeny obrazy akademického malíře Antonína Nekuta, které byly do knih reprodukovány.¹⁶ Antonín Nekut byl taktéž rodák z Kardašovy Řečice.¹⁷ Co se týče samotného Víty, tak ač byl učitel, je dodnes znám i jako archivář a historiograf Kardašovy Řečice.¹⁸ Je více než zřejmé, že předpoklady k této práci mu dalo studium filosofické fakulty UK. Nutné je zmínit i průvodce, který pomohl Bartoloměj Víta spoluvytvořit. Šlo o *Okresní archiv v Jindřichově Hradci. Průvodce po fondech a sbírkách* (1959).¹⁹

Nebyli to ovšem jen autoři, kteří psali o historii města a poddaných. V pořadí další psali i o městu z pohledu kulturní činnosti obyvatel. Jedním z nich byl Jan Hlávka, který

¹³ Tamtéž, s. 139-150.

¹⁴ František Teplý (5. 2. 1867, Marčovice – 11. 6. 1945, Malenice). Viz biblio.hiu.cas.cz.

¹⁵ Jeho historické práce byly oceněny i předními historiky jako byl August Sedláček, Václav Novotný nebo Čeněk Zíbrt. Viz Badatelna.cz. A dílo viz F. TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce I-IV*, Jindřichův Hradec 1927-1936.

¹⁶ Antonín Nekut (12. 6. 1805, Kardašova Řečice - ?), viz SOA Třeboň, Kardašovy Řečice, Matrika N 1785 – 1815, s. 86. Bližší informace nebo data se nepodařilo dohledat.

¹⁷ Obrazy viz J. HRUBÝ, *Místopis III*, s. 276, 277; o Antonínovi Nekutovi viz TÝŽ, *Místopis I*, s. 196.

¹⁸ Bartoloměj Víta (1891, Kardašova Řečice-1966, Kardašova Řečice) byl středoškolský učitel a autor historických prací. Absolvoval gymnázium v Jindřichově Hradci a následně studium češtiny a němčiny na UK. V letech 1912-1913 absolvoval pobyt v Mnichově. Dále sloužil v armádě v roce 1918 a 1919. V prosinci 1919 zakončil studium na UK. Na UK se vyskytoval mezi lety 1910 až 1920 s pauzami, jak bylo řečeno. Následně se stal učitelem v Turnově a Jindřichově Hradci. V roce 1923 začal pracovat s rukopisným materiálem Jaromíra Hrubého, který vydal ve třech dílech v letech 1929, 1930 a 1934. Viz biblio.hiu.cas.cz; www.kardasova-recice.cz; Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity / Univerzity Karlovy IV. (1917–1921), inv. č. 4, s. 1707; <https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1880468962510516/212/?lang=cs>

¹⁹ Filip VÁCLAV – Bartoloměj VÍTA, *Okresní archiv v Jindřichově Hradci. Průvodce po fondech a sbírkách*. Jindřichův Hradec 1959.

napsal knihu s názvem *Sto let divadelní činnosti v Kardašově Řečici* (1940).²⁰ Naproti tomu Zdeněk Mráz (1934-1993), který byl taktéž rodák z Kardašovy Řečice, vydal například titul s názvem *Z historie ochotnického divadla v Kardašově Řečici* (1984).²¹ Mimo jiné napsal také článek pod názvem *Z historie skautského hnutí v Kardašově Řečici* (1993).²²

Přímo dějiny města v roce 1988 popsal Vratislav Vyhlídka, který byl pro změnu ceněn za sepsání ucelené práce o historii města.²³ Ve svém díle nastínil nejstarší historii od neměnných faktů a ústně podávané tradice, na kterou navázal historií šlechty, počínaje vylíčením rozdělení města na Horní a Dolní stranu, dále popsal hrůzy husitství, až po úpadek Dolní strany a nástup Slavatů, také řadu svobod a období „písařské tradice“, církevní pohled na město, období napoleonských válek, vývoj lesní správy a moderní dvacáté století, kde už je hluboce zakořeněna tradice hasičstva, divadelních ochotníků a řady spolků.

V současné době rezonuje v souvislosti s historickou prací jediné výraznější jméno. Nejde sice přímo o historika, ale jedná se o autora, který se orientuje v archivním materiálu a umí s ním pracovat. Jedná se o Zdenku Maršíkovou (nar. 1944), která napsala několik knih k tématu Kardašovy Řečice. Nejvýraznější je publikace, která se věnuje dějinám pohostinství v Kardašově Řečici.²⁴ Představuje práci bohatou na využití archiválií, kronik, deníku Jaromíra Hrubého, fondu Velkostatku Kardašovy Řečice či osobních vzpomínek pamětníků. Je zde použito zejména mnoho obrazových příloh, a i z tohoto hlediska jde o cenný zdroj informací. Z plně profesionálního pohledu by historik či archivář postrádal přesné citace s uvedením stran pro ověření si dané informace.

²⁰ Jan HLÁVKA, *Sto let divadelní činnosti v Kardašově Řečici*, Jindřichův Hradec 1940. Životní data u tohoto autora nenalezena.

²¹ Zdeněk Mráz (8.2.1934, Kardašova Řečice-19. 12. 1993, asi tamtéž) byl historik, který zpracovával témata k historii jižních Čech. Viz biblio.hiu.cas.cz.

²² Zdeněk MRÁZ, *Z historie ochotnického divadla v Kardašově Řečici*, Kardašova Řečice 1984; Z. MRÁZ, *Z historie skautského hnutí v Kardašově Řečici*. Výběr 30, č. 2, 1993, s. 108-112.

²³ Vratislav VYHLÍDKA, *Stručné dějiny Kardašovy Řečice*, Kardašova Řečice 1988. Životopisná data nenalezena.

²⁴ Zdenka MARŠÍKOVÁ, *Historie zájezdních hostinců a hospod v Kardašově Řečici*, Jindřichův Hradec 2017.

2. Kardašova Řečice

Kardašova Řečice je bývalým centrem kardašovořečického panství a nachází se mezi třemi městy, tj. Jindřichovým Hradcem, Soběslaví a Veselím nad Lužnicí. Kardašova Řečice je od Jindřichova Hradce vzdálená 14,2 km, od Soběslavi 17,1 km a od Veselí nad Lužnicí 19,5 km. Panství Kardašova Řečice sestávalo z řady vesnic, které byly zmíněny i v testamentech některých testátorů. Šlo zejména o obce Drahov, Pohoří či Pleše. Kardašova Řečice byla poddanské město, které bylo dlouhou dobu součástí většího celku navzájem propojených panství patřících pod jediné dominium s centrem v Jindřichově Hradci. K vývoji panství a jeho obcí uvádím přehled v tabulce níže.

Příloha č. 1 – *Panství Kardašova Řečice 1613-1695*

Panství Kardašova Řečice	
1) Na základě urbáře z roku 1613 ²⁵	
Městečko Kardašova Řečice	Ves Mních
Ves Nítovice	Ves Plasná
Ves Dráchov	Ves Klenovej
Ves Zlukov	Ves Pohoře
Ves Drahov	Ves Samosoly
Ves Aujezdec (Újezdec)	Ves Březina (Vřesná)
Ves Pleše	Ves Světce
2) Na základě urbáře z let 1652-1654 ²⁶	
Městys Řečice	Ves Plasná
Ves Nítovice	Ves Klenovej
Ves Dráchov	Ves Pohoře
Ves Čeraze	Ves Samosoly
Ves Žišov	Ves Březina (Vřesná)
Ves Kozmice	Ves Světec
Ves Zlukov	Hájenství řečické
Ves Drahov	Hájenství nítovické

²⁵ SOA Třeboň, *Urbář slavatovských panství 1613*, inv. č. 184, kart. 27, fol. 111-120, s. 115-124.

²⁶ SOA Třeboň, *Urbář 1652-1654*, inv. č. 185, kart. 28, fol. 236-272 s. 258-295.

Ves Aujezdec (Újezdec)	Hájenství dráčovské
Ves Pleše	Hájenství klenovské
Ves Lhota malá [!]	Hájenství aujezdecké
Ves Mnich	Hájenství samosolské
3) Na základě soupisu poddaných z roku 1695 ²⁷	
Městys Řečice Kardašova	Dráčov
Samosoly	Kozmice
Pohoř	Žišov
Mnich	Aujezdec (Újezdec)
Malá Lhota	Zlukov
Plasná	Drahov
Klenovej	Nítovice
Březina (Vřesná)	Pleše
Světce	

2.1. Dějiny Kardašovy Řečice

Na úvod vylíčení historického vývoje chci upozornit, že se nejstarší urbář dochoval až z roku 1613, proto není možné uvést starší přehled rozsahu panství Kardašovy Řečice.

Počátky města jsou zastřeny nedostatkem pramenů, ale už lingvistický rozbor slova Řečice má kořeny v tatarských jazycích.²⁸ Vedle toho je důležitým vodítkem řečický potok Kardaš, který dal městu pravděpodobně název a je uváděn i jako nejstarší z okolních rybníků. V této souvislosti přidává svou teorii i Jaromír Hrubý, který říká, že rybník Kardaš mohl být vybudován později, asi v 15. století,²⁹ a tak mohl být pojmenován podle tureckých zajatců, které si měl nechat dovézt král Zikmund do Prahy v roce 1437.³⁰

²⁷ SOA Třeboň, *Soupisy poddaných 1695*, inv. č. 136, s. 77-94.

²⁸ O významu názvu Kardašova Řečice viz Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách jejich vznik, původní význam a změny III*, Praha 1951, s. 549; také J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 5.

²⁹ Tato teorie by mohla být pravdivá za předpokladu, že se městečko původně jmenovalo pouze Řečice a později mohla být na základě popsané události v textu připojena druhá část názvu, tj. Kardašova na základě, které vznikl název Kardašova Řečice.

³⁰ J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství řečické*, s. 6.

Na základě těchto informací se dá předpokládat, že se město jmenovalo dle názvu rybníka. To potvrdil i August Sedláček.³¹ Význam slova Kardaš či Kardašova lze vyložit jako válečný druh či vyzvědač v tatarštině, turečtině a maďarštině.³²

Prvopočátek osídlení Řečice byl položen díky přechodu přes bažinaté údolí, které střežila tvrz postavená pro strážce kolem roku 950. Město samotné vzniklo v pohraničním hvozdu, kde postupně vznikly zemské stezky, které používali obchodníci. První zmínky o stezkách máme již z roku 871 z Fuldských análů.³³ Ty byly v této oblasti tehdy dvě. První vedla přes pozdější Tábor, Chýnov, Tučapy, Samosoly, Pluhův Žďár, Plasnou a Stráž, kde se stáčela na Znojmo nebo do Rakouska. Druhá vedla přes pozdější Soběslav, Dráčov, Veselí, Třeboň a směrem na Vitorazsko.³⁴ Při obou byly zemské stráže, u kterých vznikaly před rokem 1000 osady. Tou dobou se pravděpodobně objevila celá řada vesnic jako Drahov, Vřesná, Nítovice, Zlukov, Pleše, Plasná, Mnich, Samosoly a další. Přirozeným centrem se stala Řečice.³⁵

Řečice začala rychle růst a bohatnout, což zapříčinil zejména charakter trhové vsi a při ní již zmíněná tvrz.³⁶ Tuto ves reprezentovalo též původní obyvatelstvo Řečice, které se řadilo mezi svobodníky podléhající pouze královské komoře. Řečená řečická tvrz byla strážní a pravděpodobně vznikla z původní tvrze. Lidé se v té době živili včelařstvím, lovem zvěře, pastevectvím či zemědělstvím.³⁷ Totéž se týkalo i vesnice Pleše, která byla pravděpodobně založena řečickými občany. Zajímavý je též původ vsí Drahov³⁸ a Nítovice,³⁹ kde byly pravděpodobně zárodky též svobodného lidu či zástupců nižší šlechty, neboť se zdá, že obce jsou pojmenovány dle svých zakladatelů.⁴⁰

V té době se ke slovu dostávaly písemné záznamy. První z nich byl pramen asi z poloviny 14. století. Bylo jím již zmíněné nekrologium řečické fary.⁴¹ Dle něho byla Řečice městem neboli „civis“, což dosvědčuje i stav a zaměstnání jejích obyvatel. Poprvé

³¹ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého I–XV*, Praha 1882–1927; Tamtéž, sv. 4., s. 332.

³² J. HRUBÝ, *Kardašova Řečice a bývalé panství*, s. 5; V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 4.

³³ Tamtéž, s. 32.

³⁴ J. HRUBÝ, *Stručné dějiny*, s. 4.

³⁵ J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 31–33.

³⁶ V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 4.

³⁷ Tamtéž, s. 32–33.

³⁸ V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 205–206; též [www.augustsedlacek.cz/heslo Drahov](http://www.augustsedlacek.cz/heslo/Drahov).

³⁹ Tamtéž, s. 232–235.

⁴⁰ K Drahovu A. PROFOUS, *Místní jména v Čechách I*, s. 162; k Nítovicím Tamtéž, *Místní jména v Čechách III*, s. 602.

⁴¹ F. TADRA, *Rukopisné zlomky*, in: *Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění* 8, 1899, s. 139–150.

se v pramenech objevují měšťané z Řečice, kteří jsou charakterizováni termínem „de civitate“.⁴² Byli zde uvedeni nejzáměrnější, jazykově jak čeští, tak i němečtí obyvatelé, kteří tvořili nezanedbatelnou část populace města. Město po většinu své historie bylo městem poddanským, v částech své historie i rezidencí a centrem svého majitele.

Nebyla to ovšem jen Řečice, která si psala vlastní dějiny, neboť se zde objevil mocný hráč v podobě rodu Vítkovců. Ti začali kolonizovat oblast a asi v roce 1200 založili hrad se jménem Jindřichův Hradec (Nový dům nebo Neuhaus).⁴³ Tím Kardašova Řečice získala významného konkurenta v podobě rodu pánů z Hradce. Již kolem roku 1267 se Řečice rozdělila mezi dva majitele.⁴⁴ Jimi byli páni ze Sezimova Ústí a páni z Jindřichova Hradce. Ti si město rozdělili na Dolní stranu (páni z Ústí) a Horní (páni z Hradce). Hradečtí později přistoupili ve větší míře ke kolonizaci a posilovali Horní stranu řečickou řadou privilegií. Byli to ovšem páni ze Sezimova Ústí, kdo zde sídlil. Představovali je Ondřej starší a Ondřej mladší v letech 1317-1370. Tato část pánů ze Sezimova Ústí se později začala titulovat jako páni z Řečice.⁴⁵

Situace se ovšem zkomplikovala i tím, že páni z Ústí svou „Dolní“ polovinu města začali úspěšně rozvíjet na úkor Horní strany. Pro to mluvila zejména existence kostela, fary a také patronátního práva. Tím byl dán předpoklad pro rozvoj obchodu a řemesel a pro povýšení obce na město v této době.⁴⁶

Život Dolní strany byl nejvíce charakterizován obchodem a vyhlášenými trhy, které probíhaly před kostelem. Bydlel zde obchodník s exotickým zbožím (koření bylo dostupné jen zdejší honoraci), dále nechyběly dílny zaměřené na rozličná řemesla. Další důležitou součástí byly krčmy, které se nacházely v Řečici i ve větších vesnicích, připomínána byla taktéž přítomnost lazebníka ve městě a několika mlýnů v Řečici i v okolí.⁴⁷ Obec se obešla díky řemeslům prakticky bez okolního dovozu, ale toto úspěšné období bylo narušeno v roce 1380, kdy bohužel přišla kritická doba, neboť vymřela část rodu pánů ze Sezimova Ústí, a to již zmíněný rod pánů z Řečice.⁴⁸ Důsledkem této události byl úpadek Dolní strany a chátrání dřevěné tvrze. Posledním viditelným zápisem

⁴² Tamtéž.

⁴³ J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 34.

⁴⁴ Tamtéž, s. 36.

⁴⁵ Tamtéž, s. 53-54; V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 6.

⁴⁶ V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 8-9.

⁴⁷ Tamtéž, s. 7, 8.

⁴⁸ Tamtéž, s. 8.

pánů z Ústí do historie Kardašovy Řečice bylo rozšíření chrámu, které dokončil až Oldřich IV. z Hradce (1354-1384). A tím došla Dolní strana k definitivní stagnaci, kterou zastavil až impuls od druhých majitelů z Horní strany, pánů z Hradce. Ten přinesl Jan starší z Hradce, když vydal v roce 1407 privilegium tzv. obdarování Horní strany.⁴⁹ Jeho záměrem bylo získat řemeslníky a obchodníky z Dolní strany, kteří měli pomoci pozvednout Horní stranu a získat rozhodující vliv pánům z Hradce i v celém městě. To se podařilo až kolem roku 1490, kdy se vládcem nad celým městem stal Jindřich IV. z Hradce.⁵⁰ Samotné privilegium z roku 1407 mělo zvýhodnit Horní stranu, protože tímto aktem si páni z Hradce zrušili vlastní právo odúmrti. To ovšem nemohla Dolní strana nabídnout svým obyvatelům až do vlády Slavatů.

Dalším historickým milníkem byl rok 1415, kdy se začalo dostávat na panství Kardašova Řečice husitství. První důkaz o husitství v Kardašově Řečici a okolí podává stížný list, který podepsali i páni z Hradce.⁵¹ Ten naopak nepodepsal Jan Plešský z Ústí (1397 - kolem roku 1437), který byl v té době majitelem Dolní strany řečické jako již pátý zástupce z rodu pánů ze Sezimova Ústí.⁵² Dalším důkazem o rozšíření husitství na panství byla zmínka o faráři jménem Ondřej, který odmítal podávat podobojí. Ten se nakonec stáhl do bezpečí v Lomnici nad Lužnicí. Toto bezpečí mu dlouho nevydrželo, protože byl v roce 1421 upálen.⁵³

Jediný, kdo mohl změnit osud řečeného faráře, byl pán Dolní strany Jan Plešský z Ústí, známý jako velký katolík.⁵⁴ I tak byl osud řečického faráře i řečické fary zpečetěn, neboť ta téměř zanikla a řečická fara tímto aktem zůstala na dlouhou dobu bez duchovního správce. Důsledkem byla též ztráta křesťanských „oveček“ z širokého okolí fary i s její školou.⁵⁵

V té době zároveň došlo k potlačení hereze Martina Húska. S touto sektou souviseli i tzv. Adamité, kteří se skládali z nejchudších obyvatel tábořské obce a byli nazýváni také „holota.“ Toto pojmenování naznačuje, že se nevyhýbali nahotě, která měla být doprovázená smilněním. Húska byl se svými následovníky vypuzen z Tábora již

⁴⁹ Tamtéž, s. 9.

⁵⁰ J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 271.

⁵¹ Signatáři stížného listu viz František PALACKÝ, *Archiv český III*, Praha 1844, s. 187-193.

⁵² V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 10.

⁵³ Tamtéž, s. 13.

⁵⁴ Tamtéž, s. 13.

⁵⁵ Tamtéž, s. 13-14.

v roce 1421. Po této události se situace vyhroutil a Adamité byli rozprášeni u Příběnic. Zbyli ovšem tací, kteří se zachránili a odešli na Ostrov zvaný Hamr na řece Nežárce.⁵⁶ Odtud následně podnikali další výpady po okolí za pravděpodobného vedení jejich vůdce sedláka Mikuláše.⁵⁷ Jejich vpády se týkaly Veselí, Stráže, Pleší, Řečice a dalších vesnic. To zapříčinilo vypálení a vyrabování i Dolní strany řečické, kde následkem těchto událostí došlo k dalšímu posílení pozic Horní strany řečické v rámci města. Dne 21. října 1421 byl definitivně vyřešen problém s Adamity, když čtyři stovky mužů vedených Bořkem Klatovským obestoupily ostrov. Poslední boj měl původně proběhnout bez větších potíží, ale naháči ukázali až tak heroickou obranu, že pobili velký počet husitů i s velitelem. Adamité nicméně podleli.⁵⁸

Následující vývoj charakterizovala dohoda z roku 1429, kdy se Menhart II. z Hradce stal majitelem Horní strany řečické (na základě práva po matce), Vilhartic a Vlášenic. Definitivně ovšem získal Horní stranu až roku 1437, kdy převzal i platy zadluženého Jana Teleckého, který byl synem výše řečeného Jana staršího z Hradce.⁵⁹

Menhart II. měl syna Oldřicha, který vládl panství jako Oldřich VI. Ten byl spojencem krále Albrechta a později patřil do opozice vůči Jiříkovi z Poděbrad. Oldřich umřel bezdětný a panství přešlo na nezletilé potomky Jana Teleckého Jindřicha a Heřmana. Jejich poručníkem byl Arnošt z Leskovce, který nebyl ekonom a ani hospodář, a proto mu jeho ztráty zaplatili poddaní. I z toho důvodu došlo roku 1463 ke změně vládce hradeckého domu při úmrtí Heřmana, po kterém nastoupil Jindřich IV. Ten měl za poručníka a později i tchána Zdeňka ze Šternberka.⁶⁰

Dalším majitelem řečického panství byl po roce 1463 již zmíněný Jindřich IV. z Hradce. Ten získal značně zadlužené statky, které byly poznamenány předchozí poručnickou vládou. Jindřich IV. byl ovšem schopný hospodář, a proto dokázal zachránit zbytek panství a postupně získal řadu majetků prostřednictvím věn, která si vyženil ze svých čtyř manželství. V této době postupně začalo docházet k úpadku samostatných obcí v okolí pod vládou drobnějších vlastníků. V této souvislosti Jindřich IV. již v roce 1482 koupil ves Újezdec, 1486 Plasnou a v roce 1491 získal od krále za věrnou službu v Uhrách statky Jana Smrčky ze Mnichu, a tak dostal do vlastnictví i část Zlukova. V roce 1490

⁵⁶ Ostrov bylo původní jméno dnešní vesnice Hamr.

⁵⁷ J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 47.

⁵⁸ V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 13.

⁵⁹ Tamtéž, s. 16.

⁶⁰ Tamtéž, s. 17.

koupil zboží plešské, které do té doby patřilo bratřím z rodu Sezemů z Ústí. Zároveň získal i Dolní stranu řečickou a sjednotil Řečici v obec pod jediným vládcem. Již v roce 1497 měl ve svých rukou první část vsi Drahov a někdy po tomto roce i část druhou. Někdy tou dobou vlastnil i Nítovice, část Pleší a jednu usedlost v Mnichu. Následně byly Pleše i Mnich získány jako celek a zároveň se díky příbuzným pod moc pánů z Hradce dostaly i vesnice Zlukov a Dráčov. Jediné samostatné statky v řečickém okolí byl Pluhův Žďár a Vřesná. Poslední problém pro Jindřicha jako katolíka byla nekatolická víra jeho poddaných. To se pokusil vyřešit novým vysvěcením kostela v Řečici v roce 1491.⁶¹

Další vládci byli z rodiny Jindřicha IV. Ten byl naposled ženat s Annou z Minstrberka a zbyli po něm nezletilé děti, syn Adam a dcera Anna. Jindřich IV. zemřel v roce 1507, kdy získaly vládu do rukou poručnice, vdova Anna se svou matkou Kateřinou z rodu Minstrberků. Mezi další poručníky patřil Petr z Rožmberka, Jiří Hrobský z Radenína a Jan Vojslavský z Vojslavic.⁶² V této době došlo k prodeji tří usedlostí v Pleších, které od té doby patřily k Soběslavi.⁶³

Vláda nad dominiem pánů z Hradce se dostala do rukou Adama I. z Hradce a po něm jeho synům Jáchymovi a Zachariášovi. Adam vládl do roku 1531, kdy se opět opakovala předchozí situace (nezletilí synové) a opětovně byla ustanovena vláda poručníků. Tato vláda skončila v roce 1550, protože bratři byli již schopní převzít majetek. Oba si rozdělili panství. Jáchym se stal pánem jindřichohradeckého panství a Zachariáš převzal panství Telč. Panství řečické měla spravovat jejich matka Anna z Rožmitálu. Dle pozdější úmluvy z roku 1552 měl řečické panství převzít Jáchym z Hradce.⁶⁴ Na něj se následně obrátila Řečice s žádostí o pořádání dvou výročních trhů vedle trhů týdenních. Jáchym souhlasil a potvrzení svého rozhodnutí získal u krále Ferdinanda I. Ten určil první z výročních trhů na úterý před sv. Vavřincem (svátek sv. Vavřince 10. 8.) a další na úterý po neděli Reminiscere, tj. po druhé neděli postní a zároveň páté neděli před Velikonocemi.⁶⁵ Týdenní trhy byly určeny na úterý a první výroční trh byl později převeden ze sv. Vavřince na sv. Josefa, tj. na 19. března. V té době už byla také plně vytvořena rybníční soustava řečického panství a vláda Jáchyma z Hradce zaznamenala již jen poslední úpravu z pohledu vesnic v rozsahu panství, když

⁶¹ Tamtéž, s. 18.

⁶² V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 19, 20.

⁶³ J. HRUBÝ, *Kardašova Řečice a bývalé panství*, s. 70.

⁶⁴ Tamtéž, s. 71-72.

⁶⁵ Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 94.

v roce v 1560 přibyla ještě ves Samosoly. Plně získal Jáchym vládu v Řečici v roce 1563, ale dlouho ji nedržel, protože zemřel v roce 1565.⁶⁶

Jeho dědicem se následně stal jeho jediný syn Adam II. z Hradce, který převzal majetek v roce 1568. Ten své matce Anně z Rožmberka dal možnost, kde může dožít. Zde Jaromír Hrubý píše: „*aby bydlela buď na zámku hradeckém, kde bude vším potřebným opatřena, anebo, kdyby se jí nelíbilo, že jí zůstává dům „Klášteříček“ na Novém městě, a při tom městečko Řečici s pivovarem, sladovnou, spilkou, mlýnem, vsi Pohoř, Klenový, Plasnou, Ratmirov, Ratiboř, Rozseč, dvůr Drahyšku a rybníky Zrádnou, Popel, Ostrov, Březinu a Jakšovský jí postoupil k volnému užívání.*“ To potvrzuje i další literatura, neboť Kardašova Řečice byla v té době věnným městem manželek pánů z Hradce. To se týkalo matky Adama II. Anny z Rožmberka, ale i Anny Kateřiny z Minstrberka.⁶⁷ Dalším výrazným skutkem Adama II., který se týkal Kardašovy Řečice, bylo, že potvrdil v roce 1591 výsady občanům Horní strany řečické z roku 1407. Jeho moc udávalo i množství statků, které měl v držení: hradecké, od roku 1589 i držba panství Telč po úmrtí posledního majitele strýce Zachariáše a dále koupí získané statky Hluboká, Stráž, Polná či Bystřice.⁶⁸ K obnovení katolické církevní správy se začalo postupně schylovat již od roku 1594, kdy Kateřina z Monfortu jako bigotní katolička a manželka Adama II. začala prosazovat příchod jezuitů do Jindřichova Hradce. V ten samý rok se Adam II. zároveň vzdal patronátních práv na hradeckém panství, včetně těch z řečické fary. Tato patronátní práva byla přitom v rukou majitelů panství již od 14. století. Ta následně připadla jezuitům a tím skončila náboženská svoboda poddaných, která fungovala za pánů z Hradce. Bylo to dáno zejména činem Adama II. z Hradce, který nechal v letech 1595-1596 vybudovat jezuitskou kolej v Jindřichově Hradci.⁶⁹ To byl poslední větší čin tohoto muže, neboť Adam II. zemřel již v roce 1596 jako člověk ceněný svým vzděláním, svou latinskou školou v Jindřichově Hradci, důležitý jako člen dvora krále Rudolfa II. a bývalý nejvyšší kancléř království či nejvyšší purkrabí království s residencí v Jindřichově Hradci.

Vedle skonu Adama II. se chýlil ke konci i osud samotných Sezimů z Ústí. Ten byl zpečetěn a ironií osudu toho byla příčinou jejich víra. Bylo to v období třicetileté

⁶⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze*, sv. 4., s. 335.

⁶⁷ F. TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce I*, sv. 2, s. 244.

⁶⁸ Tamtéž, s. 73-75, zde více o vládě Adama II.

⁶⁹ K navrácení ke katolictví a vlivu jezuitů na tuto situaci a jejich příchod do Jindřichova Hradce např. F. TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce I*, sv. 2, s. 385.

války a osudným se jim stala špatná strana na bojišti, protože bojovali na straně protestantů a odmítali se podříditi Habsburkům i katolické víře. Vymřeli někdy kolem roku 1642. Jejich štít a přídomek byl předán Lvu Vilému z Kounic.⁷⁰

Když se vrátím opět k pánům z Hradce, rozmnožený rodový majetek zdědil syn Jáchym Oldřich z Hradce.⁷¹ Ten pro značné závazky prodal panství Hluboká a panství Polná. Dlouho ovšem nevládl, protože zemřel již 23. ledna 1604. Zemřel bezdětný, a proto rod pánů z Hradce s ním vymřel po meči. Panství se tudíž za této situace ujala sestra posledního hradeckého pána Lucie Otýlie z Hradce.⁷² Ta se provdala za Viléma Slavatu, s nímž se zapsala do dějin Kardašovy Řečice z mnoha důvodů. Tím nejdůležitějším bylo, že Vilém nechal založit pozemkové knihy, které byly vedeny od roku 1609 – jedny pro Horní stranu a druhé pro Dolní stranu, jejich zakladatelem byl hradecký písař Řehoř Auftiefer.⁷³ Zároveň druhým velkým milníkem bylo udělení práva odúmrti i pro Dolní stranu řečickou Lucií Otýlií a Vilémem Slavatou ve Vídni v roce 1632.⁷⁴

Z náboženského hlediska se započala v roce 1610 výstavba nového kostela. Hybnou silou byli pro Slavatu jezuité, kteří měli i přes počáteční neúspěch velký vliv na rekatolizaci Kardašovy Řečice, neboť město bylo původně nekatolické. Později přinesla značný úspěch jezuitům jejich trpělivost pro získání poddaných pro katolickou víru. Tato trpělivost jim dala znalost prostředí, která byla využita během českého povstání a celé třicetileté války, kdy vpádl do jižních Čech hrabě Buquoy a vévoda Maxmilián Bavorský. Na rady jezuitů měly katolické síly získat Veselí nad Lužnicí a Soběslav, které patřily proticísařskému Švamberkovi.⁷⁵ Po bitvě na Bílé hoře začalo postupně docházet ke konfiskaci majetků odbojných šlechticů, které císař použil pro financování války a zároveň zde časem dosadil i své věrné zahraniční šlechtice a velitele.⁷⁶

Následující léta počínaje rokem 1633 bylo panství Kardašova Řečice plně v rukou slavatovského rodu, neboť do tohoto roku byla oficiálním majitelem Lucie Otýlie a Vilém Slavata byl pouze spolumajitelem. Panství převzal syn Lucie Otýlie a Viléma Slavaty Adam Pavel. Ten byl ovšem bez potomků, a tak jeho panství zdědil v roce 1657 jeho

⁷⁰ *Ottův slovník naučný*, sv. 22, s. 917.

⁷¹ Adam II. měl se svou manželkou Kateřinou z Montfortu syny Jáchyma Oldřicha a Viléma Zachariáše a dcery Lucii Otýlii, Annu a Bohunku. Více viz J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 75-76.

⁷² František RULL, *Monografie města Hradce Jindřichova*, Jindřichův Hradec, 1875, s. 68.

⁷³ Viz V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 23-24.

⁷⁴ Viz SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Listina (1632)*, inv. č. 9.

⁷⁵ Tamtéž, s. 25.

⁷⁶ Tomáš Václav BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I-II*, Praha 1882-1883.

synovec Ferdinand Vilém. Ferdinand Vilém byl majitelem do roku 1673 a jeho dědicem se stal nejmladší bratr Jan Jiří Jáchym Slavata. Jan v roce 1678 upravil Řečickým termíny trhů. Kromě toho koupil několik domů v Praze a další statky v Čechách. Zemřel v roce 1689 a poté vyvstal problém ohledně dědictví, protože tento Slavata neměl taktéž žádného syna a pouze tři dcery. Ještě k tomu byly všechny tři vdané, a proto jedinou volbou bylo, aby se o statky postaral jeden z dvou zbývajících bratrů posledního majitele, kteří měli život spjatý s církevní kariérou. Dědicem se tedy stal již v té době více než padesátiletý František Leopold Vilém Slavata, který mohl s povolením papeže vystoupit z církve. Bohužel ani on v čele panství dlouho nestál, a ač se oženil, potomky neměl a zemřel již v roce 1691. A tak měla přijít řada na posledního z bratrů. Byl jím Jan Karel Jáchym (1641-1712), ale ten odmítl vystoupit z církve. Žil v Římě a působil jako karmelitán.⁷⁷

Stejně jako u pánů z Hradce zůstaly naživu již pouze ženské členky z rodu Slavatů. Majetek a panství byly rozděleny na pět dílů a panství Kardašova Řečice s Červenou Lhotou se dostala do rukou celkem tří dědiček po Ferdinandovi Vilémovi. Byly to Marie Markéta, Marie Karolina a Marie Polyxena.⁷⁸ Mezi těmito dědičkami byla v roce 1694 uzavřena dohoda o dělbě jejich majetku.⁷⁹ Marie Terezie získala panství Červená Lhota, Marie Karolina získala Obříství a nejmladší Marie Polyxena hraběnka z Götze získala Řečici. Touto dělbou majetku došlo k oddělení panství Kardašova Řečice od Jindřichova Hradce, který držely dcery po Janu Jiřím Jáchymovi. Jejich prostřednictvím se Hradec dostal do rukou Černínům.

Co se týkalo dalších osudů řečického panství, to bylo od roku 1694 ve vlastnictví hraběnky Marie Polyxeny. Ta jej dlouho nevlastnila a zemřela. Panství již za jejího života začal spravovat její manžel Jan Zikmund Götz.⁸⁰ Řečice byla následně odkázána jejich synům Janu Maxmiliánovi a Karlu Josefovi. Ti drželi panství spolu až do roku 1717, kdy podepsali smlouvu o držení majetku v rukou Karla Josefa a zároveň o vyplacení Jana Maxmiliána, který díky své manželce zdědil šternberské panství Sázava. Toto rozhodnutí bylo pro řečické pravděpodobně velice prospěšné, neboť hrabě Karel Josef Götz se zde chtěl usadit natrvalo (nakonec neusadil) a dělal mnoho prospěšných nařízeních. Mezi ně

⁷⁷ Stanislava NOVÁKOVÁ, *Připomenutí 300 let od úmrtí Karla Felixe Slavaty († 22. července 1712)*. Blanka Nová, in: *Vlastivědný sborník Dačicka, Jindřichohradecka a Třeboňska, Jindřichův Hradec: Muzeum Jindřichohradecka*, sv. 24, (2012), s. 193-194.

⁷⁸ J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 87.

⁷⁹ Tamtéž, s. 87.

⁸⁰ Více informací pro držení Řečice rodem Götz viz J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 87, 133-137.

patřila změna robot v návaznosti na dělbu slavatovského panství. Dále vystavěl zámek a nařídil, aby se lidé již nešatili selským oděvem, ale vyměnili jej za šat městský, a v Řečici vystavěl také poplužní dvůr, v neposlední řadě podporoval městská řemesla a díky tomu přibýlo i několik nových domků. Zároveň prodal statek Háty, odkud nechal převést ostatky sv. Ovína, které byly darovány jeho otci kardinálem Arnoštem Harrachem v roce 1655. Kromě toho Karel Josef v roce 1725 přikoupil dvůr dráčovský, který byl připojen k Řečici. V neposlední řadě pravděpodobně v ten samý rok nechal vystavět poplužní dvory na Meteli, Cikaru či Karštejně. Zároveň ještě téhož roku byla Řečice poprvé prodána Janu Ferdinandovi z Kuefštejna.⁸¹

V dalším období byli majitelé následující: Jan Ferdinand hrabě Kuefštejn (1725-1740), Jan Václav Caretto hrabě z Millesima (1740-1746), František Karel Rudolf hrabě ze Sweerts a Šporku (1746-1752), svobodný pán František Josef Jungwirt (1752-1769), po něm následovala rodina Paarů, která panství vlastnila až do roku 1848, kdy se město a panství stalo opět svobodné.⁸²

⁸¹ Tamtéž, 137-149.

⁸² Tamtéž, 272.

3. Testamenty

3.1. Definice testamentu

Testamenty jsou právní dokumenty pojednávající o posledním pořízení. Tyto prameny byly označovány též jako kšafy, testamenty, závěti či poslední vůle.⁸³ Jejich úkolem bylo potvrdit dědické právo potomků a rodiny prostřednictvím sepsání právní písemnosti, která mohla obsahovat i tzv. kodicill neboli dovětek.⁸⁴

Sepsání závěti je dle právních definic jednostranný právní úkon, který fyzická osoba učinila pro případ smrti, tj. *mortis causa*. Na základě závěti současné české právo říká, že dědit je možné na základě termínů *dědění dle zákona* nebo *dědění dle závěti*. Z toho důvodu klade zákon důležité nároky na obsah a zpracování dokumentu. Již z podstaty je to osobní právní dokument, a proto nemůže být vystaven žádným zástupcem, ale osobně osobou, které se daný akt týká.⁸⁵

Již v římském právu stála poslední vůle na principu, že zůstavitel odkázal své jmění, tj. *familia pecuniaque*, na nového majitele, tj. *familiae emptor*. Tento akt byl doprovázen ústním prohlášením, tj. *nuncupatio testamenti*. Tato ústní forma byla nazývána *per aes et libram*, která se vyvinula v písemnou formu. Ta obsahovala předchozí formy povinností, které byly rozšířeny o *tabulae*, tedy samotné listinné vyhotovení. Kromě těchto forem testament obsahoval ze své podstaty prvky slavnostního charakteru, a proto jej lze brát i jako formu obřadu, kdy se testátor pomyslně připravoval na smrt.⁸⁶

V souvislosti s procesem vzniku testamentu se objevovala řada termínů. Mezi ně patřily v češtině např. list kšaftový, kšaftování, pozůstalostní jednání, testátor, pojem testovati či testamentář. *List kšaftový* označoval listinný dokument a byl jen jiným synonymem pro *závěť*.⁸⁷ *Kšaftování* vycházelo ze slova *kšaftovanie*, které označovalo samotný proces, a bylo spojeno s pojmem *kšaftovati*.⁸⁸ Pojem *testátor* vycházel z latiny a

⁸³ Jedno z nejstarších děl, které zmiňuje výraz testament v pramenech neúřední povahy, bylo dílo *Le Petit Testament* od Françoise Villona z roku 1456.⁸³ Rozsáhlejší verze této práce byla od něj zpracována v roce 1461 pod názvem *Le grand testament*. Sám Villon byl francouzský poeta a dílo dle toho bylo vytvořeno. Šlo o ironii a komičností vykreslenou báseň, která skutečně měla funkci poslední vůle, neboť zemřel někdy po třicátém roce života. Viz *Ottův slovník naučný*, sv. 26, s. 708.

⁸⁴ *Ottův slovník naučný*, sv. 14, Praha 1899, s. 497.

⁸⁵ *Slovník českého práva*, sv. 2, Praha 2002, s. 1788.

⁸⁶ *Ottův slovník naučný*, sv. 25, Praha 1906, s. 285.

⁸⁷ [Vokabular.ujc.cas.cz/heslo list kšaftový](http://Vokabular.ujc.cas.cz/heslo/list_kšaftový).

⁸⁸ Tamtéž/heslo *kšaftovanie*.

bylo možné jej přeložit dle slovníkové definice jako *závětce* či ten, co pořídil testament.⁸⁹ Poslední termín byl *testovati* a ten byl synonymem slov vysvětit, potvrdit a poříditi testament, proto jej lze v tomto ohledu spojit s pojmem *kšaftovati*.⁹⁰ Samotný pojem *kšaft* pocházel ze středohornoněmeckého slova *geschaft*. Z něj se vyvinuly formy jako *kšeft*, *gšaft*, *šavt*, *šaft* a konečné *kšaft*. Od něj následně vycházely formy slova jako *kšaftovní/ý*, *kšeftovní/ý* či *kšaftní/ý*, *kšeftný* nebo *šaftný*.⁹¹ Závěrem tento proces zastřešoval tzv. *testamentář*, což byl člověk, který byl svědkem u sepsání závěti.⁹² První definice tohoto sousloví počítala jen s lidem nepoddaným, tj. s držiteli svobodného statku, kteří podléhali přímo zemskému soudu. Druhá důležitá definice se týkala testamentární praxe poddaných. Pro vykreslení bylo významné i slovní spojení *pozůstalostní jednání*, které vyjadřovalo jednání u vrchnostenského úřadu po úmrtí testátora (poddaného), a vedle spisů se mohlo zapisovat do register kšaftů.⁹³

Poslední vůle měly již ze své podstaty formy řádné, mimořádné a společné.⁹⁴ Řádné formy obsahovaly soukromé části testamentu a ty bylo možné dělit na formy holografní a allografní. Holografní forma byla sepsána a následně i podepsána testátorem, tzv. *animus testandi*. Naproti tomu allografní forma obsahovala zápis již nějakého písaře, ale testátor dokument podepisoval pouze se třemi dalšími slavnostními svědky, a to za účasti alespoň dvou z nich. Všichni museli být obeznámeni s tím, že se jednalo o poslední vůli, a to i za cenu, že nemuseli znát přesný obsah posledního pořízení. Řádné formy se ještě daly dělit na část veřejnou a mimořádnou. Veřejná část testamentu mohla být písemná nebo v podobě ústní závěti před soudem. U nich se uplatňoval občanský zákoník a notářský řád. Tato forma se naplno rozvinula po vydání všeobecného občanského zákoníku (1811). Na základě toho bylo možné rozlišit testamenty notářského nebo soudního typu. Testament notářského typu měl formu spisu či protokolu a mohl být buď sepsán či ústně podán před notářem za účasti dvou svědků či druhého notáře. Testátor musel dokument následně podepsat.⁹⁵

Mimořádné formy byly využívány jen ve výjimečných případech, např. v období

⁸⁹ *Ottův slovník naučný*, sv. 25, Praha 1906, s. 285.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ [Vokabular.ujc.cas.cz/heslo kšaft](http://Vokabular.ujc.cas.cz/heslo/kšaft)

⁹² Tamtéž/heslo *testamentář*.

⁹³ Václav RAMEŠ, *Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*, Praha 2005, s. 213.

⁹⁴ *Ottův slovník naučný*, sv. 25, Praha 1906, s. 284.

⁹⁵ Tamtéž.

epidemií.

Další formou testamentů byly testamenty společné, které mohli uzavírat nebo uzavírali společně snoubenci či manželé. V tomto případě se dědicem stal buď jeden z testátorů či někdo třetí. Forma těchto testamentů byla odvolatelná.⁹⁶

U testamentů se časem projevila snaha co nejvíce zjednodušit sepsání testamentu, a tak se omezil počet forem sepsání. To se týkalo i allografní formy, která obsahovala řadu zvláštností.⁹⁷

Na základě těchto skutečností je nutné též zmínit vůbec první tištěnou knihu zabývající se městským právem a její pokračovatelky, které se zabývaly testamentární praxí. Na prvním místě je potřeba zmínit Brikiého z Licka a jeho práci, která byla vydána roku 1536.⁹⁸ Edičně jej pro dnešní dobu zpřístupnili bratři Jirečkové.⁹⁹ Co se týče samotných testamentů, jejich podobu předestřel svou prací Pavel Kristián z Koldína (1530-1589). Sestavil zákoník, který obsahoval i oddíl o městském právu a podobě či procesu vytváření testamentů. Konečnou podobu „svého“ zákoníku předložil již v roce 1569.¹⁰⁰ Jednotlivá ustanovení zákoníku nastínila, že testament jako pramen měl být zachován ve své úplnosti a nemělo docházet k žádným změnám. Testátor měl uvádět, co se s jeho majetkem a rodinu stane po jeho smrti. Měl především povinnost svou poslední vůli sepsat v době, kdy si plně uvědomoval svá rozhodnutí, tj. že rozhodnutí učinil s čistou myslí, a i proto bylo možné jej realizovat v době nemoci či s vědomím blízkého odchodu ze života. Důležité bylo nařízení, které mluvilo o tom, že pokud testátor nemůže sám závěť sepsat, může to vykonat jiná osoba. Toto nařízení ovšem počítalo i s prvky, které daly tomuto právnímu aktu svou legitimitu a platnost. To zajišťovala přítomnost svědků či použití pečeti.¹⁰¹ Testátor také mohl vyslat posla, aby přivedl dva nebo více svědků, kterým by svěřil kšaft a pořizování mohl učinit před nimi.¹⁰² Po sepsání testamentu mělo dle nařízení dojít k přečtení komukoliv, kdo o to požádá, v případě nutnosti i vícekrát než jednou. Za předpokladu, že by chtěl kšaftující učinit ústní kšaft, bylo to možné, ale muselo to být za přítomnosti svědků.¹⁰³ Dle zákoníku existovala možnost

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Josef KALOUSEK, *České státní právo*, Praha 1892, s. 338.

⁹⁹ Josef a Hermenegild JIREČKOVÉ (edd.), *M. Brikiého z Licka Práva městská*, Praha 1880.

¹⁰⁰ J. JIREČEK (ed.), *Codex iuris Bohemici IV/3*, Praha 1876, s. 129.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 130-131.

¹⁰² Tamtéž, s. 131.

¹⁰³ Tamtéž, s. 132.

vybrat si i místo, kde testátor chtěl učiniti poslední pořízení.¹⁰⁴ Bylo také dáno, že testament musel být vysvědčen od svědků. Z těchto důvodů byl svědek povinen přinést kšaft v písemné formě nebo jej držet v paměti, aby jej dle vzpomínek bylo možné v případě nutnosti poručit sepsat. V případě, že by jeden ze svědků zemřel před vysvědčením, druhý měl povinnost jej v této funkci sám nahradit. V případě, že by oba svědci zemřeli, měli rozhodnout soudcové a právo.¹⁰⁵ Mezi práva testátora patřila i možnost sepsat testament vícekrát než jednou, ale s podmínkou, že ten poslední bude mít jako jediný platnost v případě úmrtí. Zároveň kšaft mohl být sepsán ve více exemplářích, ale pouze pod podmínkou, že bude jeden jako druhý a nebude obsahovat sobě navzájem odporující fráze.¹⁰⁶ Kšaft měl být doprovázen tzv. slavnostmi, které byly specifikovány jako ustanovení dědice, sepsání vůle před svědky a vysvědčení vůle.¹⁰⁷ V případě, že by testátor chtěl něco do kšaftu přidat, taktéž měl možnost, ale musel to oznámit svědkům, kteří to po jeho smrti před právem vysvědčili.¹⁰⁸ Svědci měli dále povinnost zachovat záležitosti kšaftovního charakteru v mlčenlivosti a tajnosti. S tím souviselo další nařízení, které uvádělo, že testament nemá být čten dříve než po úmrtí testátora. Hned po zveřejněném přečtení se mělo přistoupit k zápisu o přečtení.¹⁰⁹

Důležitá ustanovení také nabídla kapitola zákoníku s názvem *O odpořích kšaftův*. Mezi první důležitá ustanovení patřilo nařízení o zadluženém majetku, který nemohl být v čase právně stvrzen. V případě, že by pozůstalí nesouhlasili s vůlí nebožtíka, měli možnost se v období šestinedělí po přečtení závěti odvolat.¹¹⁰ Také každý, kdo byl pozůstalý a žádal kopii testamentu, měl možnost ji získat, aby se mohl odvolat od nespravedlivé vůle nebožtíka. V případě, že se pozůstalí chtěli odvolat, měli povinnost podat písemnou žádost.¹¹¹ Jejich námitky byly následně vepsány pod testament. V případě, že uběhla dvoutýdenní lhůta od podání protestu a situace nebyla řešena, došlo k propadnutí nároku na projednání.¹¹² Ochranný prvek byl uplatněn i v případě, že manželka nebožtíka (testátora) by se znovu vdala. Za takové situace měly děti v případě úmrtí nového hospodáře nárok na opětovný zisk statku do vlastních rukou. Hospodář měl

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 133.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 134.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 135.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 136.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 138.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 139.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 158.

¹¹¹ Tamtéž, s. 159.

¹¹² Tamtéž, s. 159-160.

povinnost odkázat někomu svůj statek a ostatním odkázat nějaký díl ze svého majetku.¹¹³ V případě, že by nechtěl jednomu z potomků nebo manželce nic odkázat, musel udat důvod, proč tak činí.¹¹⁴ Taktéž měli rodiče právo odkázat více jednomu potomkovi než druhému a zároveň, pokud by byla součástí kšaftu stanovená pokuta pro případné odpůrce závěti, měli se touto pokutou soudcové řídit.¹¹⁵

Kapitola pod názvem *O věcech kšaftem odkázaných a o kšaftovnících* nabízela možnosti nařízení ohledně dělby majetku. Dle této kapitoly měla závěť obsahovat přesné a jasně formulované věty, které mají v případě zmíněných jmen obsahovat i jejich příjmy.¹¹⁶ Pro právní platnost bylo potřeba, aby vydání testamentu zaštitil úřad. Taktéž bylo možné odkázat majetek i osobám mimo vlastní rodinu či církevní instituci, cechu, chudým či obci.¹¹⁷

Mezi autory, kteří rozebírají tyto prameny, patří především Jiří Pešek. Ten píše v úvodu ve svém příspěvku s názvem *Pražské knihy kšaftů a inventářů*, že testamentsy či pozůstalostní inventáře a přidružené prameny z Archivu hlavního města Prahy mají význam pro dějiny každodennosti v obcích pražských od 15. století až po 20. století. Šlo o materiál, který „osvětluje právní i ostatní mezilidské vztahy pražských měšťanů a umožňuje mimořádně zblízka poznat sociální, hospodářské i kulturní podmínky jejich životů.“¹¹⁸ Jiří Pešek si vzal kromě kšaftů též k ruce další pramen k dějinám každodennosti obyvatel, a to pozůstalostní inventáře, o kterých napsal, že „testamentsy a inventáře jsou jako speciální právní institut starší než jejich knihy.“¹¹⁹ Historie testamentu jako dokumentu necírkevních a nešlechtických hodnostářů spadá v pražském prostředí někdy do poloviny 14. století a jedná se o produkt vzniklý jednotlivcem, který v tomto druhu pramene uplatňoval svou vlastní vůli. Taktéž se jednalo o produkt starší než inventář, který šlo vystopovat někdy po počátku 15. století.¹²⁰ Inventáře mimo jiné měly funkci ochrannou a také zajišťovaly funkci kontrolní. Tyto soubory byly časté zejména pro šlechtu, měšťany či cechovně sdružené řemeslníky. Překvapivé potom není, že Jiří Pešek uváděl ve své studii větší soubory pozůstalostních inventářů pro Prahu,

¹¹³ Tamtéž, s. 161.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 162.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 164.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 166.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 167.

¹¹⁸ J. PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů: Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, Pražský sborník historický 15, Praha 1982, s. 63-92, zde s. 63.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 65.

¹²⁰ Tamtéž.

České Budějovice, Český Krumlov, Louny či Olomouc. Takový v menším počtu existuje i pro Kardašovu Řečici.¹²¹

Z dalších existujících studií lze např. zmínit Janu Stejskalovou, která zkoumala kšafy z Jindřichova Hradce, a uvedla, že v tomto městě byl proveden výzkum testamentů jako hlavního pramene, který se snažil poznat každodenní situaci měšťanů i bez běžně používaných pramenů ke studiu. Vzhledem k významu následující pasáže je třeba uvést její plnou citaci. Výsledek byl, že „*kšaftující měšťan nepovažoval za nutné uvádět ve své závěti podrobný popis, ani výčet odkazovaného majetku a vesměs se omezil na lakonické konstatování, že všechny svůj movitý a nemovitý majetek odkazuje „k jmění a trvalému vládnutí“ hlavnímu dědici.*“¹²²

Výsledná charakteristika tudíž je, že testament je jeden z prvních pramenů osobní a právní povahy nejen pro svobodné obyvatelstvo. Nabízí pohled na člověka z duchovní, majtkové, profesní či rodinné stránky. Tento typ pramene přibližuje člověka jako dlužníka či jako člena širšího příbuzenstva a člověka s kontakty, a proto jej lze použít ke komparaci, mikrosondě, k výzkumu měst či venkova a též jako pramen každodennosti. Nesmí se zde zapomínat ani na faktor profese, živnosti či řemesla. Na základě testamentu lze vysledovat možnou řemeslnou příslušnost k nějakému cechu či postavení člověka jako rolníka nebo drobného hospodáře. To lze zjistit i jinde, ale v případě, že testament je použit jako prvotní pramen, lze zde najít možnou souvislost s řemeslem. Dle zmínek lze dohledat i specializované nářadí pro vykonávání řemesla.

V závěru této kapitoly lze zhodnotit situaci následovně. Písemná testamentární produkce Kardašovy Řečice nemohla nikdy představovat objem, který nabízely písemnosti Jindřichova Hradce či Soběslavi. Význam těchto měst byl poněkud výše a jejich produkce se odrazila v tom, jakou měla tato dvě města pozici u svých majitelů. Co se týče dochování písemného materiálu v Kardašově Řečici, je možné, že byl soubor původně obsáhlejší, ale první dochovaný testament je mnou zkoumaná poslední vůle Václava Kováře (1652).

¹²¹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Pozůstalostní inventáře*, inv. č. 453, kart. 9.

¹²² Jana STEJSKALOVÁ, *Kšaft jako pramen pro studium kulturní úrovně měšťanské domácnosti*, in: *Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době*, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice 1991, s. 74-80.

3.2. Testamenty jako badatelské téma

Kořeny výzkumu testamentů u nás lze dohledat již v 19. století. Samotná testamentární praxe a její nejstarší prameny vzniklé v duchovním prostředí popsala již v roce 1835 práce k problematice duchovních kšaftů od Huga Karlíka.¹²³ Výzkumem šlechtických testamentů se zabývala kromě jiných pramenů i kniha Augusta Sedláčka, kde zkoumal rodovou historii i majetky nejvyšší vrstvy.¹²⁴ Významnější práce přineslo bádání Zikmunda Wintera v 90. letech 19. století. Počáteční impuls podal svou prací o měšťanské domácnosti.¹²⁵ Další studie zabývající se dokumenty testamentárního charakteru byly vytvářeny po druhé světové válce od Ladislava Vaška a Josefa Fialy.¹²⁶ K dalšímu pozvolnému oživení bádání došlo na přelomu 50. a 60. let minulého století.¹²⁷ Významnou práci např. napsal Jindřich Šebánek na téma testamentů nižšího duchovenstva do roku 1310.¹²⁸ Svůj příspěvek v 70. letech přidal Antonín Haas, který se věnoval problematice odúmrti v městském právu.¹²⁹ Významněji začala produkce narůstat až v 80. letech, kdy se testamentární problematikou a pozůstalostními inventáři zabýval Jiří Pešek pro měšťanské prostředí v období před Bílou horou.¹³⁰ Ve své studii popisoval, že vznik testamentů předznamenalo oddělení samostatných knih od knih památných či trhových v době husitské. Pešek dále nastínil, že nejpozději od roku 1448 vznikly knihy testamentů pro Staré Město pražské a od roku 1455 pro Nové Město pražské.¹³¹ Pro roky 1571-1620 se zde nachází na 1600 kšaftů a přes 1000 pozůstalostních inventářů.¹³² Jako fakt autor uváděl, že doba mezi sepsáním testamentu a jeho stvrzením nebyla v řadě případů delší než jeden rok, protože až 80 % testátorů uzavřelo poslední vůli jen nějakou dobu před smrtí.¹³³ Významným dílem na něj navázal v pražském

¹²³ Hugo KARLÍK, *O kšaftech duchovních osob*, Časopis českého duchovenstva, 1835, s. 43-72.

¹²⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze I-XV*, Praha 1882-1927.

¹²⁵ Zikmund WINTER, *V měšťanské světnici starodávne: kulturní studie o patnáctém a šestnáctém století*, Praha 1895.

¹²⁶ Ladislav VAŠEK, *Poslední vůle Fr. Albr. Wildaua z Lipové (Lindenwisu) r. 1737: podle popisu chovaného v archivu městského muzea v Ivančicích*, Vlastivědný věstník moravský, 1947, roč. 2, č. 3, s. 145-148; Josef FIALA, *Závěť správce bratrského sboru v Bystřici n. Pernštejnem r. 1559*, Vlastivědný věstník moravský, 1947, roč. 2, č. 5, s. 244-245

¹²⁷ Karel TIHELKA, *Testament moravského rebela a pobělohorského exulanta Wolfa Kelečina z Arady*, Vlastivědný věstník moravský 1957, roč. 12, č. 2, s. 64-68.

¹²⁸ Jindřich ŠEBÁNEK, *Testamenty našich nižších duchovních feudálů do roku 1310*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: řada archeologicko-klasická (E) 10, Brno 1965, s. 287-301.

¹²⁹ Antonín HAAS, *Omezení odúmrti a vdovská třetina v starém českém městském právu*, Právněhistorické studie, sv. 17, Praha 1973, s. 199-218.

¹³⁰ J. PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů a inventářů: příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*. Pražský sborník historický 15, Praha 1982, s. 63-92.

¹³¹ Tamtéž, s. 65.

¹³² Tamtéž, s. 71.

¹³³ Tamtéž, s. 76.

prostředí Bohdan Zilynskyj.¹³⁴

Úvod do problematiky nyní nastíním vzhledem k tématu práce od měšťanského prostředí. Jako první v pořadí jsou královská města, pro která zpracoval testamety z pražského prostředí Jiří Pešek¹³⁵ či později Jana Smyčková.¹³⁶ V této souvislosti lze ještě zmínit Michaelu Štajnerovou a její práci o litoměřických testametech pro období 1527-1576.¹³⁷ V roce 2002 podala pohled na královská města i Michaela Hrubá,¹³⁸ zároveň psala o měšťanském prostředí severozápadních Čech.¹³⁹ Marie Bisingerová ve spolupráci s Vojtěchem Vaňkem sepsali práci pod názvem *Pozdně středověké testamety z Kutné Hory, Kaňku a Čáslavi a jejich dochování v kutnohorském archivu*.¹⁴⁰ Situaci na Moravě na příkladu města Znojma zpracovala Věra Tlapáková.¹⁴¹ Studii, která pracuje i se zahraničními prameny, zpracoval Thomas Krzenck.¹⁴² Ten se zaměřil ve své práci na pražské a vídeňské testamety. Ženskou otázku v testamentární praxi řešila Michaela Malaníková pro oblast Brna.¹⁴³ Pro královská města byly dále zpracovány kadaňské kšafy od Petra Raka,¹⁴⁴ Petrou Hoffmannovou město Louny,¹⁴⁵ Jana Kopečková zpracovala knihu kšaftů pro předbělohorské Domažlice.¹⁴⁶ Vladimír Bystřický zpracoval

¹³⁴ Bohdan ZILYNSKYJ, *Podblanicko v nejstarších knihách kšaftů Nového Města pražského (1436-1494)*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 25, 1984, s. 169-185 či TÝŽ, *Zprávy o Táboře a jeho obyvatelích v nejstarších knihách kšaftů Nového Města pražského (1436-1494)*, Tábořský archiv 1, 1987, S. 61-67.

¹³⁵ J. PEŠEK, *Pražské knihy kšaftů*; TÝŽ, *Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání*.

¹³⁶ Jana SMYČKOVÁ, *Pražské testamety (1600-1620) jako pramen k dějinám rodinných struktur*. Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 1997.

¹³⁷ Michaela ŠTAJNEROVÁ, *Litoměřické testamety z let 1527-1576 jako pramen k dějinám rodinných struktur*; in: Michaela Hrubá (ed.), *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Ústí nad Labem 2000, s. 87-106.

¹³⁸ Michaela HRUBÁ, *"Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle"*. *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*, Ústí nad Labem 2002.

¹³⁹ TÁŽ, *Možnosti (a limity) studia měšťanských testamentů 15. a 16. století na příkladu měst severozápadních Čech*, in: Kateřina Jíšová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamety v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006.

¹⁴⁰ Marie BISINGEROVÁ – Vojtěch VANĚK, *Pozdně středověké testamety z Kutné Hory, Kaňku a Čáslavi a jejich dochování v kutnohorském archivu*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamety*, 211-219.

¹⁴¹ Věra TLAPÁKOVÁ, *Zbožné odkazy v testametech znojemských měšťanů do roku 1479*, in: Ročenka Státního okresního archivu ve Znojmě. Znojmo 2004, s. 13-23.

¹⁴² Thomas KRZENCK, *Pražské a vídeňské testamety pozdního středověku – pokus o komparaci*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamety*, Praha 2006, s. 87-94.

¹⁴³ Michaela MALANÍKOVÁ, *Několik poznámek k ženským testametům v pozdně středověkém Brně (diskusní příspěvek)*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamety*, s. 139-143.

¹⁴⁴ Petr RAK, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, Sborník archivních prací 48, 1998, s. 3-106.

¹⁴⁵ Petra HOFFMANNOVÁ, *Rodina v 16. století z pohledu testamentů královského města Louny*, in: M. Hrubá (ed.), *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Ústí nad Labem 2000, s. 107-122.

¹⁴⁶ Jana KOPEČKOVÁ, *Předbělohorská kniha kšaftů města Domažlic a možnost jejího využití k výzkumu každodennosti*, Západočeský historický sborník 6, 2000, s. 117-144.

kšafy pro Stříbro.¹⁴⁷ Pro Jihlavu vypracovala testamenty v souvislosti s historickou demografií Pavla Jirková,¹⁴⁸ Tomáš Borovský pro Brno,¹⁴⁹ Jan Kilián pro Mělník.¹⁵⁰ Mezi specificky zaměřenými studii lze zmínit práci Hany Jordánkové a Ludmily Sulitkové, které zkoumaly zásady testamentární praxe královského města na základě jihoněmeckého práva.¹⁵¹ Práci pro Nové Město pražské, kde důležitou roli hrály fundace, připravila Kateřina Jíšová.¹⁵² Netradiční pohled, který pracuje s moderními počítačovými metodami, nabídly Olga Fejtová a Kateřina Jíšová pro pražské měšťany.¹⁵³ Zároveň nám tato autorka podala pohled na situaci v Novém Městě pražském, která své testamentární bádání ve své disertační práci pojala ze tří důležitých hledisek.¹⁵⁴ Poměrně obsáhlý pohled podala na zbožné odkazy, které rozebrala z hlediska spásy, záduší, fundací, donátorského umění, odkazů. Vedle toho zde ukázala pozici ženy v testamentech z pohledu zbožnosti, dále popsala pohled testátorů na bratrstva, cechy a odkazy knih. Druhé hledisko se týkalo péče o nemocné a poslední třetí hledisko pracovalo se sociálním zařazením testátorů dle povolání a elit města, které řídily městskou správu a život ve městě.

Závěti z městského prostředí, které jsou i tématem této práce, popsala Markéta Špůrová pro Čelákovice.¹⁵⁵ Adéla Smržová se vyjádřila k problematice testamentárního bádání ve studii s názvem *Hořepničtí měšťané v 18. století ve světle svatebních smluv a testamentů*.¹⁵⁶ K problematice přidala svůj příspěvek i Ivana Musilová, která zpracovala testamenty pro město Boskovice.¹⁵⁷ Ta svůj rozbor pojala plně v dikci pomocných věd

¹⁴⁷ Vladimír BYSTRICKÝ, *Testamenty ve Stříbře v letech 1495-1572*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty*, s. 265-270.

¹⁴⁸ Pavla JIRKOVÁ, *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578-1590 (testament jako pramen pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii)*, Praha 2006.

¹⁴⁹ Tomáš BOROVSÝ, *Čas středověkých měšťanských testamentů (Příklad Brna v pozdním středověku)*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty*, s. 55-71.

¹⁵⁰ Jan KILIÁN, *Mělnické registrum kšaftovní z let 1491-1536 – dosud nevyužitý pramen*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty*, s. 231-241.

¹⁵¹ Hana JORDÁNKOVÁ – Ludmila SULITKOVÁ, *Zásady testamentární praxe královského města na jihoněmeckém právu (na příkladu Brna)*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty*, s. 39-53.

¹⁵² Kateřina JÍŠOVÁ, *Spása duše a očistec u novoměstských měšťanů*, in: Evropa a Čechy na konci středověku: sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi, Praha 2004 s. 253-268.

¹⁵³ Olga FEJTOVÁ – K. JÍŠOVÁ, *Měšťanské testamenty jako badatelské téma. Projekt zpracování pražských testamentů od 15. do 17. století na základě počítačové databáze*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty*, s. 15-27.

¹⁵⁴ TÁŽ, *Testamenty novoměstských měšťanů v pozdním středověku*, Disertační práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Ústav českých dějin, Praha 2008.

¹⁵⁵ Markéta ŠPŮROVÁ, *Testamenty z 15. století v nejstarších čelákovické městské knize*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty*, 243-251.

¹⁵⁶ Adéla SMRŽOVÁ, *Hořepničtí měšťané v 18. století ve světle svatebních smluv a testamentů*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, Pardubice 2011.

¹⁵⁷ Ivana MUSILOVÁ, *Edice měšťanských testamentů v nejstarší městské knize boskovické z let 1484-1565*

historických, neboť neopomenula kodikologický a paleografický popis a rozebrala testamety *vlastní a druhotné*. Jako vlastní představila samotné kšafy, které byly ve své době psány ve zkrácené podobě. Tento typ nabízel popis jen těch nejnntnějších záležitostí. Druhotné testamentární záležitosti se opíraly především o odkazy církvi. Vlastní testamety se dochovaly v počtu osmi kusů, z druhotných testamentů bylo šestnáct s odkazy pro kostel, pět testamentů s věnováním pro špitál a poslední skupina definována jako „jiné věnování“ byla v počtu patnácti kusů. Mezi vůbec nejnovější studie patří práce o měšťanech z Náchoda.¹⁵⁸ Tato práce se zaměřila na zbožné a světské odkazy, mimo jiné si vzala za úkol popsát testátory z hlediska pohlaví, rodinného stavu, povolání, majetku, přesného určení gruntu a představila testátora jako aktéra veřejného života. Z Masarykovy univerzity byl vytvořen příspěvek v podobě práce o poddanském městě Velká Bíteš.¹⁵⁹ Tato práce sledovala ženské testamety, vztah ženatých mužů k rodině a srovnání mužských a ženských testamentů.

Z jihočeských měst byly zpracovány testamety z Českých Budějovic, které publikoval ve své práci Jaroslav Kubák pod názvem *Závěti budějovických měšťanů v druhé polovině XVI. století*.¹⁶⁰ Bakalářská práce od Lucie Mrvkové se zase věnovala Českým Budějovicím v práci s názvem *Žena v Českých Budějovicích ve světle testamentů pro období mezi lety 1493-1550*.¹⁶¹

Významné místo má v bádání na jihu Čech město Soběslav, které se těší zájmu historiků a u testamentů to platí dvojnásob, protože většina měst, která jsou zpracována, mají obvykle jednu práci na toto téma. Výjimkou jsou větší města nebo města s rožmberskou minulostí. Marta Hradilová napsala ve studii *Soběslavské testamety*, že testamety pro období 1455-1526 byly sepsány v listinné podobě a většina kšaftujících byla soběslavskými měšťany.¹⁶² Autorka se též zaměřila na dědictví, které bylo z jedné

(1578), Bakalářská práce Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno 2011.

¹⁵⁸ Jan MATYSKA, *Náchodské testamety ze 17. století. Sonda do každodenního života města*. Bakalářská práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2015.

¹⁵⁹ Eliška BRYCHTOVÁ, *Rodinné poměry v testamtech velkobítešských měšťanů ve druhé polovině 16. století*, Bakalářská práce Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno 2017.

¹⁶⁰ Jaroslav KUBÁK, *Závěti budějovických měšťanů v druhé polovině XVI. století*, Jihočeský sborník historický 34, 1965, s. 96-103.

¹⁶¹ Lucie MRVKOVÁ, *Žena v Českých Budějovicích ve světle testamentů*, Bakalářská práce Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2014.

¹⁶² Marta HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy z let 1455-1523*, Táborský archiv 4, 1992, s. 47-103; M. HRADILOVÁ, *Soběslavské kšafy 1455-1526*, in: K. Jišová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamety*, s. 221-230.

¹⁶² Táž, *Soběslavské kšafy 1455-1526*, in: K. Jišová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamety*, s. 223-226.

čtvrtiny definováno odkázáním movitého a nemovitého majetku. Přidala i příklady odkazu ve formě oděvů či knih. Knihy odkázal v Soběslavi pouze jeden člověk a druhý daroval peníze na knihy františkánům do Jindřichova Hradce.¹⁶³ Svůj pohled přidal i historik a archivář Rudolf Tecl, který sepsal *Dodatek k soběslavským kšaftům*.¹⁶⁴ Soběslavské kšafy dostaly v průběhu let pozornost v řadě studií od Aleny Štěpkové,¹⁶⁵ Hany Říhové,¹⁶⁶ Petry Žaldové¹⁶⁷ či Lenky Vandrovcové.¹⁶⁸ Chronologicky se práce Lenky Vandrovcové věnovala Soběslavi pro období od roku 1455 do roku 1550, dále následovala Hana Říhová pro období od roku 1525 do roku 1550, Alena Štěpková pro období od roku 1549 do roku 1651 a Petra Žaldová pracovala s roky 1600-1825. Lenka Vandrovcová se zaměřila na ekonomické hledisko a rodinné vazby testátorů. Hana Říhová vytvořila edici pramenů z AM Soběslav, kde pracovala s testamenty a pozůstalostními inventáři. Alena Štěpková aplikovala pohled na smrt, tělo a duši, domácnost, vybavení a použití stratifikace na měšťany z pohledu profese a postavení ve městě. A práce Petry Žaldové se věnovala pramenům zbožnosti, kde nechyběla vnitřní kritika pramene.

Pro zpracování jižních Čech lze obecně ještě zmínit několik prací. Nelze zde opomenout ještě jednu studii renomovaného autora z Tábořska Rudolfa Tecla, který napsal studii *Neznámý tábořský kšaft z druhé poloviny 15. století*.¹⁶⁹ Doplnění obrazu pro jihočeskou situaci v celistvém měřítku je práce Vladimíry Kubíčkové, která sledovala movitý, nemovitý majetek a finanční situaci.¹⁷⁰ Též je zde poukazováno na rodinu, potomky či jejich vztahy. Nechybí ani pohled na život nejstarší generace na výminku či pohled na dobrou smrt, tedy koncept smrtelného těla a nesmrtelné duše. S tím také souvisí zajištění životaschopnosti a samostatnosti výminku, který byl často povinně zásoben od nového hospodáře a měl funkci jako dnešní věcné břímě. Kromě toho tu byly i další

¹⁶³ Táž, *Soběslavské kšafy 1455-1526*, in: K. Jišová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty*, s. 223-226.

¹⁶⁴ Rudolf TECL, *Dodatek k soběslavským kšaftům*. Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 99-100.

¹⁶⁵ Alena ŠTĚPKOVÁ, *Svět soběslavských měšťanů ve světle jejich testamentů 1549-1651*, Diplomová práce Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2005.

¹⁶⁶ Hana ŘÍHOVÁ, *Život soběslavských měšťanů v letech 1525-1550 z pohledu jejich testamentů*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2007.

¹⁶⁷ Petra ŽALDOVÁ, *Měšťanské testamenty jako pramen k dějinám zbožnosti: Soběslavské kšafy z let 1600-1825*, Diplomová práce Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2009.

¹⁶⁸ Lenka VANDROVCOVÁ, *Soběslavské testamenty a písemnosti pozůstalostního řízení 1455-1550: možnosti jejich využití*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2012.

¹⁶⁹ R. TECL, *Neznámý tábořský kšaft z druhé poloviny 15. století*. Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 153-157.

¹⁷⁰ Vladimíra KUBÍČKOVÁ, *Každodenní život venkovského obyvatelstva ve světle testamentů (jižní Čechy, 18./19. století)*. Diplomová práce Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2007.

povinnosti jako bylo vyčlenění části domácího dobytka či drůbeže, louky, ovocných stromů, části pole či peněžních důchodů.

Pro duchovní prostředí lze zmínit sborník, který vyšel v roce 2006 a kompletně byl zaměřen na testamentsy pod názvem *Pozdně středověké testamentsy v českých městech: Prameny, metodologie a formy využití*. Popsány zde byly i testamentsy mimo jiné i z církevních kruhů, které představil Petr Elbel.¹⁷¹ Ten nabídl pohled na olomoucké duchovenstvo, a naproti tomu pražské prostředí popsal Dominik Budský.¹⁷²

Mezi jedno z děl, které lze zařadit do této kategorie, patřila např. i poslední vůle Jana Amose Komenského.¹⁷³ Výrazným způsobem byl následně popsán nejen život, testament, smrt a osud zemřelého kardinála Františka z Ditrichštejna.¹⁷⁴ Pozornost byla dále věnována testamentární praxi nižšího duchovenstva z 18. století. Tu popsala Marie Ryantová, která zkoumala soubor tzv. Testament, které byly součástí Archivu pražského arcibiskupství. Tento fond vznikl na popud samotné církve, která měla potřebu si pro své potřeby zaznamenávat pozůstalosti a odkazy zemřelých již od počátku 60. let 16. století.¹⁷⁵

K panovnickému prostředí byla napsána studie např. pro závěť manželky Václava IV. královny Žofie (?-1428).¹⁷⁶

Další skupinou byla šlechta, která si začala pojišťovat svůj majetek a snažila se jej ideálně předat v celistvosti svým potomkům. Studii o šlechtici Kojatovi napsal Jaromír Kincl.¹⁷⁷ Karel Müller popsal kšaft Karla st. ze Žerotína.¹⁷⁸ Další byl Pavel Král, který

¹⁷¹ Petr ELBEL, *Testamentsy olomouckého kapitulního duchovenstva v pozdním středověku (1300-1526)*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamentsy*, s. 145-187.

¹⁷² Dominik BUDSKÝ, *Testamentsy pražského duchovenstva od druhé poloviny 14. století do počátku husitství*, in: K. Jíšová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamentsy*, s. 189-209.

¹⁷³ Jan Amos KOMENSKÝ, *Jana Amosa Komenského Poslední vůle, aneb, Kšaft, v němž upřímně o sobě i věcech svých činí vyznání, jakž též i užitečné krajanům svým dává napomenutí*, Praha 1892.

¹⁷⁴ Václav BURIAN, *Osudy tělesných pozůstatků olomouckého biskupa Františka kardinála z Ditrichštejna*, in: Muzejní a vlastivědná společnost 44, č. 3, Brno 1992, s. 330-343.

¹⁷⁵ Marie RYANTOVÁ, *Normativní vymezení procesu vyřizování pozůstalosti světských duchovních a písemností s ním spojených v 17. a první třetině 18. století*, in: Facta probant homines: sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 421-430; TÁŽ, *Narizení až za hrob. Testamentární praxe a vyřizování pozůstalostí světských duchovních pražské arcidiecéze v době baroka*, in: Církev a smrt: institucionalizace smrti v raném, Praha 2007, s. 149-162.

¹⁷⁶ František Michálek BARTOŠ, *Česká královna v husitské bouři*, Jihočeský sborník historický 10, 1937, s. 23-26, 29; Božena KOPIČKOVÁ, *Písemnosti z pozůstalostního řízení po úmrtí české královny-vdovy Žofie. Dodatek k výpovědi pozůstalostního inventáře*, in: Querite primum regnum Dei: sborník příspěvků k počtě Jany Nechutové, Brno 2006, s. 483-495.

¹⁷⁷ Jaromír KINCL, *Dva testamentsy šlechtice Kojaty*. Acta Universitatis Carolinae: Iuridica. 3, Praha 1978, s. 301-320.

¹⁷⁸ K této problematice také Karel MÜLLER, *Závěť Karla staršího ze Žerotína*, Sborník Státního okresního

zkoumal šlechtické testamety na základě víry v Boha (zde popsal rozdíly testátorů šlechticů z pohledu katolických a nekatolických konfesí), důležitým aspektem pro testátory bylo ztotožnění se se smrtí, a proto je v této studii zkoumána otázka záhrobí, dobré smrti, patronátu panovníka, poručníků, spásy duše a postil. Důležitou součástí této práce je také zpracovaná edice.¹⁷⁹ Svou prací problematiku doplňovala i Eliška Helclová v roce 2003, když popsala závět' Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic, který zemřel v roce 1628.¹⁸⁰ David Papajík řešil testamety jednotlivých rodů a pro změnu dělbu majetku u pánů ze Sovince.¹⁸¹ Pro dobu baroka byla sepsána práce pro urozené dámy.¹⁸² V souvislosti s Žerotínem nelze nepřipomenout jeho přítele Petra Voka, se kterým jej pojilo protestantství.¹⁸³ Kromě toho vznikla v Českých Budějovicích studie k této problematice od Karolíny Souškové pod názvem *Testament a inventář Johany Trčkové z Lípy*.¹⁸⁴

Pozornost ovšem nebyla věnována jen českému prostředí, a proto zde uvádím výběrově několik prací z ciziny. Jako první příklad uvádím kšafy pro Bratislavu, které sepsal Juraj Spiritza v roce 1959 na Komenského univerzitě.¹⁸⁵ Od tohoto autora byla také napsána studie o bratislavském notáři.¹⁸⁶ V roce 1971 vyšel k testamentární problematice příspěvek k merovejským testamentům, které popsal Jaromír Kincl.¹⁸⁷ Pramen vztahující se k české šlechtě v zahraničí přinesli Karel Bednařík a Věra Havelková v jejich práci s názvem *Česky psané závěti z fondu státního archivu v Drážďanech*.¹⁸⁸

Kromě toho lze použít jako další pramen poznání pro dějiny testamentární měšťanské praxe další studie, které souvisí s testamety okrajově. Nelze nepřipomenout

archivu Přerov 1996, s. 9-15.

¹⁷⁹ Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí: testamety české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002.

¹⁸⁰ Eliška HELCLOVÁ, *Testament Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic (edice dokumentu)*, in: Porta Bohemica: sborník historických prací, Litoměřice 2003, sv. 2, s. 95-103.

¹⁸¹ David PAPAJÍK, *Rozdělení majetku na základě testamentu mezi syny ve šlechtické společnosti na příkladu pánů ze Sovince*, in: K. Jišová – E. Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamety*, s. 117-120.

¹⁸² Kristina SWIDEROVÁ, *Testamety urozených žen doby baroka. Několik poznámek k tématu*, in: *Theatrum historiae: Univerzita Pardubice 5*, Pardubice 2009, s. 63-84.

¹⁸³ Anna KUBÍKOVÁ, *Závěti Petra Voka z Rožmberka*, in: *Archivum Trebonense: sborník odborných prací z pramenů jihočeských archivů*, Třeboň 2011, sv. 12, s. 127-148.

¹⁸⁴ Karolína SOUŠKOVÁ, *Testament a inventář Johany Trčkové z Lípy*, Bakalářská práce Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2018.

¹⁸⁵ Juraj SPIRITZA, *Najstarší protokol testamentov města Bratislavy 1427-1529*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Komenského, Bratislava 1959.

¹⁸⁶ TÝŽ, *Testament Liebknechta Egkenfeldera, bratislavského notára v rokoch 1441–1456*, Kvalifikační práce Filozofické fakulty Univerzity Komenského, Bratislava 1967.

¹⁸⁷ Jaromír KINCL, *Merovejské testamety*, in: *Právněhistorické studie*, Praha 1971, sv. 16, s. 33-69.

¹⁸⁸ Karel BEDNAŘÍK – Věra HAVELKOVÁ, *Česky psané závěti z fondů Státního archivu v Drážďanech*, *Sborník archivních prací* 34, 1984, s. 439-511.

ani studie, které souvisely s testamenty jen jako zdroj informací pro jiná témata. Jedna z těch prací pro jihočeské prostředí vzešla z kolektivu kolem Václava Bůžka. Tato práce se věnovala vybavení měšťanské domácnosti na základě pozůstalostních inventářů.¹⁸⁹

¹⁸⁹ Václav BŮŽEK – Hana BŮŽKOVÁ – Jana STEJSKALOVÁ, *Měšťanské domácnosti v předběllohorských jižních Čechách. (Prameny, metody, stratifikace)*. Jihočeský sborník historický 59, č. 2, 1990, s. 65-80.

4. Testamenty Kardašovy Řečice

Posoudit situaci v Kardašově Řečici není vůbec snadné, a proto lze odvodit situaci jen na základě literatury, dochovaných pramenů, situace okolních měst a v rámci jednotlivých panství pánů z Hradce. V případě literatury nelze zkoumat mnoho materiálů, které by byly schopné říci více o období před rokem 1609. Jde v zásadě jen o zmínku v souvislosti se zapisováním městských knih, kdy bylo v literatuře napsáno doslova, že „*pozemkový majetek jednotlivých měšťanův zapisoval se ode dávna do knih městských, založených pro každou stranu města zvlášť.*“¹⁹⁰ V následujících větách bylo nastíněno, že „*knihy zmizely,*“ dochovaly se až od roku 1609.¹⁹¹ Je tudíž možné, že předchozí knihy v té době se ve městě mohly nacházet.

Z pramenné základny se dochovalo pro Kardašovu Řečici na 22 listin, ze kterých plná polovina patřila do rozmezí mezi roky 1407-1678.¹⁹² Z této poloviny patřilo 10 listin k období mezi roky 1537-1678. Na základě dalších pramenů lze říci, že 17. století bylo v případě Řečice již v plně rozvinutém kancelářském chodu. Nejstarší dokument dochovaný z Archivu města Kardašova Řečice pocházející z roku 1605 je v archivu uložen pod názvem „Kupní smlouva o pozemky mezi prodávajícím Říhou Semrádem a kupujícím Václavem Viturkou. Rozpis plateb a přesný popis polohy mezníků a prodáváných pozemků.“¹⁹³ Zároveň je v archivu jako důkaz činnosti městské rady v 16. století dochováno pečetidlo městečka z roku 1576.¹⁹⁴ Zdá se, že produkce městské kanceláře nikdy nedosahovala velikosti jiných měst v okolí, ale faktem je, že ve městě jsou doloženy již od roku 1523 fondy pro *Cech mlynářů a pekařů Kardašova Řečice*¹⁹⁵ a od roku 1565 *Velkostatek Kardašovy Řečice*.¹⁹⁶ Minimálně u vrchnostenských písemností Kardašovy Řečice lze předpokládat, že písemnou produkci obstarával městský písař.

V případě, že by platilo srovnání s okolními městy, bylo by možné předpokládat, že se písemná produkce nejvíce podobala, mohla být ovlivněna a pravděpodobně i podléhala městu Jindřichův Hradec. A to zejména z toho důvodu, že řečické panství patřilo pánům z Hradce v rámci jejich širšího dominia. Vliv zde byl patrný z výše řečených listin, které vždy vydal nějaký zástupce z rodu pánů z Hradce. Kardašova Řečice

¹⁹⁰ J. HRUBÝ, *Kardašova Řečice a bývalé panství*, s. 101.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Listiny, inv. č. 1-22, list. 1-13.*

¹⁹³ SOKA JH, Archiv města KŘ, *Kupní smlouvy 1605*, kart. 9, inv. č. 378.

¹⁹⁴ SOKA JH, Archiv města KŘ, *Pečetidlo městečka 1576*, inv. č. 1172, sign. T-1.

¹⁹⁵ SOKA JH, *Cech mlynářů a pekařů Kardašova Řečice 1523-1825*, NAD 335.

¹⁹⁶ SOA Třeboň, *Velkostatek Kardašovy Řečice 1565-1944*, NAD 194.

byla poddanské město, a proto se v tomto ohledu asi situace mohla více podobat rožmberským městům Veselí nad Lužnicí a především Mezimostí.¹⁹⁷ Fakt, že prameny pro města z rožmberských měst jsou mnohdy dochovány pro starší doby, se nedá zpochybnit, ale problém představuje panství pánů z Hradce. Na příkladu Jindřichova Hradce je možné najít prameny testamentární povahy i před rokem 1600, to však neplatí pro Kardašovu Řečici.

Jiný pohled na testamentární praxi přináší diplomová práce Lenky Vandrovcové.¹⁹⁸ Ta se ve své práci věnovala městu Soběslav pro období 1455-1550. Významná pro naši práci je zejména část věnující se přílohám. Autorka zde vytvořila tabulku, která pojednávala o dluzích a pohledávkách soběslavských testátorů. I přestože v té době ještě neexistovalo panství Kardašova Řečice ve své pozdější podobě, v této práci se objevila místa, která do tohoto panství později patřila. Jednalo se jmenovitě o Nítovice (pro rok 1515), Pleše (1510, 1515), Řečici (nebylo více specifikováno, zda šlo o Kardašovu Řečici pro roky 1499, 1513 a 1515), Samosoly (1468), Újezdec (1515) a Zlukov (1515). Lze předpokládat, že mohlo jít i o další oblasti. Dle závěrů z této práce je patrné, že prvky testamentární praxe v písemné podobě se v oblasti objevovaly již o dvě století dříve. Nelze říct s jistotou, zda se to týkalo jen Soběslavi, ale určitý vliv zde mohlo hrát, že šlo o jedno z center rožmberského panství. Důvody toho lze hledat již v období vlády Jindřicha III. z Rožmberka kolem roku 1390, kdy udělil městu Soběslav práva téměř na úrovni královských měst. Výsady měšťanů spočívaly v tom, že měšťané mohli volně nakládat a rozhodovat o svých statcích, mohli se také odvolat od městského soudu k soudu do Českých Budějovic. Naproti tomu si Jindřich zajistil, že Soběslav měla svému pánovi pomáhat na vojenských taženích. Taktéž se mohla vrchnost zmocnit majetku a pokut měšťanů, kteří spáchali vraždu a utekli z města.¹⁹⁹

4.1. Charakteristika archivního souboru

Archivní soubor, který je předmětem této práce, je uložen v Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci a je součástí fondu Archiv města Kardašova Řečice. Jedná se o část s názvem „Poslední vůle.“ Soubor je dochován v podobě jednotlivin, tj. nejde o

¹⁹⁷ www.digi.ceskearchivy.cz/ rozcestník Veselí nad Lužnicí a Mezimostí, viz *Archivy měst*.

¹⁹⁸ L. VANDROVCOVÁ, *Soběslavské testamety a písemnosti pozůstalostního řízení 1455-1550: možnosti jejich využití*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2012.

¹⁹⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze III*, Praha 1884, s. 156-157.

knihu, ale o jednotlivé kusy napsané na dvojlisty. Soubor se dochoval pro období 1652-1839 v počtu dvacet tři posledních vůlí. Práce se zaměřuje na osmnáct z nich. Důvod, proč je zde zkoumán neúplný soubor, je, že rozsah je rozprostřen přes tři století, a proto bylo přistoupeno k tomuto rozdělení. Pro posouzení lze uvést, že předposlední testament Jana Vraného (blíže nespecifikováno, asi 30. léta 18. století) a následujícího posledního testátora Tomáše Kočího z Pleší (1807) od sebe dělí přibližně sedmdesát let. Zachované testamenty z období 1807 – asi 40. let 19. století (poslední označeno jako s. d.) nebylo zkoumáno pro svou torzovitost. Vymezení prvních osmnácti kusů pro období mezi lety 1652–30. léta 18. století, které na sebe více navazují, bylo pro relevantnost výzkumu nezbytné. Cílem je, aby nedošlo k případnému zkreslení závěrů této studie a každý si mohl udělat jasnou představu o soudobé testamentární praxi v Kardašově Řečici.²⁰⁰

4.2. Výčet testátorů²⁰¹

Příloha č. 2 – *Výčet testátorů*

Č. test.	Jméno a příjmení	Rok
1	Václav Kovář	1652
2	Vít Bumbrle	1657
3	Matěj Šípal	1659
4	Jacob Šídl	1694
5	Jan Řehna	1694
6	Martin Cvikhar	1695
7	Matěj Rapata	1696
8	Bartoloměj Vraný	1696
9	Martin Hes	1706
10	Ondřej Tomšů	1708
11	Martin Širůček	1710
12	Jiřík Struhadlo	1710
13	Jan Knejsl	1718
14	Anna Šlechtová	1719
15	Jan Sláma jináč Čáp	1721

²⁰⁰ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Testamenty č. 1-18*, inv. č. 452.

²⁰¹ Tamtéž.

16	Tomáš Šípál jináč Porazil	1722
17	Jan Cvikhar	1725
18	Jan Vraný	s. d.

4.3. Sociální status testátorů a dědiců

Ve zkoumaných testamentech byly zastoupeny dvě následující skupiny testátorů. První skupina sestávala z běžně dostupných živností ve městech (např. obecně živnosti řezníků, pekařů, kolářů, kovářů, bednářů, šveců či formanů). Druhá skupina byla reprezentována činiteli veřejné moci ve městě. Mezi činitele městské správy patřili spoluradní Martin Širůček (č. 11), Jan Knejsl (č. 13) a Tomáš Šípál „jináč Porazil“ (č. 16). Z testátorů, kteří neměli přesně vymezené místo v těchto dvou skupinách, byli: sládek Martin Cvikhar (č. 6) a mlynář Jan Cvikhar (č. 17)²⁰² či jediná žena testátorka (č. 14), která pravděpodobně patřila do rodu Jana Šlechty povýšeného na šlechtice.²⁰³

Další způsob, jak popsat testátory, bylo z pohledu povolání. Některé lze postihnout přímo na základě testamentů, některé nikoliv. Testátor č. 1 Václav Kovář byl pravděpodobně kovář, což by potvrzovala i poznámka v testamentu. Ta říkala, že „*co by se [kterého]koliv nádobi kovářského vynacházelo, to Lukáš s Matoušem se poděliti mají.*“ Testátora č. 2 Víta Bumble lze specifikovat, ale dle pasáže v testamentu šlo asi o hospodáře.²⁰⁴ Testátor č. 3 Matěj Šípál se zdá, že byl původně z Drahova. Jak uváděl testament, jeho rodina měla vazby na grunt Hločákovský, kde měli podíly jeho synové.²⁰⁵ Pozemkové knihy Kardašovy Řečice poukazují na to, že grunt koupil Matěj Kusý.²⁰⁶ To by odpovídalo rodu Kusů v Drahově. V tomto případě se mohlo jednat o jeden z bohatších selských rodů v obci.²⁰⁷ Testátor č. 4 Jacob Šídl byl v testamentu zmíněn v souvislosti s kolářskými nádobami a bránou, což by mohlo poukazovat na hospodáře, který se kromě hospodaření mohl živit i jako kolář.²⁰⁸ Testátor č. 5 Jan Řehna pocházel z Pleší. Dle náznaků se zdá, že patřil do rodu Řehňů, kde byl jako první připomínán Šimon,

²⁰² Testament č. 6, 17.

²⁰³ J. HRUBÝ, *Místopis II*, s. 169.

²⁰⁴ Testament č. 2.

²⁰⁵ Testament č. 3.

²⁰⁶ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města KŘ, *Městská kniha a koupích a prodejích domů a pozemků pro Dolní stranu (1609-1692)*, inv. č. 24, s. 69. Příjmení Šípál se do rodiny Kusů dostalo po chalupě čp. 61 v Kardašově Řečici, viz J. HRUBÝ, *Místopis III.*, s. 88.

²⁰⁷ SOA Třeboň, *Urbář slavatovských panství 1613*, inv. č. 184, s. 120.

²⁰⁸ Testament č. 4.

dále Jan, Blažek a Jan. Poslední řečený zemřel pravděpodobně počátek roku 1695. V roce 1694 byl zmíněn jakýsi *mladý Jakub Řehna*, kterého prameny označovaly jako rychtáře. Ten zemřel tentýž rok.²⁰⁹ Testátor č. 7 Matěj Rapata byl bednář.²¹⁰ Testátor č. 8 Bartoloměj Vraný byl švec.²¹¹ Testátor č. 9 Martin Hes byl kromě jiného připomínán v testamentu jako forman.²¹² Testátor č. 10 byl na základě informací obsažených v testamentu především hospodář, což dokazuje přehled dobytka a inventáře. To se týkalo i testátorů Jiříka Struhadla (č. 12), Jana Slámy „jináč Čápa“ (č. 15) a Jana Vraného (č. 18).²¹³

Specifickou sociální skupinou dědiců, kterou nelze jednoznačně zařadit, byli tzv. „nedostateční“ a „náměstci“. Ti byly znmění v testamentech samotnými testátory. Tato skupina mohla v podstatě pocházet z rodin dvou výše zmíněných skupin. V testamentu č. 16 se jmenovitě testátor zmínil o své manželce, která byla „*na zraku nedostatečná*“ a přidal poznámku, která uváděla, že „*moje nedostatečná manželka nic by nenahospodařila*.“ V testamentu č. 17 se objevila setra nastupujícího hospodáře, která se dle kontextu nebyla sama schopná uživit a postarat se o sebe.²¹⁴ Pojem *náměstek* se objevil v testamentu č. 13 (a nepřímo v č. 10).²¹⁵ Tento člověk byl v testamentu vylíčen jako potenciální nástupce testátora. Ten své ženě a budoucímu hospodáři vzkázal: „*Kdyby ale moje manželka se vdala a paní máma vod ní aneb vod budoucího náměstka [ně]jaké ublížení míti měla a jí se ten kus jídla do její smrti nepřijal a vona snad k cizímu pro kus chleba jíti musela, tehdy jí od té živnosti každoročně deset zl. peněz dávati povinen bude, dokadž živa bude, jestli by se porovnati nemohl*.“ Testátor se tímto nařízením snažil o tom, aby jeho „paní máma“ měla jisté dožití a spravedlivé zacházení. Bylo to z toho důvodu, že testátor sám nemohl zabránit případnému sňatku své ženy a „náměstek“ byl někdo cizí. Protože jej neznal, nemohl mít u něj jistotu patřičné úcty k členům rodiny, a tudíž zde použil výše řečených ustanovení, aby zajistil bezproblémový průběh následujícím událostem po jeho skonu.

²⁰⁹ SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matriky OZ 1692-1749*, s. 159.

²¹⁰ Testament č. 7.

²¹¹ J. HRUBÝ, *Místopis Kardašovy Řečice III*, s. 59.

²¹² Testament č. 9.

²¹³ Testament č. 10, 12, 15, 18.

²¹⁴ Testament č. 17.

²¹⁵ Význam pojmu *náměstek* se dle platných definic překládal jako „kdo na místě koho jest“. Viz Josef JUNGSMANN, *Slovník česko-německý*, sv. 2, Praha 1836, s. 587.

Z testamentů Kardašovy Řečice vyplývá, že dědici jako takoví měli díky testamentům budoucích nebožtíků ne vždy úplně očekávatelné vyhlídky na budoucnost. Byla zde celá řada způsobů, jakým směrem se lidské osudy mohly ubírat. Velký vliv na sociální stratifikaci a budoucí postavení nového hospodáře měl testátor. Ten měl různé možnosti a prakticky neomezené pravomoci k rozhodnutí, od kterých se dědic mohl v případě nespravedlivého ohodnocení odvolat. Situaci dokresloval i fakt, že každá z rodin testátorů byla v jiné životní situaci. V některých rodinách bylo důležitým faktorem, že na gruntu zůstala samotná vdova s malými sirotky. Další rozdíl byl i v případě, když zde byla vdova a dospělé děti. Roli, jak se v pramenech ukázalo, měla i macecha a její další život po smrti manžela. Poslední variantou mohlo být, že na gruntu zůstala samotná vdova bez potomků. Zde byly v zásadě dvě možnosti. V prvním případě grunt zdědila vdova a v druhém případě se dědicem mohl stát i někdo z širšího příbuzenstva. Mohl to být bratr či sestra zemřelého a jejich potomci. Za této situace se ukázala jako klíčová povaha jednotlivých testátorů, neboť majitelem se mohl stát muž i žena, tj. vdovy, synové, dcery a další.²¹⁶

4.4. Vnější a vnitřní popis testamentů

Vnější popis

Text testamentů psán seříznutým brkem za použití inkoustu na papír ve formě dvoulistů. Papír neobsahuje žádné filigrány. V kontextu sepsání listiny lze zcela viditelně rozeznat, že některé testamenty nebyly jednotně sepsány, neboť v některých je dodnes patrný dodatečný zásah, kterým bylo dopsání poznámky o otevření či korekci závěti po otevření kšaftu k veřejnému přečtení rodině a příbuzným. Lze to poznat na odstínu inkoustu, který se v těchto pasážích nepatrně liší. Tyto pasáže vykazují barvu, která by mohla napovídat, že byl použit méně kvalitní inkoust.

Dokumenty byl sepsány do podoby listiny na papíře obdélníkového tvaru. Velikost se dá přibližně přirovnat k dnešnímu papíru A4. Rozdíl byl u některých kšaftů v šířce papíru, která byla menší.

²¹⁶ Testament č. 1-18.

Text neobsahoval žádné linky a pro identifikaci jednotlivých testamentů bylo použito značení archivářů, kteří zde do tří samostatných kroužků napsali rok,²¹⁷ číslo testamentů a číselné označení od č. 256 do č. 290. Všechna tato čísla byla použita pro identifikaci vždy na úvodní straně listu, s tím, že číslování od č. 256 do 290 neobsahovalo žádné vnitřní označení s lichým číslováním.

Rozsah testamentů nebyl jednotný a mohl být v přibližném rozsahu od jedné do tří stran. Pro zkoumané období je zcela zřejmé, že už v této době bylo možné si nastavit rozsah testamentu podle své vlastní potřeby, a to se projevilo ve větší míře sdílností testátorů. Největší hustota textu se prokazatelně vyskytovala u testamentů č. 2, 3, 4 a 17.²¹⁸ Nejméně textu dle počtu stran se vyskytovalo u testamentu č. 18.²¹⁹ Nejmenší mezery mezi jednotlivými slovy vykazovaly testament č. 2, naopak největší byly u testamentu č. 1.

Písaři psali své texty novogotickým polokurzivním písmem. V testamentárních archiváliích lze následně vysledovat několik tendencí ve stylu psaní textu. V první řadě je zde text a jeho podoba. Z podoby psaného písma se zdá, že texty č. 2 a 3 stály úplně nejvýše úrovní písařského umění, neboť šlo nade vší pochybnost o práci profesionálních písařů pocházejících odjinud. Mezi písaři ze zkoumaného souboru testamentů jsou tyto dva řečené testamenty lépe zpracovány po vizuální stránce. Kvalita inkoustu se dochovala do dnešní doby v různé podobě. V nejlépe dochovaném odstínu inkoustu, který by mohl odpovídat až původnímu zápisu, se dnes nachází testament č. 1, 2, 4, 15, 16 a 18. Zároveň je zde patrný vliv zkušené ruky písařů. To ukazuje i písař testamentu č. 2, jehož text vykazuje nejvyšší úroveň po vizuální stránce, zachované kvalitě inkoustu a také zkušeně vedenými tahy. V písemném vyhotovení jednotlivých testamantů tudíž docházelo k úspoře místa. Ve většině případů bylo písmo jednotlivých textů v mírném sklonu, a to s většími i menšími rozestupy mezi jednotlivými slovy. Sklon je patrný u č. 6-18.

Duktus neboli návaznost tahů jednotlivých písmen na sebe samé se projevovat případ od případu jinak. Běžnou praxí té doby bylo používání majuskulních polokurzivních písmen. V dalším textu byly už z valné většiny tendence psát písmena minuskulním polokurzivním písmenem. Důležitou charakteristikou byl jeho kurzivní ráz.

²¹⁷ Jedinou výjimkou jsou testamenty č. 17 a 18, kde autor této práce změnil původní pořadí. Bylo to z toho důvodu, že k sepsání závěti Jana Vraného pravděpodobně došlo později (30. léta 18. století) než závěti Jana Cvikhara. Vzhledem k tomuto časové zařazení došlo k úpravě.

²¹⁸ Testament č. 2, 3, 4, 17.

²¹⁹ Testament č. 18.

Opět je potřeba upozornit na testament č. 2, který byl vyveden zdobně a až téměř umělecky oproti ostatním kšaftům Kardašovy Řečice. Je zde vidět, že písmena stojí samostatně, ale i tak je více než zřejmá snaha psát úhledně s úmyslem, aby zde nedocházelo k vytváření zbytečně velkých mezer.²²⁰

Grafická znamení se v posledních vůlích Kardašovy Řečice vyskytovala v běžně používané formě, kterou byly křížky. Součástí první a někdy i druhé strany byly značky, které označovaly konec strany první a začátek strany druhé, tj. zkosené rovnoběžné dvě čáry. To se týkalo testamentů s č. 4, 10, 11, 13, 14, 15, 16 a 18. Zdobnost lze vysledovat v testamentu č. 2 a 3, kde jsou v již autorské části textu zdobně vyvedená počáteční písmena. Týká se to majuskulního písmena *J*. V tomto ohledu opět vyniká profesionalita písaře testamentu č. 2, neboť jsou zde patrné propracované a inkoustem zvýrazněné tahy. Zdvojené je v tomto případě břevno u písmene *J*²²¹ a rozšíření středové části písmene, které má ozdobné obloučky. V neposlední řadě jsou součástí písmene ještě další smyčky, které jsou charakteristické svou rozšířenou linkou. Poslední detail písmene tvořil náznak částečného šrafování, které doplňovalo obloučky. Řečené šrafování ovšem nepřesáhlo délku a ani šířku několika milimetrů. V případě písmene *J* z č. 3 se zde dalo nalézt složitější vzor a náznak jakéhosi primitivního znamení, které bylo součástí písmene.

V neposlední řadě byl součástí některých testamentů kancelářský přípisek, který se v případě Kardašovy Řečice objevoval jen někdy. To byl případ testamentů č. 1, 4, 7, 8, 11, 14. Bylo to z toho důvodu, že ne vždy bylo potřeba provádět nějaký zásah do pramene z úřadu. Tento zásah nastal převážně v tom případě, když došlo v testamentu k nějakému pochybení a nespravedlivému zacházení ze strany testátora s pozůstalými. To se ukázalo u testamentů č. 11 a 14. V případě závěti č. 11 závěti byl problém v tom, že nebožtík si snažil vymínit, aby se jeho manželka již nevdala, jinak by přišla o právo nakládat s majetkem, který závěti získala do „zrostu“ (tj. do dospívání a možnosti dědění majetku) nové určené dědičky. Tou měla být dcera jeho sestry. V tomto případě ovšem zasáhl hejtman a úřad, kteří rozhodli, že se vdova nejen může znovu vdát, ale smí mít k dispozici i majetek. Poslední pasáží se rozhodlo o budoucím vlastnictví domu. Ten měl připadnout neteři Bětušce, která jej měla získat po smrti své tety Salomeny. Naproti tomu

²²⁰ Testament č. 2.

²²¹ V tomto případě se jedná o ozdobnou iniciálu.

u závěti č. 14 došlo ke korekci kvůli přiznání zapomenutého dědice, jímž byl bratra Matěje nebožtíka Jana Šlechty.²²²

Vnitřní popis

Testamenty byly napsány na papíru ve formě listiny a charakterizují se jako dokumenty úřední povahy. Obsahuje důležité právní aspekty, které v tomto případě byly v úzké návaznosti na listinu či jinou písemnost soukromého a osobního charakteru. Testamenty byly psány ve formátu *charta transversa*, tj. převrácená na výšku.²²³

Všechny testamenty byly psány v češtině. V textech se vyskytovaly archaismy a termíny právního charakteru. Testamenty byly psány novogotickou polokurzivou, která v některých případech vykazovala i prvky kurzivního rázu a úplně výjimečně i prvky kresleného písma (výše v této kapitole řečené majuskulní *J*).

V rámci dochovaných testamentů je jedno specifikum týkající se datace. Ta je pro tuto dobu výjimečná tím, že se v ní neuplatňuje datování na základě svátku, ale již plně dle moderního zápisu datace, tj. den, měsíc a rok. Měsíc a rok mohl být napsán v latinské i české podobě. Datovány byly všechny s výjimkou posledního testamentu.

Prvek, který se v testamentech téměř nevyskytoval, byly podpisy. Ve většině případů se podpisy u svědky neobjevovaly. Důvod, proč tomu tak bylo, bude popsán v kapitole o testamentární praxi v Kardašově Řečici. Podpis daných osob byl v Kardašově Řečici brán spíše jako zbytečnost, která se vyskytovala jen v jediném testamentu č. 5. Testamenty jako takové sice svědky či sousedy obsahovaly jmenovitě, ale jejich podpisy byly výjimečné a byly používány jen na požádání testátora, který chtěl zajistit právní ochranu a platnost testamentu v největší možné míře. Druhou možností je, že v této době mohla být v tomto městě vzdělána jen úzká skupina lidí. Za této konstelace by šlo o majetné rodiny, které měly přístup k úřadům či měly povolání, kde byla potřeba znalost čtení a psaní. Co se týče testamentu č. 5, se zdá, že podpisy z tohoto pramene jsou autentické a přímo od svědků, neboť každý má jinou podobu. Vyskytuje se zde podpis Šimona Vaňka, Martina Širůčka a Ondřeje Poláka. Každý vykazuje trochu jinou úroveň. Nejhorší úroveň podpisu vykazoval podpis Šimona Vaňka, který psal pravděpodobně

²²² Kapitola o písařích níž. Viz *Písaři a testamenty*, s. 61.

²²³ Jindřich ŠEBÁNEK a kol., *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1971, s. 30.

méně, a proto se zde ukázalo, že měl nevypsanou a roztřesenou ruku. Nejlépe podepsaný zde byl Ondřej Polák, u kterého lze poznat nejvíce vypsaná ruka. Znatelně vypsanou ruku měl i Martin Širůček. Dle úrovně jejich podpisů lze předpokládat, že jejich nositelé mohli mít i funkce ve správě města.

Další podpisy, které lze zhodnotit, jsou podpisy písařů. Jmenovitě jsou z testamentů známi čtyři písaři. Byli to Mikuláš Protivínský (č. 2), Lorenz Okenffuß (č. 4), Martin Hes (č. 5, 6, 7, 8) a Vít Nesvačil (č. 9-18). V případě prvních dvou nelze najít porovnání stejně jako v případě tří výše řečených svědků (č. 5). U podpisu Mikuláše Protivínského (č. 2) je viditelná zkušenost v rukou písaře, přestože byl i podpis psán jako zbytek textu novogotickou polokurzivou, podpis plynule navazoval a nepůsobil vůbec kostrbatě. Podpis Lorenze Okenffuße (č. 4) měl výrazné majuskulní *K* v příjmení Okenffuß. Podpis byl dobře čitelný, ale bez návaznosti jednotlivých písmen. V pořadí třetí příjmení, které má nejvíce možností pro srovnání, bylo příjmení Martina Hese. Ten se podepsal ve všech jeho rukou sepsaných testamentech. V případě jeho podpisu bylo dominantní majuskulní *H*. V případě posledního jmenovaného autora lze přes autorství více testamentů zkoumat jeho podpisy pouze z testamentů č. 17 a 18. Autor se podepisoval jako *With Nesvaczyl*. U obou podpisů byl zápis počátečního písmene *N*, *n* psán s minuskulním písmenem *n*.

4.4.1. Rozsah, podoba a dochování testamentů

Rozsah testamentů nebyl přesně určen, ale mohl být různě dlouhý, jak již bylo uvedeno výše. Testamenty měly rozsah od 1 až po téměř 3 strany.

Samotný testament byl psán na papír v podobě samostatného listu či dvojlistu, který byl ve své finální podobě uzavřen do formy dopisu a opatřen pečeti. Ten byl otevřen a přečten pozůstalým po úmrtí zemřelého. Je viditelně patrné, že testament byl běžně překládán třikrát, než získal podobu téměř totožnou s dnešní obálkou. Tomu by odpovídaly i červené části pečetní látky na testamentu č. 4. Tento testament také ukazuje, že další možností mohlo být i nařiznutí papíru před zpečetěním. Tomu přesně odpovídá otvor, ve kterém se nachází červená pečetní látka. Po přeložení je na první straně textu do podoby obálky v testamentu tentýž červený pečetní materiál, který tak bohužel tím znemožnil přečtení textu v tomto místě v jeho plném rozsahu. Vedle tohoto způsobu existovaly i další možnosti, jak testament složit a nakonec zpečetit, protože některé

testamenty nemají po pečetní látce (č. 3, 4) téměř památky. V tomto ohledu lze upozorovat určitý vývoj v možnosti zpečetění. To je patrné od testamentu č. 5, který dodržoval trojí přeložení testamentu, ale následně byl testament zpečetěn, tak aby došlo k minimálním škodám. Z toho důvodu začal být testament pečetěn „na obálce“. Díky tomu se docílilo toho, že pečetní materiál se nedostal do textu, který následně nebyl nijak poškozen.²²⁴ Poškození se v tomto případě týkalo maximálně druhé strany dvojlistu, kde už většinou bylo minimum textu nebo již žádný text.

Dochování samotného papíru či pečetí nebylo jednotné. Papír byl z větší části souboru dochován v dobrém stavu. V některých případech sice došlo k jeho poškození, ale nebylo natolik rozsáhlé, že by nebylo možné text rekonstruovat. Ten se ve většině případů dal odvodit a doplnit na základě písmen, která se dochovala dodnes. Podrobněji o dochování testamentů v edici.

4.4.2. Pečeť

Pečetní látka se vyvíjela. Velikost, tvar a vzhled měly konstantní podobu. Vypadá to také tak, že na způsob pečetění měl vliv daný písař, než se nějak blíže v kanceláři začal tento proces definovat. Jediné, co se ustálilo, byla pravděpodobně barva, neboť zpečetění se v průběhu času lišilo. Pečetě v případě Kardašovy Řečice mohly být vyvedeny v černé nebo červené barvě.²²⁵ Zdá se, že první tři pečetě byly zpečetěny černým voskem.²²⁶ Z nich jsou dvě jisté, neboť u testamentu č. 3 byl náznak černé pečetě. Zbytek pečetí dostal již pečeť červené barvy. Jak se zdá, v prvních testamentech dominovala pečeť černé barvy. Později se používala výlučně červená pečetní látka. Obě tyto varianty pečetě byly z vosku.

Samotné testamenty se ve všech případech nezachovaly s originální pečetí. Je to dané zejména tím, že došlo k jejímu rozlomení před přečtením textu. Tím byl překonán ochranný prvek za přesně stanovených podmínek, tj. překonání tzv. uzavírací funkce při veřejném čtení pozůstalým po smrti testátora.

²²⁴ Testament č. 5-18.

²²⁵ Tyto dvě barvy dokazují samotné testamenty, přestože se nedochovaly černé pečetě, jejich existenci dokazují nejstarší testamenty, tj. č. 1, 2 a pravděpodobně 3.

²²⁶ Testament č. 1, 2.

Uzavírací funkce přišla na řadu, když byla závěť již sepsána na papíru. Ten byl následně přeložen a přehnut do podoby obálky, která byla zpečetěna. Toto zpečetění mohlo mít dle zbytků pečetního materiálu dvě varianty. První variantou bylo zpečetění bez papírové krytky.²²⁷ Druhá varianta bylo pečetění s papírovou krytkou.²²⁸

Poslední varianta pečetě ukazuje, že pečeť získala papírovou krytku, což dokazuje několik testamentů.²²⁹ Je též patrný také určitý mezistupeň mezi používáním pečetí bez krytky a s krytkou. Veškerý pečetní materiál byly voskové pečetě, které byly modifikovány tak, aby pečeť nemusela být poškozena při otevření testamentu pro pozůstalé. Podoba papírové krytky u pečetě nezakrývala jen bezprostřední prostor pečetí, ale i prostor okolo. Tvar krytky odpovídá čtverci, kde dominantní část je střed, který přímo zakrývá pečeť, a zbytek měl pravděpodobně zajistit celistvost pečetící a psací látky v bezprostřední blízkosti okolo pečetě. Měl zajistit ochranu materiálu před zničením. Dle zkoumaného materiálu k zavedení této novinky došlo v Kardašově Řečici již v roce 1706 či před ním pravděpodobně již za písaře Víta Nesvačila v testamentu Martina Hese.²³⁰ Kromě krytky se začal pod pečeť samotnou dávat ochranný proužek, který následně zajistil nepoškozenou pečeť po otevření poslední vůle veřejnosti.²³¹

Za zmínku stojí i vznik obálky na testament. List s textem testátora písaři v Kardašově Řečici přehnuli takovým způsobem, že středová hlavní a zároveň nejdelší část měla naproti sobě dvě stejně krátké strany. Následně list rozdělili v již takto složené podobě po překlopení na bok na další tři části, ze kterých byly dvě stejně dlouhé a třetí okrajová a zbývající část byla kratší. Tímto způsobem vznikla při složení v podstatě nepropustná obálka, která se zpevnila tak, že poslední okrajovou část s delší částí písař zpečetil pečetidlem a pečetní látkou.

Dle dochovaného materiálu mohly mít pečetě dvojí podobu, tj. byly to pečetě městské a pečetě kontrasignatorů. Tento typ městských pečetí se dal označit jako menší pečeť. Zde lze parafrázovat testament č. 4, kde se psalo: „*Žádám a prosím za menší pečeť městys[e] Řečice Kardašovým.*“²³² Tento typ pečetí lze označit také jako pečeť obrazovou se symbolickými motivy. Dominantním motivem této pečetě byla pětিলistá růže, která je

²²⁷ Testament č. 1-8, 10, 11, 18.

²²⁸ Testament č. 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17.

²²⁹ Testament č. 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17.

²³⁰ Testament č. 9.

²³¹ Testament č. 9, 12.

²³² Testament č. 4.

součástí symbolů města dodnes. Růže byla v jakémisi ozdobeném rámečku a po obvodu byl nápis odkazující na město Řečice (v úplnosti nečitelné). Pečeť by dle dochovaného materiálu z archivu mohla odpovídat pečetidlu města, které eviduje Archiv města Kardašova Řečice. Půjde asi o první (dochovaný) typ pečetidla z roku 1576.²³³

Kromě této pečeti se na testamentech nacházely i pečeti kontrasignátorů, které se dle dochovaných archiválií nepoužívaly vždy, ale pravděpodobně na dožádání. Tyto kontrasignatury se fyzicky dochovaly u jediného testamentu (č. 7). Jsou náznaky, že ještě jeden testament mohl obsahovat více než jednu pečeť (č. 8). V tomto případě šlo o pečete velké v průměru asi jeden centimetr. Barvou šlo taktéž o červené pečete. Tento typ pečete se nedochoval. Testamenty č. 3 a 8 ukazují, že docházelo i k pečetění přes papír testamentu. Důsledkem tohoto pečetění bylo, že došlo k definitivnímu vyražení městského znaku do papíru, a tím vytvořeno slepé pečetění. Pravděpodobně za to mohla intenzivnější síla písaře, kterou vložil do zpečetění dokumentu, a proto byla pečeť na papír zanesena.

Výjimku tvořil Matěj Rapata a jeho testament, který byl prokazatelně zapečetěn třemi pečetěmi. Dodnes jsou patrné tři červené stopy pečetní látky na papíru.²³⁴ Přidání pečeti navíc mohlo znamenat motivaci testátora zajistit bezproblémový průběh předání dědictví.

4.4.3. Popis testamentů

Testamenty jsou ve své podstatě listiny a podle toho jsou strukturovány. Samotný text v rámci vnitřního popisu se člení na tři základní oddíly. Byly to úvodní protokol, vlastní text a závěrečný protokol. Ty jsou následně děleny na další pododdíly. V rámci úvodního protokolu byla součástí většiny závětí invokace slovní, v některých případech zde byly invokace grafické s vyobrazením křížku. Forma vzývání byla různá, ale ne vždy se v textu vyskytovala. Závěť č. 11 a 12 úvodní vzývání Boha vůbec neobsahuje a text začíná hned intitulací.²³⁵ Pravděpodobně nejpoužívanější formulí bylo: „*Ve jméno Boha, Otce i Syna i Duchu svatého. Amen.*“ (č. 1). Tato formule se ovšem mohla vyskytovat v drobnějších obměnách, kde dominovaly zmínky o svaté Trojici. Také se objevovaly varianty „*Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice, Boha Otce, Boha Syna, Boha Duchu*

²³³ SOKA JH, AM KŘ, *Pečetidlo městečka 1576*, inv. č. 1172, sign. T-1.

²³⁴ Testament č. 7.

²³⁵ Testament č. 11, 12.

svatého navěky požehnaného. Amen.“ (č. 2), dále „*Ve jméno nejsvětější svaté Trojice, ve jméno Otce i Syna, Ducha svatého. Amen.*“ (č. 4), „*Ve jméno nejsvětější a nerozdílné Trojice, ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.*“ (č. 6), „*Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice, ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.*“ (č. 7, 8), „*Ve jméno nejsvětější Trojice, Boha Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.*“ (č. 9, 18), „*Ve jméno nejsvětější Trojice boží, Boha Otce, Syna i Ducha svatého. Amen.*“ (č. 10). Následující kšafy obsahují formule „*Ve jméno nejsvětější nerozdílné Trojice svaté, Boha Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.*“ (č.13), „*Ve jméno nejsvětější Trojice svaté, Boha Otce, Syna i Ducha svatého. Amen.*“ (č. 14, 15), „*Ve jméno nejsvětější a nerozdílné Trojice svaté Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha svatého. Amen.*“ (č. 16), „*Ve jméno nerozdílné Trojice, Boha Otce, Boha Syna i Ducha svatého. Amen.*“ (č. 17). Vyzvání se ve sledovaném materiálu nacházel z 80 %. Zbývající dva texty, které neobsahovaly invokaci, měly i tak v dalších částech odkazy na křesťanskou víru (viz kapitola *Kardašova Řečice ve světle dědictví a odkazů po zesnulém*).

Intitulace byla součástí všech textů bez výjimky a zpravidla se skládala z jména a příjmení testátora, a byla uvedena případně informace, zda šlo o souseda, měšťana či spoluradního.²³⁶

Ve vlastním textu se vyskytuje vždy arenga, která měla funkci úvodního a slavnostního prohlášení pisatele a v ní byla pronesena slova motivace, proč byla listina sepsána: testátor si uvědomil svou smrtelnost. Z tohoto důvodu byla tato část více rozdílná než jiné části kšaftů a bylo možné rozeznat určitý vzorek myšlenek svého původce. Důležité faktem zůstává, že arenga, promulagace a narace bývají propojené a nelze je jednoznačně oddělit. Příkladů lze v testamentech najít více než dost. Tento typ věty neopomenul téměř nikdo. Václav Kovář (č. 1) uvedl, že „*nemocí těžkou navštíven uznávajíc na sobě velikou těžkost bytí.*“ Svůj pomyslný příspěvek přidal Vít Bumbrle (č. 2), když doslova prostřednictvím písaře slyšíme z jeho úst, že „*Já Vít Bumbrle [...] jsouce obklíčen trestáním Pána Boha všemohoucího a znajíce nejistou hodinu smrti své [...].*“ Matěj Šípál (č. 3) pro změnu pronesl téměř totéž jako první testátor, jen s tím rozdílem, že „*Já [...] jsouce od Pána Boha všemohoucího nemocí těžkou navštíven a uznávajíc na sobě velkou těžkost bytí.*“ Další testátor, Jacob Šídl (č. 4), měl výstižnou arengu. Ten doslova uvedl: „*poněvadž nic jistějšího na to bídným světě očekávati*

²³⁶ Testament č. 1-18.

nemáme než šťastnou hodinku a smrt, pročez při zdravým rozumu poslední vůli neb testament takový činím.“ Trochu jinak učinil Jan Řehna (č. 5), kterému naproti tomu z jeho úst prostřednictvím testamentu vychází: *„poněvadž na tom bídným světě nic jistějšího nejn jako smrt, já jsouce ještě při své dobré paměti a nevím, kdy ode mě Pán Bůh duše mé požádá.*“ Martin Cvikar (č. 6), Matěj Rapata (č. 7) a Bartoloměj Vraný (č. 8) napsali kromě jiného to, co muselo být řečeno, tj.: *„já při dobrém rozumu kšaftuji.*“ Kšaft Martina Hese (č. 9) uvádí: *„jsouce od Pána Boha všemohoucího nemocí navštíven [...] sobě dobře, že na tom světě nic jistějšího nemám než smrt.*“ Testamenty č. 9-13 měly pasáž vyjadřující příchod smrti v mnoha ohledech dosti podobnou. Za zmínku také stojí věta z č. 2, kde se uvádí, že *„milý Pán Bůh ráčí prostředkem smrti častné k slávě věčné z něho vykročiti [...].*“ Výjimkou nebyly ani zmínky o zdravém rozumu či dobré paměti. Ty se v testamentech vyskytovaly ve většině případů, jak bylo naznačeno již výše.

Promulgaci jako vyjádření úmyslu uvést listinu ve všeobecnou známost charakterizovaly věty typu: *„[...] já u přítomnosti jich [tj. sousedů] a statečku svém, kteréhož mi Pán Bůh z požehnání svého propůjčiti ráčil, pořízení mohl učiniti tak, aby po smrti mé žádné nesnáze a nevole nebylo etc.*“²³⁷ Tato část měla dát najevo, že testátor se snažil vyřídit vše za svého života, aby nedošlo v budoucnu k nějakým sporům, a proto zde byla snaha vše řádně rozdělit ke spokojenosti dědiců a budoucímu fungování statku v rukou schopného hospodáře.

Další částí byla narace, kde její typické části sestávaly z aktuální nemoci, blížící se smrti nebo uvědomění si, že je potřeba zajistit existenci rodiny i nadále. Tyto pasáže narace mohly být spojeny přímo s promulgací a mohly obsahovat fráze typu *„Rozpomínajíc se na manželku a dítky své jsouce ještě při dobré paměti dožádal jsem se skrze syna svého vlastního“* (č. 1) nebo *„Rozpomínajíc se na manželku a dítky své jsouce ještě při dobré paměti dožádal jsem se [...].“* (č. 3). Pisatel testamentu č. 2 říkal, že: *„Učinil jsem toto nařízení o statečku svém mně od Pána Boha propůjčeném. A zvolil jsem sobě za poručníky a ochránce jakožto dobrých řadu milujících lidí.*“

Nejdůležitější částí každého testamentu byla dispozice, která měla za úkol ukázat, že listina byla právně závazná, ale její hlavní úkol spočíval v nastínění, jakým způsobem bude naloženo s majetkem, tělem i duší zemřelého. Rozdíl byl ovšem ve formě zápisu, protože každý testament mohl obsahovat jiné formule, a to z toho důvodu, že situace

²³⁷ Testament č. 1.

každého testátora byla jiná. Vedle toho mohla být součástí tzv. pertinencií formule, která měla za úkol vyjmenovat majetek či nějaké dluhy u „sousedů.“ V té době bylo životně důležité, aby grunt měl svého dědice, který mohl okamžitě nastoupit po bývalém hospodáři. To se v případě malých synů stát nemohlo, a proto se spíše uplatňovalo, že nastoupil nový hospodář, který byl v pozici jakéhosi poručníka.

Koroborace byla v testamentu zastoupena zmínkou o svědcích a případně o zpečetění. Co se týče pečeti, zmínky v textu byly spíše výjimečné, a proto jejich dokladem byly přímo pečeti fyzicky dochované nebo v podobě jinak zbarveného odstínu na papíře, jak bylo uvedeno výše. Co se týče přímé zmínky o připojení pečeti v textu, pak v testamentu č. 4, se např. psalo, že „*Pro lepší ujištění jsem se dožádal za poručníky slovutného, opatrného pana Jiříka [...], toho času pana purgmistra též pána Tomáše Šimona, nemajíce však oni žádné pečeti, žádám a prosím za menší pečeť městys[e] Řečice Kardašovým.*“

Závěrečný protokol neboli eschatokol testamentu byl zastoupen subskripcí a datací. V tomto ohledu se tyto části mohly více či méně spojit v závěrečných větách. U subskripce neboli svědečné formule bylo v testamentech Kardašovy Řečice běžné, že daní svědci či sousedé byli v drtivé většině jen pouhou bezejmennou zmínkou v textu. Dochovaly se ovšem i věty jako „*dožádal jsem se slovutného pana Vavřince Polák[a] toho času pana purgmistra, pana Václava + Chmeláře spoluradního a Martina Hesa toho času rychtáře [...] za poručníky*“ (č. 8). Datace neboli datum a místo se vyskytovalo v testamentech s železnou pravidelností a s výjimkou posledního testamentu lze pramen přesně časově zařadit na den.

Vedle subskripce a datace byla důležitá aprekace také jako závěrečná modlitba či závěrečné vzývání Boha, která postupně z testamentů zmizela. Často byla popsána slovem *Amen*, což není případ tohoto města. Testamenty Kardašovy Řečice tyto pasáže charakterizovaly testamenty, ve kterých se psalo „*A s tím vás všechny Pánu Bohu poroučím a jestli jsem komu co ublížil, prosím pro Boha mě to odpusťte [...] to Pane Bože, abychom se všickni v nebi shledati mohli*“ (č. 5). Častěji se objevovaly pasáže, kde testátor po vyjádření vděku a proseb zástupcům města nechal zapsat i formuli jako: „*S tím tento kšaft zavírám a Bohu vás všechny poroučím*“ (č. 6, 7, 8). Postupně se ovšem tato formule vypouštěla a docházelo ke zjednodušování těchto pasáží. Dominantní roli měly dále již zmíněné formulace obsahující prosbu k představitelům města. Objevily se též pasáže jako

„p[ana] purjkmistra, celýho poctivého ouřadu pro Boha prosím, aby tuto poslední vůli mou rušiti nedopouštěli [...]“ (č. 9), které se v drobných obměnách objevovaly napříč zkoumaným testamentárním vzorkem.

4.5. Sepsání testamentu v Kardašově Řečici

Sepsání testamentu v Kardašově Řečici na základě pramenů testamentární povahy v zásadě předcházely dvě události. První byla snaha postarat se o to, aby v budoucnu nedošlo k neshodám mezi pozůstalými, a hlavně snaha o zajištění jejich pozdější existence a právní ochrany, a proto došlo k dělení majetku na základě klíče, který zvolil testátor. Druhou motivací bylo, že hospodář pochopil, že už nemá dostatek času, a tudíž přistoupil k sepsání závěti. To bylo z pragmatického důvodu a praktického kalkulu, který počítal s řadou scénářů a variant. Každý měl jiné možnosti a dle toho postupoval. Rozhodnutí ovlivňovalo postavení každého testátora ve společnosti, tj. kdo byl sedlák, domkář či zahradník, a také zde hrál typ města, kde daný člověk žil.²³⁸ V jižních Čechách byl zejména rozdíl v oblastech zemědělských, rybníkářských či v horních městech. Jednalo se dle pořadí například o Kardašovu Řečici, Třeboň nebo Ratibořské Hory. V zásadě lze říct, že lidé z horních měst mohli volněji nakládat s majetkem.²³⁹ Zde se připouštělo i to, že majetek mohla držet i žena, což se nemohlo v takové míře stát např. v poddanských městech. To zapříčinila především činnost žen podobná mužské řemeslné výrobě.²⁴⁰

Akt sepsání závěti přinesl rozhodnutí, kdo dostane hospodářství, peníze, dobytek, nářadí či výbavu. Častým jevem bylo, že hospodář měl starost o svou rodinu a chtěl zajistit správný průběh dělby majetku po své smrti dle své závěti, a proto prosil představitele radnice o dohled nad situací. Testamenty také ukázaly, že hospodáři dle pramenů mysleli na jeden podstatný detail, a to, aby bylo hospodářství v dobrých rukou. Je to dáno zejména tím, že všichni sice vyrůstali a žili při hospodářství, ale ne všichni měli schopnosti vést majetek po hospodářské a ekonomické stránce k prosperitě. To ve velké míře ovlivnilo i budoucí profesní směřování hospodářů a jejich dětí. Dospívající

²³⁸ Byl rozdíl, zda člověk pocházel z poddanského městečka či vrchnostenského, královského či horního města.

²³⁹ Josef GRULICH, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008, s. 265-270, 309.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 309.

z městského (a výjimečně i z venkovského) prostředí si mohli zvolit mezi řemesly, obchodem, zemědělskou činností nebo i úřední kariérou.²⁴¹

Dědictví nemuselo být chápáno pouze v rámci užšího rodinného kruhu, ale své místo mezi dědici mohli najít též bratři, setry či švagři hospodáře. Nechyběly ani donace pro církve či dary, které se mohly týkat sousedů či bratrů z cechu.

Po promyšlení závěti a jejích nejdůležitějších bodů přišel čas na jeho sepsání. Místem sepsání či prodiskutování závěti dle pramenů mohla být tři místa v případě, že byla jmenovitě uvedena. Bylo to hospodářství kšaftujícího (č. 3), radnice (č. 2, 4) nebo dům jednoho z představitelů moci ve městě (č. 5).²⁴²

Události sepsání musely být přítomny následující osoby: testátor, písař a osoby radní. Ve sledovaných případech to byl za radnici primas, purkmistr a další spoluradní. To byl nutný základ, ale byly i případy, kdy bylo potřeba obecního staršího, sousedů a svědků.²⁴³ Kromě toho sousedi či radní mohli zaujímat i pozici poručníků a jakýchsi ochránců pozůstalých. Taktéž měli povinnost se postarat o platnost daného procesu. V tomto ohledu se zde objevila i varianta, kdy mohl testátor opětovně sepsat nový kšaft. Testátor Jiřík Struhadlo (č. 12) se zmínil o situaci, kdy by se mohl v nejlépe existující variantě uzdravit. V takové chvíli měla být tato poslední vůle neplatná a měla být sepsána jiná. Povinností osob účastnících se tohoto aktu bylo učinit vše, co přislíbily svou přítomností u aktu sepsání závěti. To naznačují i následující slova: „*Jestli by mě ale Pán Bůh předešlé zdraví navrátit ráčil, to si vymíňuji, abych kšaft tento zrušiti neb napravití mohl.*“ a „*Jestli pak povolán z toho světa budu, pana purgkmistra, pánův pro Boha prosím, aby jej rušiti nedopouštěli* (testament).²⁴⁴“

Kromě toho se vyskytovaly i možnosti, jak dojít k evidenci majetku, které následně doplnily informace i mimo testamenty. Mohlo to být v podobě pozůstalostních inventářů. Ty byly nejvíce typické pro majetnější a řemeslné vrstvy. V případě Kardašovy

²⁴¹ Zde ovšem záleželo na štěstí, protože ne každý poddaný měl možnost se vypracovat. Např. Pavel MATLAS (ed.), *Z poddaného šlechticem: rodinné paměti Zbudovských z Rovné Hory a Malých z Tulechova (1604–1737)*, Praha 2016; TÝŽ, *Z poddaného sirotka Jiříka Albrechta urozeným vladykou Zbudovským z Ebenberka: k sociální a geografické mobilitě a kariérním strategiím v Čechách v 1. polovině 17. století*, in: *Folia Historica Bohemica* 27, č. 2, Praha 2012, s. 237–261.

²⁴² U ostatních, kteří nejsou v textu řečeny nelze spolehlivě doložit, zda byl kšaft sepsán na radnici či na gruntě testátora. Jedná se o: Testament č. 1, 6–18.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Testament č. 12.

Řečice se dochovalo čtrnáct pozůstalostních inventářů. Ve většině případů jde o úplně jiné osoby, a proto jsou zde jen zmíněny. Komparace s testátory zde není možná.²⁴⁵

Poslední důležité soukolí v nastaveném úředním procesu bylo čtení závěti. Testamenty jej sice neuvádí ve všech případech, ale pokud už jsou poznámky o přečtení uvedeny, pak v různé rozsahu. Testament č. 7 byl sepsán 2. listopadu 1696 a k otevření bylo napsáno: „*Téhož roku dne 28. Novemb[ris] při přítomnosti celého ouřadu v domě radním jest otevřen a čten u přítomnosti po něm manželky a všech dětí jeho.*“ Rozsah těchto pasáží mohl být od jedné věty až po půl stránky. Přečtení bylo samozřejmě součástí celého procesu.

Zajímavý ze zkoumaného vzorku testamentů v byl tomto případě zejména testament č. 11, ve kterém se uvádí na šestnáct řádků textu jen o přečtení závěti, a pak tu byl i samotný text testamentu.²⁴⁶ S tímto testamentem byly spojené také určité zásahy do poslední vůle. Šlo o zásahy v zájmu spravedlnosti. I z toho důvodu v rámci spravedlivého zacházení došlo k nápravě. „*od milostivé vrchnosti nařízeno a ... ouřadu také uznáno, aby jmenována Salomena vdova až do smrti její plnomocnou hospodyní byla [...]*“ (č. 11). Důvodem bylo, že budoucí nebožtík se snažil o to, aby jeho manželka nevstoupila po jeho smrti do nového sňatku. Chtěl zajistit, aby manželka zůstala při gruntu, kde ji čekaly povinnosti a doživotní výminek. Význam tohoto testamentu zvyšuje i poznámka o případné přítomnosti nového hospodáře: „*Jestli by ale do času toho k vdově hospodář se přiřizeni měl, má mu poctivý ouřad inventář předeepsati*“. Závěr změněných ustanovení končil stejně jako testament samotný, který hovořil vždy o zástupcích města: „*Stalo se za ouřadu p[ana] Jakuba Zemana a p[ana] Jakuba Kučery toho času primasa.*“

Výše bylo naznačeno, že prapůvodně byly testamenty Kardašovy Řečice v již homogenním celku dotvořeného řečického panství pravděpodobně ústní povahy, to ovšem už přestává platit v období během třicetileté války, kdy začaly být zapisovány

²⁴⁵²⁴⁵ Výčet sepsaných pozůstalostních inventářů je uveden v: SOKA JH, AM KŘ, *Pozůstalostní inventáře 1674-1740*, inv. č. 45, kart. 9. Z uvedených inventářů se žádný pravděpodobně netýká přímo některého testátora. Jsou zde dva případy, které by mohly s nimi nějak souviset. První je pozůstalostní inventář panského mlynáře Jana Cvikhara a druhý pozůstalostní inventář patřil Šimonovi Hejdovi, který byl synem Lukáše Vaňka, který byl pro změnu synem testátora Václava Kováře. Viz SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matrika NOZ 1660-1691*, s. 68.

²⁴⁶ Testament č. 11. Veřejné přečtení poslední vůle mělo v tomto případě přinést změnu rozhodnutí nebožtíka ve prospěch pozůstalých. Text začínal: „*Dne 11. Decembris 1710 jsouce před milostivou vrchnost na [...] kšaft tento přečtený u přítomnosti poctivého ouřadu, obě strany jak pan hejtman, taky poctivý ouřad to moudře povážili, že by tudy nepravně manželka nebožtíka od domu jsouce [na něm] s ním přes 20. let[y] odstrčena byla.*“

změny majitelů v již plně testamentárním charakteru do pozemkových knih Kardašovy Řečice. Tyto původní zápisy z pozemkových knih byly pravděpodobně postupně nahrazeny již samostatnými testamenty. Dle dochování prvního testamentu z roku 1652 by se dalo soudit, že první testamenty v Kardašově Řečici se jako samostatné dokumenty s právní platností mohly začít sepsávat na přelomu 40. a 50. let 17. století.²⁴⁷ Mohl zde existovat ve vývoji testamentárních pramenů i nějaký mezistupeň, ale jisté je, že testamenty od 50. let měly již jasně rozvinutou podobu. Nelze opomenout ani možnost, že mohly být sepsány i starší testamenty, které se nedochovaly.

4.5.1. Písaři, svědci a představitelé radnice města

Radnice byla ve své době centrem a reprezentativním bodem města, ale také místem společenské elity, kde se řešily otázky každodenního života. Byli zde radní, písaři a také čas a místo, kde se nejčastěji řešily záležitosti občanů města. Takovou záležitostí byly i testamenty. Především jejich oficiální sepsání a veřejné čtení závěti po zemřelém. Pro oficiálnost aktu sepsání kšaftu se také mohlo použít pečetě.

Z dějin správy je známo, že raná města se konstituovala na základě specifických tržních a hospodářských privilegií, které byly značně variabilní pro každé město případ od případu. Na základě tohoto prvotního impulsu byl možný rozvoj původních správních hradů, starších sídel, ale i měst vzniklých „na zeleném drnu“ ve strategicky výhodných polohách. Na tomto podkladě nelze město a problematiku jeho výzkumu vztáhnout pod jednotnou definici. Záleží na zkoumaném období, historickém vývoji a jeho postavení. Důležité pro pochopení pojmu město je výzkum jednotlivých měst za podpory odborné mezioborové spolupráce, která dokáže postihnout specifické procesy, které utvářely město jako celek.²⁴⁸ V pojetí českých zemí byly v zásadě důležité tři skupiny osídlení. Byly to velké městské aglomerace, malá městečka a vesnice. První skupina představovala nejmenší počet. Co se týče dalších dvou skupin, byl vyvrácen názor, že rozdíl mezi malým městem a vesnicí představovala pouze přítomnost městského práva v malých městech.

²⁴⁷ SOKA JH, AM KŘ, *Městská kniha a koupích a prodejích domů a pozemků pro Horní stranu (1609-1692)*, inv. č. 23; SOKA JH, AM KŘ, *Městská kniha a koupích a prodejích domů a pozemků pro Dolní stranu (1609-1692)*, inv. č. 24.

²⁴⁸ Jiří KEJŘ, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998, s. 22.

Naopak bylo upozorněno na fakt, že venkované viděli v malých městech prostor pro vznik urbanizace, šlo o tzv. Ackerbürgerstädte.²⁴⁹

V případě Kardašovy Řečice se v literatuře připomíná, že město bylo označováno jako „*civitas, civis (nekrologium fary řečické z polov. XIV. stol.), oppidum (1493), městec (1384), město (1407)*“ a „*městec, změněný v městic a městys,*“ které označovalo město bez hradeb.²⁵⁰ Jaromír Hrubý upozorňuje, že město mělo za dobu dvou pánů i dvě městské rady.²⁵¹ Důležitost postavení Kardašovy Řečice ještě prohlubuje otázka jejího postavení. Podle Jiřího Kejře byl rozdíl mezi měšťany poddanského a svobodného města v terminologii, tj. pro poddané pojem „*homines*“ a svobodné „*cives*.“²⁵² Problém nastává ve chvíli, kdy nekrologium řečické fary označuje měšťany Kardašovy Řečice jako „*civis, de civitate (měšťan, z města)*.“²⁵³ Jistotu, že pojem „*civis*“ v době sepsání nekrologia řečického měl svou váhu, potvrdil i Jiří Kejř. Ten uvedl, že situace českých měst oproti německým, španělským a francouzským městům byla odlišná. Na situaci českých měst se ukázalo, že pojem „*civis*“ ve významu „*měšťan*“ se k nám dostal později. První důkaz podává město Uničov a Opava pro rok 1223, resp. 1224. Původní výraz „*civis*“ se na našem území překládal jako „*občan*“ v obecném pojetí, tj. i pro venkovské obce.²⁵⁴ Z toho lze s jistotou říci, že je možné, že město Kardašova Řečice ztratilo na svém postavení s vyměněním pánů z Řečice a definitivně jeho význam upadl s pozdějším spojením pod jednoho vlastníka, tj. pány z Hradce.²⁵⁵

Co se týče samotného sepsání kšaftu, součástí aktu byly přítomny osoby radní. V případě Kardašovy Řečice se jednalo ve sledovaných testamentech o primase, primátora, purkmistra, alespoň dva spoluradní, obecní starší a hlavně písaře. Výjimkou nebyl ani rychtář. Na základě toho se dalo předpokládat, že minimální počet radních byl kolem pěti

²⁴⁹ Tamtéž, s. 39. Tento termín lze nejlépe definovat jako zemědělsky orientované město či město s rolemi.

²⁵⁰ J. HRUBÝ, *Kardašova Řečice a bývalé panství*, s. 62. Nelze ani opomenout již výše řečené v kapitole Dějiny Kardašovy Řečice, že Řečice vznikla jako aglomerace u historické stezky, kde byla strážní tvrz.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² J. KEJŘ, *Vznik městského zřízení*, s. 40.

²⁵³ J. HRUBÝ, *Kardašova Řečice a bývalé panství*, s. 39.

²⁵⁴ J. KEJŘ, *Vznik městského zřízení*, s. 96-99.

²⁵⁵ Tuto hypotézu potvrzuje změna původního označení ze 14. století (*civitas, civis*) v označení z roku 1493 (*oppidum*). Nelze zde ani opomenout období kolem roku 1380, rok 1407 a rok 1490, kdy páni z Hradce získali od pánů z Ústí i Dolní stranu. Na základě toho, lze předpokládat, že došlo k logickému upřednostnění postavení Jindřichova Hradce jako nejdůležitější aglomerace pánů z Hradce. S tím by mohlo souviset samo pohoršení z města na městečko (z *civitatis* na *oppidum*) a pravděpodobné migrace. Bohatší zástupci Kardašovy Řečice mohli odcházet do Jindřichova Hradce, a naopak chudší zástupci řemeslných vrstev či ti bez výraznější naděje na prosazení mohli odcházet do Řečice, kde byla konkurence menší.

nebo šesti osob, a to za předpokladu, že docházelo ke kumulaci funkcí jako v případě Martina Hese (písař, rychtář ložní a radní).²⁵⁶

Příloha č. 3 – *Představitelé městské správy na základě testamentů*²⁵⁷

Představitelé městské správy zaznamenání v testamentech (včetně funkce svědecké a dohlížecí nad výkonem testamentárního řízení)	
Č. test.	Jméno, funkce a funkce
1	Pan purkmistr a pánové (<i>bezejmenní</i>)
2	Pavel Jankový a Jakub Hejda, spoluradní
3	Pan purkmistr a pánové (<i>bezejmenní</i>)
4	Martin Březina primas, Jiřík [...] purkmistr, Tomáš Šimon
5	Martin Březina primátor, Martin Hes purkmistr
6	Martin Březina primátor, Martin Hes spoluradní, Vavřinec Knejsl, obecní starší + zmínky o: <i>primátor, purkmistr, pánové</i>
7	Vavřinec Knejsl purkmistr, Václav Chmelář spoluradní, Martin Hes rychtář
8	Vavřinec Polák purkmistr; Václav Chmelář spoluradní, Martin Hes rychtář + zmínky o: <i>primátor, purkmistr a pánové</i>
9	Jakub Kučera primátor, Martin Pilát purkmistr
10	Páni radní (<i>bezejmenní</i>)
11	Tomáš Spěváček radní, Martin Širůček spoluradní, Jakub Zeman radní, Jakub Kučera primas
12	Matěj Hes radní, Martin Pilát purkmistr, Matěj Zeman radní, Jan Ligler rychtář
13	Jan Knejsl spoluradní, zmíněn rychtář (<i>bezejmenný</i>)
14	Jakub Kučera primas, Jan Bumbřle purkmistr + <i>při publicitování</i> Václav Bezemek purkmistr
15	Jan Liegler radní, Václav Vrabc radní
16	Hons Liegler spoluradní, Matěj Zeman jináč Hes spoluradní, Tomáš Šípal jináč Porazil spoluradní

²⁵⁶ Testament č. 5-9.

²⁵⁷ Testament č. 1-18.

17	Jan Bumbřle purkmistr, Lorenz Koranda spoluradní
18	Jiřík Bezemek radní, Martin Pilát radní

Další, kdo se obvykle musel účastnit, byli i svědci. Ti ovšem nejsou zapsáni ve všech sledovaných pramenech jako svědci, ale i jako sousedé. Sousedé byli minimálně dva, naproti tomu lidí přímo psaných pod pojmem svědek mohlo být i více. Soused i svědek měli stejné povinnosti, a proto svědecká funkce mohla být nazývána v této souvislosti oběma způsoby. V tomto ohledu lze zmínit řadu jmen. Svědek měl kromě nejdůležitější a zcela zřejmé funkce také roli pozorovatele, dohlázele a ochránce sirotků, na čemž se podíleli se zástupci města. Museli to být lidé, kteří se znali s testátorem, měli jeho důvěru a byli naprosto spolehliví.

Příloha č. 4 – *Svědci, sousedé a poručníci zaznamenaní v testamentech*²⁵⁸

Svědci, sousedé a poručníci v testamentech	
Č. test.	Jméno, příjmení a funkce
1	Tomša Bezemek a Jan Hes, sousedé
2	Pavel Jankový a Jakub Hejdů, poručníci
3	Bartoloměj Kácal a Vít Dvořák, sousedé (?)
4	Jiřík [...] a Tomáš Šimon, svědkové neb poručníci
5	Šimon Vaňků, Martin Širůček, Ondřej Polák, svědci
6	Martin Březina primátor, Martin Hes spoluradní a Vavřinec Knejsle obecní starší (zvoleni za poručníky)
7	primátor, purkmistr, páni (ochránci nad kšaftem)
8	Vavřinec Polák purkmistr, Václava Chmelář spoluradní a Martin Hes rychtář ložní (poručníci)
9	purkmistr, celý poctivý ouřad - „nad syrou vdovou a mejma sirotky ochraňlivou rukou drželi“ (ochránci)
10	„přítomní páni radní, pan Matěje Zemana a též pan Matěj Zeman jináč Hes, sousedé“
11	pan Martin Pilát a radní Tomáš Spěváček, sousedé

²⁵⁸ Tamtéž.

12	pan purkmistr a pánové
13	pan purkmistr a pánové
14	„vzácný ouřad“
15	nespecifikováno (pravděpodobně radní)
16	„pocitivý ouřad“
17	„vzácněj ouřad“
18	„vzácněj ouřad“

4.5.2. Písaři a testamenty

Z počtu 18 zkoumaných testamentů lze najít v jejich textu osm dochovaných zmínek o písařích. Jedná se o testamenty č. 2, 4, 5, 6, 7, 8, 17 a 18. V testamtech lze rozeznat šest písařských rukou. Přesně lze identifikovat čtyři písaře podle jména, dále tu máme na sedm anonymních prací. Testament č. 1, 2, 3 a 4 byl napsán vždy jedním písařem. Jmenovitě byli známí z těchto čtyř písařů dva, a to Mikuláš Protivínský s Lorenzem Okeffucšem. Další známí byli Martin Hes a Vít Nesvačil, jak bylo uvedeno výše. První dva jmenovaní napsali po jednom testamentu dle pořadí, tj. pro roky 1657 (č. 2) a 1694 (č. 4). Následující čtyři napsal Martin Hes pro roky 1694-1696 (č. 5-8). A poslední dva napsal Vít Nesvačil pro rok 1725 a poslední nedatovaný testament (č. 17, 18).

Nejvíce problematicky vypadá autor testamentu č. 1. Nelze jej identifikovat. Na základě textu bylo možné zpozorovat, že písař psal text polokurzivním novogotickým písmem s kurzivními prvky. Je zde patrná návaznost jednotlivých písmen. Místy byl text psán bez větších mezer a místy byl více roztažen. Váha neboli tloušťka písma byla menší. Text byl psán málo seříznutým brkem. Sklon písma se u tohoto textu téměř nevyskytuje a kšaft je psán povětšinou zcela kolmo. Jako na nejtypičtěji psaná písmena tohoto autora lze upozornit na majuskulní *B*, *J*, *M*, *N* a *P*. Modul textu neboli poměr výšky a šířky písmen byl 3:1. Majuskuly byly v textu přehledně viditelné a nejvýraznější majuskuly byly v prvních slovech při uvozování nových odstavců. Hustota a mezery v textu mezi jednotlivými řádky byly několik milimetrů mezi majuskulami a horním řádkem. Mezery mezi jednotlivými slovy byly přibližně půl centimetru.²⁵⁹

²⁵⁹ Testament č. 1.

Autorem druhé písemnosti byl Mikuláš Protivínský. Ten byl nejstarší ztotožnitelný písař testamentu, u kterého lze zpozorovat profesionální ruku. Na základě příjmení lze předpokládat, že Mikuláš Protivínský pocházel nebo měl předky z Protivína či se zde zviditelnil svou prací. Text byl autorem napsán polokurzivním novogotickým písmem, ale i tak písmo navazuje a neobsahuje škrtnuté části. Typické byly pro tohoto autora v textu majuskuly písmen *M* a *W*. Obě tato písmena měla totožnou část dvou obloučků, třetí se už nepatrně lišil u obou písmen, ale byla zde totožná smyčka, která procházela napříč celým písmenem. Jako příklady poslouží písmena *M*, *m* a *V*, *v* ve slovech *ve*, *manželce* či *Mikuláš*. Majuskula písmena *J*, kde písmeno je napsáno přes sedm řádek a v tomto případě šlo o kreslené novogotické písmo. Nechybí ani grafická znamení kříže. Váha neboli tloušťka písma byla z uvedených textů největší. Text vykazoval nejvyšší seříznutí brku ze všech textů. Modul výšky a šířky písma byl 2:1. Šířka písma nebyla výrazná a tento určitý text jako jeden z mála působí jako celek a členění do odstavců je zde dostatečně přehledné. Relativně časté je u tohoto testamentu použití značky pro etc. O kvalitě textu svědčí i dostatečně přehledná datace a podpis autora. Jediným nedostatkem je dnes mírné rozmazání některých písmen, jehož příčinou bylo především kreslené majuskulní *J*. Práce písaře působí jako práce člověka, který nedělal tuto práci poprvé a věděl velice dobře, co dělá. Lze předpokládat, že autor měl značné zkušenosti s činností v kanceláři a Kardašova Řečice nebyla jeho první a ani poslední působiště. Hustota a mezery textu byly s ohledem na ostatní testamety nejlépe zpracovány a prostor na papíře byl využit na maximum.²⁶⁰

Určitou výjimkou byl testament č. 3, který neuvádí jméno a ani podpis písaře, ale doslova se zde psalo, že práci vykonal písař radní. Stejně jako první testament byl text psán polokurzivním novogotickým písmem. V tomto případě bylo písmo úhlednější, lépe čitelnější a text byl relativně přehledně členěn do odstavců, které začínaly výraznými majuskulami. Modul výšky a šířky písma byl 2:1. Návaznost jednotlivých písmen byla plynulá a vytvořila přehledný celek. Výrazné majuskuly byly písmena *H* a *P*. *H* se skládalo z levého oblouku, který přecházel v horní smyčku a přes dřík plynule přecházel v dolní smyčku. *P* se táhlo odspodu nahoru, kde se rozdělovalo v levý a pravý oblouk. Pravý oblouk přecházel ve smyčku, která se uzavírala v bříško, které dotvořilo celé písmeno. Majuskula písmene *J* ve slově *Já* měla prvky kresleného novogotického písma. Výrazná byla v tomto testamentu i minuskulní písmena *p* a *y*. Typickým prvkem těchto

²⁶⁰ Testament č. 2.

dvou písmen bylo, že jejich spodní dříky byly protaženy až na úroveň dalšího řádku, kde napříč ně byla psána nová slova. Hustota textu v kontextu celého testamentu byla správně využita, ale mohly být zde menší mezery. Hustota mezi řádky byla koncipována tak, že nedošlo k významnějšímu překrývání kromě výše řečených minuskul *p* a *y*.²⁶¹

Text Lorenze Okenfuße (č. 4) vykazoval modul výšky a šířky písma v poměru 2:1. Šířka jednotlivých písmen je v rozmezí několika milimetrů. Váha písma neboli tloušťka jednotlivých tahů byla v rámci celého textu v souladu a po testamentu č. 2 byla tloušťka tahů v testamentu č. 4 nejméně. Návaznost tahů v rámci ductu fungovala v menší míře, protože hlavní část textu byla psaná polokurzivním novogotickým písmem. Text Lorenze Okenfuße obsahoval jako jediný větší počet přeškrtnutých slov. Hustota mezi jednotlivými slovy byla správně rozvržena, ale mezery mezi jednotlivými řádky byly příliš malé.²⁶²

Autorství několika kusů je potvrzeno u Martina Hese, který sepsal testamenty č. 5, 6, 7, 8 a je pod všemi bez výjimky podepsaný. Texty byly psány polokurzivní novogotikou s prvky kurzívy, kde nedošlo k plnému rozvinutí zběžnosti a návaznosti textu v plné šíři. V některých částech textu lze vysledovat těžkopádnost a neuzpůsobenost pro rychlejší psaní. Jako příklad může posloužit slovo *zapůjčil* z testamentu č. 5, které vypadá jako dvě slova. Základ první části slova tvoří *za* a druhá část se skládá z jednotně navazujících písmen, které tvoří slovo *půjčil*. Druhá část slova má plně rozvinuté kurzivní prvky. Těžkopádnost slova ukázal i testament č. 6 u slovo *poněvadž*, které působí jako tři slova. Zajímavostí je, že testament č. 9, kde byl písař Hes v pozici testátora, psal někdo jiný, jak se ukáže na následujících řádcích. Martin Hes byl zkušený úředník s řadou funkcí na radnici města. Zcela prokazatelně byl městským písařem.²⁶³ Zároveň byl zmiňován u testamentu č. 5 jako purkmistr. Naproti tomu v testamentu č. 6 byl uváděn jako osoba spoluradní a v č. 7 byl označován již jako rychtář, rychtář ložní a spolupísař radní. Funkce rychtáře mu byla nadále přičítána i v testamentu č. 8.²⁶⁴ Poslední testamentární zmínku o Martinu Hesovi máme zachovanou přímo v jeho testamentu dochovaném pod č. 9, kde je jmenován již pouze jako soused. Jeho písařská činnost byla typická majuskulním písmenem *H*, *J*, *P* či *Z*. Ta se objevovala ve všech jeho textech. *H* psal podobně jako

²⁶¹ Testament č. 3.

²⁶² Testament č. 4.

²⁶³ Testament č. 5-8.

²⁶⁴ Výhodou těchto testamentů je, že Martina Hese v podstatě popisují tři roky po sobě (1694-1696). Zároveň je tu i jeho závěť, která jej lépe vykresluje a je díky tomu možné zrekonstruovat jeho dospělý život.

číslovku pět. *J* bylo psáno v mnoha ohledech jako jeho dnešní obdoba. Jediný rozdíl u písmena *J* byl u břevna, kde se vyskytovalo u Martina Hese jakési zvlnění v horním břevně. *P* mělo stejně jako písmeno *J* svůj typický charakter. *P* bylo psáno jako v dalších případech ta, že první vyrůstal dřík, který se v horní části rozdělil do levé a pravé strany ve dva obloučky, ten pravý byl nakonec vyveden v typické bříško písmena *P*. Martin Hese ovšem u písmena bříško zakončil tak, že vyvedl brkem smyčku z pravé strany skrz dřík na levou stranu. Tato smyčka byla následně užita pro napojení s dalším písmenem. Spodní část dříku se nesla pod pomyslný řádek. Písmeno *Z* bylo napsáno jako číslovka tři, kde levá horní část byla protažena v delší oblouk. Naproti tomu spodní část písmena *Z* byla taktéž zakončena smyčkou, ta ovšem již nebyla součástí dalšího písmena. Jako poslední důležitý detail textů Martina Hese byly značky, které pravděpodobně měly za úkol označení stran či kontrolu jednotlivých bodů v závěti. Tyto ozdobné smyčky připomínaly slovo *Lee* [!] na začátku textu v testamentu č. 5 nebo u ostatních testamentů byly druhou variantou této značky dvě rovnoběžky, které probíhaly z levé na pravou stranu a křížily se s druhou rovnoběžkou [#], která probíhala od shora dolů. Tyto ozdobné tahy se nacházely před invokací, na konci stránky či v uzavřené podobě na obálce. V případě textů Martina Hese byla hustota mezi jednotlivými řádky viditelně plánovitá a autor se snažil o přehlednost a čitelnost.²⁶⁵

Zajímavý případ byl podle všeho Vít Nesvačil. V historiografii Kardašovy Řečice se zmiňoval jakýsi „lazebník Nesvačil“,²⁶⁶ který měl být písařem v letech 1696-1714. Vít Nesvačil se jako autor závěti poprvé dochoval k roku 1725, tj. u testamentů č. 17-18. To ovšem nebyly jediné ze zkoumaných testamentů, které napsal. Po analýze písma jasně vyšlo najevo, že napsal i další kšafy. Dle komparace jednotlivých textů byl autorem i testamentů č. 9-16, kde první byl napsán již v roce 1706. V tomto případě, se jako mírně jiný ukazuje testament č. 10, jenž obsahuje největší sklon písma, ale přesto obsahuje podobnosti s dalšími texty č. 9-18. Je možné, že on mohl pracovat už s Martinem Hesem a je více než jasné, že se oba znali a přišli spolu do styku, neboť mu sepsal poslední vůli. Poslední zmínka se k Vítovi Nesvačilovi dochovala k 3. února 1742, kdy byl ve věku 69 let „*pochován Vít Nesvačil písař městský*“.²⁶⁷ To by znamenalo, že písařem mohl být i čtyřicet let. Co se týče jeho činnosti související s testamenty, prokazatelně jeho rukou jsou i testamenty č. 11 a 12. Jeho rukou byly též psané testamenty č. 13, 14, 15 a 16, které jsou

²⁶⁵ Testament č. 5-8.

²⁶⁶ J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 166.

²⁶⁷ SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matriky OZ 1692-1749*, s. 262.

z let 1718-1722. Texty jako celek byly psány polokurzivní novogotikou. Písmo bylo již plně uzpůsobeno pro rychlejší a zběžnější psaní a z uvedených autorů jsou zde nejvíce patrné kurzivní prvky. První náznak, který svědčil o jednom autorovi, byl v podobě grafických znamení. V případě testamentů č. 9-18 se u všech písemností vždy nacházel na obálce křížek v uzavřené podobě v místě „adresy“ testátora. Před otevřením to bylo první místo identifikace před otevřením k veřejnému přečtení. Křížek byl umístěn několik milimetrů nad textem, který identifikoval nebožtíka. Stejná situace se opakovala i uvnitř textu, kde již nad první řádkou textu se nacházel opět křížek v podobě grafické invokace. Tak tomu bylo v osmi z deseti případů, ale jen z důvodu, že dva texty měly část papíru znehodnocenou, tudíž se dá předpokládat, že i zde grafická znamení byla. Dalším prvkem písemností Víta Nesvačila byla ozdobnost úplně první majuskuly písmena *W* v textu. Ta se dala nalézt v pěti příkladech z osmi písmen. Ve dvou případech text začínal majuskulním písmenem *J*. Co se týče písmena *J*, to se v textu nalézalo v několika podobách. Majuskula *J* v její nejtypičtější podobě u tohoto písaře byla dlouhá a úzká. Spodní část šla hluboko pod řádku a horní část naopak u zakončení písma se v řadě případů spojila s břevnem v místě mezi začátkem břevna a dolní smyčkou. Takovéto majuskulní *J* se objevilo bez výjimky u č. 9-18. Bylo to ve slovech *já, ještě, jestli, jinší, jako a Janovi*. Dalším typickým písmenem bylo majuskulní *T* ve slově *Trojice*, kde se písmeno skládalo ze dvou značně specifických částí. Dřík zde vypadal jako číslovka dvě a břevno končilo na pravé straně jako smyčka či apostrof. To byl případ několika testamentů. Takovéto *T* bylo doloženo u testamentu č. 17 a pravděpodobně se nacházelo i v č. 18, kde byl text znehodnocen a opraven japonským papírem. Věta začínala „*Ve jméno nerozdíl[né]*“, další text chyběl včetně slova *Trojice*. Takovéto *T* se nacházelo u č. 11, 13, 14, 16, 17. Mezi další výrazné majuskuly patřila i písmena *M* a *N*. Majuskula *M* měla u obloučku protaženou linku ve většině případů i dále všechny tři dříky písma. Obdobně to bylo i s majuskulním *N*. Tato písmena se vyskytovala v řadě případů. Další výrazné majuskuly náležely písmenu *Z*, *B* a *A*. *Z* mělo v řadě případů podobu číslovky tři, která měla povětšinou protažený horní levý oblouk skrz středovou část písmena. S železnou pravidelností byla spodní část zakončena smyčkou, na kterou navazovalo další písmeno. Majuskulní *Z* také v těchto textech vypadalo jako číslovka devět se samostatnou smyčkou. Taková podoba písmena *Z* se nacházela u podepsaných i nepodepsaných testamentů č. 9-18. Majuskula *B* byla písařem zapisována tak, že v nejčastější podobě obsahovalo písmeno tři namísto dvou bříšek. Dvě byla vpravo, jedno vlevo. Levé bříško se nacházelo ve střední části písma a mělo funkci spojovacího mezičlanku horního

a dolního bříška na pravé straně. Ta se nacházela u č. 11, 12 a 16. Aby to nebylo jednoduché, v textech tohoto písaře se objevoval ještě jeden typ písmena *B* u zbývajících textů č. 9-18. Kromě nich zde bylo jako poslední důležitý identifikační znamení tohoto autora majuskulou napsané písmeno *A*. Toto písmeno u Víta Nesvačila je možné charakterizovat jako majuskulní variantu dnešní minuskulou psaná písmena *A*, které mělo v horní části písmene výraznou smyčku směřující vlevo. Do současnosti doznalo písmeno *A* nepatrných změn, a proto lze jeho původní variantu připodobnit ještě jedním způsobem. Toto *A* vypadalo i jako číslovka dvě, která měla začátek i konec písmena uzavřený. Toto až v textu netypické *A* se vyskytovalo vždy na začátku slova *Amen* či *auřad*. Takovéto *A* se nacházelo u č. 10, 13, 14, 15, 16, 18 a pravděpodobně i u 9, kde je vidět jen polovina písmena kvůli poškození papíru. Z minuskulních písmen je nutné upozornit na specificky psané písmeno *d*, kdy se smyčka netvořila doleva, ale naopak doprava takovým způsobem, že nedošlo k uzavření ve smyčku. Břevno bylo zakončeno lehce zdobným obloučkem. Lze jej najít ve slovech *soused* (č. 9, 11, 13), *Ondřej* (č. 10), *odkazuji* či *prostředkem* (č. 12), *odkazuji, poněvadž* a *od* (č. 14), *od, předně, vodkazuji* a *soused* (č. 15), *od, odkazuji* (č. 16), *od a závdavku* (č. 17), *jednu* či *prodají* (č. 18). Modul výšky a šířky písma byl v poměru 2:1. V testamentech psaných tímto autorem byla hustota mezi jednotlivými řádky několik milimetrů, zatímco mezery mezi slovy byly psány ve stabilním rozmezí. Jediné, co mohlo pravděpodobně ušetřit více místa, bylo psaní textu více kolmo, s menším sklonem vpravo.²⁶⁸

Příloha č. 5 – Písařské ruce

Písařské ruce		
Jméno písaře	Č. test.	Rok sepsání
A, neznámý městský písař	Č. 1	1652
Mikuláš Protivínský, městský písař	Č. 2	1657
B, neznámý městský písař	Č. 3	1659
Lorenz Okenšuch, městský písař	Č. 4	1694
Martin Hes, městský písař	Č. 5	1694
Martin Hes, městský písař	Č. 6	1695
Martin Hes, městský písař	Č. 7	1696

²⁶⁸ Testamenty č. 9-18.

Martin Hes, městský písař	Č. 8	1696
C, neznámý městský písař (Vít Nesvačil)	Č. 9	1706
D, neznámý městský písař (Vít Nesvačil)	Č. 10	1708
E, neznámý městský písař (Vít Nesvačil)	Č. 11	1710
F, neznámý městský písař (Vít Nesvačil)	Č. 12	1710
G, neznámý městský písař (Vít Nesvačil)	Č. 13	1718
H, neznámý městský písař (Vít Nesvačil)	Č. 14	1719
CH, neznámý městský písař (Vít Nesvačil)	Č. 15	1721
I, neznámý městský písař (Vít Nesvačil)	Č. 16	1722
Vít Nesvačil, městský písař	Č. 17	1725
Vít Nesvačil, městský písař	Č. 18	30. 1. 18. st.

Z historie Řečice jsou známa jména následujících městských písařů:²⁶⁹ Pavel Adolf Merz (1639), Jan František Slepíčka (1647), Jan Václav František Jiršovský Novopražský (1649), Jakub Benedikt starší Euzebius z Myšlína (1652), Ondřej Suchodolský (1659), Jan Matěj Biskupský (1671-1673) a Jan Matceliský (minimálně rok 1673). Dalšími byli i Pavel Fanta (1665), možná učitel Jan Maxmilián Dvořák (1676). V roce 1696 se měl jako písař připomínat Martin Hes, v období po něm v letech 1696-1714 se připomínal lazebník Nesvačil. V období let 1746-1764 byl připomínán Jan Klement Pečený.²⁷⁰ Zároveň s tím lze předpokládat, že písařem města byl i zakladatel městských knih Řehoř Auftiefer, který je nějakou dobu vedl.²⁷¹ Tuto funkci měl pravděpodobně do roku 1616, kdy se prokazatelně změnil styl zápisu.²⁷²

Autoři testamentů mohli být i lidé, kteří nepracovali jako městští písaři. Mezníkem musel být rok 1694, kdy se panství dostalo do rukou Marie Polyxeny a jejího manžela Jana Zikmunda Götze. Byl to rok, kdy došlo k osamostatnění panství Kardašova Řečice s centrem ve městě Kardašova Řečice. Díky tomu mohlo dojít k tomu, že se písaři začali

²⁶⁹ Šlo o všechny známé písaře. Nelze s jistotou říct, že všichni byli městskými písaři. Přehled písařů od Pavla Adolfa Merze po Jan Matcelinského viz J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 100.

²⁷⁰ Jan Pečený – Tamtéž, s. 189.

²⁷¹ SOkA JH, AM KŘ, *Městská kniha a koupích a prodejích domů a pozemků pro Horní stranu (1609-1692)*, inv. č. 23; SOkA JH, AM KŘ, *Městská kniha a koupích a prodejích domů a pozemků pro Dolní stranu (1609-1692)*, inv. č. 24.

²⁷² Tamtéž.

„rekrutovat“ přímo z Kardašovy Řečice. Tomu by nasvědčovala jména, které pracovaly na písařské pozici od 90. let 17. století. Pro přehlednost uvádím seznam písařů níže, kam jsem zanesl zmínky o činnosti písařské i u lidí, kteří nemuseli být nutně městští písaři. Autory testamentů uvádím zvýrazněně.

Příloha č. 6 – *Přehled známých písařů*

Známí písaři Kardašovy Řečice od konce 16. století	
Dle historiografie ²⁷³ a dle testamentů ²⁷⁴	
Jméno písaře	Rok výskytu/období
Šimon Lomnický z Budče ²⁷⁵	1574-1581
Burián Bramhauzský	1591-1598
Jan Chrysostom Dráchovský	1598
Řehoř Auftiefer	1609- asi 1616
Pavel Adolf Merz	1639
Jan František Slepíčka	1647
Jan Václav František Jiršovský Novo-Pražský	1649
Jakub Benedikt st. Eusebius z Myšlína	1652
Mikuláš Protivínský	1657
Ondřej Suchdolský	1659
Pavel Fanta	1665
Jan Matěj Biskupský	1671-1673
Jan Matceliský	1673
Jan Maxmilián Dvořák	1673-1680
Antonín Franz	[?]
Lorenz Okenbuch	1694

²⁷³ J. HRUBÝ, *Kardašova Řečice a bývalé panství*, Praha 1893; TÝŽ, *Mistopis Kardašovy Řečice III*, s. 272. Na základě historiografie lze předpokládat nebo alespoň tušit, že autory testamentu č. 1 a 3 mohli být Jakub Benedikt st. Eusebius z Myšlína, resp. Ondřej Suchdolský. To nelze prozatím dokázat bez srovnávacích materiálů, které již nejsou součástí této práce.

²⁷⁴ Ne všichni byli městští písaři.

²⁷⁵ Šimon Lomnický působil při řečické škole. Pro faru založil farní inventář, který byl základem pro přepracovanou verzi z roku 1612. Viz V. VYHLÍDKA, *Stručné dějiny*, s. 19.

Martin Hes	1694-1696
Vít Lorenc Milvius	[?]
Lazebník Nesvačil	1696-1714
Vít Nesvačil	(1696/1706) 1725-30. léta 18. století (1742)

4.5.3. Doba mezi sepsání testamentu a smrtí

Mortalitní záznamy z matrik uváděly každý rok evidenci zemřelých, a daný rok byl vždy zakončen bilancí zemřelých. Zcela běžná byla v této době vysoká mortalita dětí a dožití s vysokým věkem bylo v té době něco naprosto až nevídaného. Matriky zemřelých z druhé poloviny 17. století byly vedeny tak, že zaznamenávaly nejnütnější údaje, tj. místo a datum úmrtí, jméno zemřelého a v případě dítěte ještě to, kdo byl otcem zemřelého dítěte. Manželky byly identifikovatelné prakticky jen podle vyvdaného příjmení.²⁷⁶

Samostatnou kapitolou v matrikách bylo uvádění věku. Ten neměl v této době v matrikách své místo. Určitou výjimkou byla úmrtí významnější osobností, která měla oproti běžnému lidu v matrice vymezena více místa.²⁷⁷ Ti měli ve valné většině minimálně dvě řádky textu a k tomu ještě grafické znamení v podobě lebky a zkřížených nohou nebo křížek. To značilo úmrtí významné osoby, která např. měla nějakou funkci ve městě či u vrchnosti. Běžné obyvatelstvo mělo jednu řádku a maximálně jednu větu. Vývoj v zápisu postupně přinesl i věk zemřelého. První zápis v matrikách Kardašovy Řečice mluvící o přesném věku zemřelého byl dostupný od září 1731. První zápis tohoto druhu říkal, že úmrtí se týkalo obce Pleše: „7. Septembris pochováno dítě Jakub Pavla Musela, stáří 10 neděl.“²⁷⁸ V takovýchto případech bylo možné snáze zjistit přesné datum úmrtí, ale v dalších případech, kdy se člověk dožil vyššího věku, nebylo běžné, že si

²⁷⁶ SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matrika Z 1671-1691*; SOA Třeboň, *Matrika OZ 1692-1749*.

²⁷⁷ SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matriky OZ 1692-1749*, s. 169. Záznam náležel k datu 27. prosince 1699 pro dceru inspektora panství: „Pohřbena jest dcera jménem Leonora urozeného pána Jana Kristophora Flaviusa Inspectoru panství řečického umřela na neštovice.“ Výjimečnost tohoto záznamu dokládá i v té době napsaná příčina úmrtí. SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matriky NOZ, 1660-1691*. Nejstarší matriční knihy začaly být vedeny od 60. let 17. století v tripartitní řadě. Rozdíl by jen v tom, že dnes jsou zápisy dochovány od různých roků, což by mohlo znamenat buď ztrátu či zničení částí záznamů nebo různý počátek pro vedení záznamů pro NOZ. N bylo vedeno od roku 1662, O od roku 1660 a Z od roku 1671 (dle dochování).

²⁷⁸ Tamtéž, s. 224.

člověk pamatoval svůj věk. Pro člověka té doby věk nebyl prioritou, a proto docházelo k uvádění i věku, který se pohyboval okolo sta let a nebyl úplně reálný.²⁷⁹

Dohledání testátorů není vždy v matrikách samozřejmostí, neboť někteří testátoři zemřeli před oficiálním začátkem vedení matričních knih v Kardašově Řečici, a proto údaje nejstarších případů úmrtí bylo možné přibližně odvodit na základě pozemkových knih.²⁸⁰ Bylo to zejména z toho důvodu, že v té době byly stále běžné přezdívky hospodářů. Doba matričního zápisu sice už přinesla zvyklosti, kdy docházelo postupně k v ukotvení příjmení, ale i tak zde stále byla možnost získat příjmení tzv. i po chalupě. I matriky po roce 1700 nabízely zápisy, jako byl zápis z 3. dubna 1706. Zápis patří k vesnici Pleše, ten doslova říká „*Pochované jest dítě malé jednoho podruha.*“²⁸¹ Toto by mohlo stačit jako úvod pro náhled do matriční situace na Kardašovořečicku a nyní přistoupím k popsání konkrétních případů na příkladu testátorů.

Mezi dohledané případy testátorů v matrikách patřili Jacob Šídl, Martin Cvikhar, Bartoloměj Vraný, Martin Hes, Ondřej Tomšů, Jiřík Struhadlo, Martin Širůček, Jan Knejsl, Anna stará Šlechtová, Jan Sláma jináč Čáp a Jan Cvikhar. U ostatních nebylo možné najít datum úmrtí na základě absence matrik nebo z důvodu neidentifikování testátora, a proto jsou u těchto případů jen přibližné údaje.²⁸²

Problém kromě výše řečeného bylo i řemeslo soudobého člověka a jeho zaznamenání v matrice. V případě matrik Kardašovy Řečice se více nelze dozvědět, neboť ve většině případů jsou lidé obecně a taktéž testátoři této doby označováni jako „soused zdejší.“²⁸³ Výjimkou byl testátoři Martin a Jan Cvikharové, kteří se živili na tu dobu důležitými řemesly. Jejich živobytí byl post sládků,²⁸⁴ resp. mlynáře.²⁸⁵

²⁷⁹ Zde nelze automaticky věřit bez bližšího bádání např. zápisu, který říkal, že v Kardašově Řečici zemřel člověk, kde matriky tvrdily, že taktéž v roce 1731: „*I. Octobris pochován Václav Zahradník soused zdejší, starý 91 roků*“.

²⁸⁰ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Městská kniha o koupích a prodejích domů a pozemků pro Horní stranu (1609-1692)*, inv. č. 23; SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Městská kniha o koupích a prodejích domů a pozemků pro Dolní stranu (1609-1692)*, inv. č. 24.

²⁸¹ Tamtéž, s. 178.

²⁸² SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matriky OZ 1692-1749*.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 161.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 211.

U Václava Kováře došlo k datu sepsání testamentu 27. září 1652, resp. pohřeb se uskutečnil někdy před rokem 1657.²⁸⁶ U Víta Bumbrle bylo známo pouze datum úmrtí 14. března 1657, které bylo obsaženo přímo v testamentu č. 2. Vypadá to tak, že tento testament byl psán opravdu v posledních chvílích života Víta Bumbrle a závěrečná pasáž s datací byla už napsaná posmrtně. Následoval Matěj Šípál s datem 1. června 1659, který zemřel někdy před rokem.²⁸⁷

Jan Řehna a Matěj Rapata nejsou postihnuteční, protože je znám pouze rok sepsání testamentu. Na základě toho lze předpokládat, že zemřeli v roce 1695 (vzhledem k datu sepsání testamentu - 31. prosince 1694),²⁸⁸ respektive v roce 1696.²⁸⁹ Ten samý problém nastal i v testamentech č. 16 a 18. Další testátoři byli známí z obou pramenů a byly již postihnuteční bez větších potíží matrikami.

A jaká tedy byla doba mezi sepsáním testamentů a dobou úmrtí? Z výše řečeného byl testament a pohřeb ve většině případů datován od sebe od jednoho do dvou týdnů. V případě nejstarších testamentů byl jistý pouze rok sepsání testamentu a rok úmrtí. Testament bylo možné sepsat dřív, buď o několik dnů, týdnů či měsíců pro případ, že si člověk potřeboval pojistit budoucí klidné předání majetku následujícím generacím. Vyloučené nebylo ani případné napsání nové verze testamentu, která by platila pro případ pozdějšího úmrtí. To naznačil například již výše zmíněný testament č. 11.

Příloha č. 7 – Testátoři dle doby sepsání testamentů a doby úmrtí

Přehled testátorů dle sepsání testamentů a údajů z matrik zemřelých			
Č. test.	Jméno testátora a řemeslo	Datum sepsání testamentu ²⁹⁰	Datum úmrtí
1	Václav Kovář	27. 9. 1652	Před 6. 1. 1653 ²⁹¹
2	Vít Bumbrle	1657 [?]	14. 3. 1657 ²⁹²
3	Matěj Šípál	1. 6. 1659	Asi 1666 ²⁹³
4	Jacob Šídl	1. 5. 1694	17. 5. 1694 ²⁹⁴
5	Jan Řehna	31. 12. 1694	1695 [?]
6	Martin Cvikhar	9. 2. 1695	12. 4. 1695 ²⁹⁵

²⁹⁰ Testament č. 1-18.

7	Matěj Rapata	2. 11. 1696	[?]
8	Bartoloměj Vraný	16. 4. 1696	21. 4. 1696 ²⁹⁶
9	Martin Hes	9. 4. 1706	24. 4. 1706 ²⁹⁷
10	Ondřej Tomšů	24. 5. 1708	29. 5. 1708 ²⁹⁸
11	Martin Širůček	8. 10. 1710 ²⁹⁹	31. 10. 1710 ³⁰⁰
12	Jiřík Struhadlo	16. 5. 1710	19. 5. 1710 ³⁰¹
13	Jan Knejsl	11. 7. 1718	25. 8. 1718 ³⁰²
14	Anna „stará“ Šlechtová	18. 11. 1719	29. 1. 1720 ³⁰³
15	Jan Sláma jináč Čáp	15. 5. 1721	27. 5. 1721 ³⁰⁴
16	Tomáš Šípál jináč Porazil	10. 3. 1722	[?]
17	Jan Cvikhar	23. 6. 1725	29. 6. 1725 ³⁰⁵
18	Jan Vraný	30. léta 18. století	[?]

Z údajů, které vycházejí z tabulky, je zřejmé, že doba mezi sepsáním poslední vůle a úmrtím mohla být různá. V testamentech byla jako důvod sepsání řečena jedna skutečnost. Tou byla testátorova vidina blízké a přicházející smrti. V tomto ohledu lze testamenty rozdělit do dvou hlavních skupin. První skupina byla reprezentována případy úmrtí do tří týdnů od sepsání závěti a druhá skupina zahrnuje případy smrti od tří týdnů až po několik měsíců od sepsání závěti. V případě první skupiny to potvrzují nejvíce testamenty č. 4, 8, 9, 10, 11, 12, 15 a 17. V těchto případech se zdá, že byly testamenty

²⁸⁷ SOKA Jindřichův Hradec, AM KŘ, *Městská kniha a koupích a prodejích domů a pozemků pro Dolní stranu (1609-1692)*, inv. č. 24, s. 69. Zde lze s vysokou pravděpodobností říct, že úmrtí nastalo dříve než v roce 1666.

²⁸⁸ Testament č. 5.

²⁸⁹ Testament č. 7.

²⁹⁰ Testament č. 1-18.

²⁹¹ Testament č. 1.

²⁹² Testament č. 2.

²⁹³ Testament č. 3.

²⁹⁴ SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matriky OZ 1671-1691*, s. 159.

²⁹⁵ SOA Třeboň, KŘ, *Matriky OZ 1671-1691*, s. 161.

²⁹⁶ SOA Třeboň, KŘ, *Matriky OZ 1671-1691*, s. 163.

²⁹⁷ SOA Třeboň, KŘ, *Matriky OZ 1671-1691*, s. 178.

²⁹⁸ SOA Třeboň, KŘ, *Matriky OZ 1671-1691*, s. 180.

²⁹⁹ Vzhledem ke stejnému roku jsem nechal u testamentů č. 11 a 12 původní pořadí, které určil archiv.

³⁰⁰ SOA Třeboň, KŘ, *Matriky OZ 1692-1749*, s. 184.

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² SOA Třeboň, KŘ, *Matriky OZ 1671-1691*, s. 197.

³⁰³ SOA Třeboň, KŘ, *Matriky OZ 1671-1691*, s. 200.

³⁰⁴ SOA Třeboň, KŘ, *Matriky OZ 1671-1691*, s. 202.

³⁰⁵ SOA Třeboň, KŘ, *Matriky OZ 1671-1691*, s. 211.

sepsány v podstatě s vědomím, že smrt je více než blízka. Druhou skupinu zastupovaly nejvýrazněji poslední vůle jako č. 1, 6, 13 a 14, které byly prokazatelně sepsány s větším odstupem. U druhé skupiny se zdá, že testamentsy mohly být i přes formulace o blízké smrti psány s vědomím ne, že by člověk nebyl nemocný, ale z důvodu vysokého věku nebo na žádost příbuzných.

4.5.4. Kardašova Řečice ve světle dědictví a odkazů po zesnulém

Z řádků výše je patrné, že součástí dědictví dle testamentů mohlo být hospodářství (či případně i další domek), dobytek, obilí, plodiny, řemeslné náčiní (často označované jako „nádobí“ k určitému řemeslu), inventář pro práci při domě. Taktéž v rámci dědictví ovšem nechyběly ani peníze, nejen vždy v podobě aktiv pro rodinu, ale i v podobě dluhů. U aktiv se mohly vyskytovat peníze v hotovosti či v sirotčí pokladně. U financí, které byly fyzicky k dispozici dědicům, mohlo dojít k tomu, že byly použity na uhrazení cizích pohledávek, mší, pohřbu, svící či k dělbě mezi všechny dědice. Dělbá se ostatně netýkala jen financí, ale i dobytka, obilí či surovin. V posledních vůlích bylo nastíněno, že mezi dobytkem bylo možné dědit voly, krávy, jalovice, bejčata, ovce, jehňata, špalek včel či ve výjimečných případech koně. Zmínka se objevila i „o slípěti.“³⁰⁶ Ze surovin, které se mohly zdědit, se připomínaly pšenice, oves, žito, hrách, seno či lněné semeno. Z příslušenství k hospodářství se připomínal volský potah, formanský vůz, vůz na seno, trakař, kování, špalek na dřevo, mlýnský kámen, pluh, řetěz či brány. Vhled do domácnosti nám daly předměty jako různé zbarvené truhlice, měděnec v kamnech či kamnovec, peřiny a peří, šaty, příze na výrobu klubka a z nich na výrobu plátna, lžičky, stříbrný pas a stříbrné šněrovadlo, křížek a prsteny. Rozdělení majetku probíhalo různě, ale v testamentsch je patrné, že testátoři chtěli vše udělat spravedlivě bez zbytečných problémů pro pozůstalé. Nejdůležitější pro každou rodinu byla vedle jejich usedlosti možnost držby dalšího majetku. Hospodáři z Kardašovy Řečice na základě testamentů a literatury mohli vlastnit v první řadě svůj grunt, další domek, polnosti, louky a rybníky. Shodou okolností jsou doloženy i rybníky, které vlastnili vedle vrchnosti i řečičtí občané. Jaromír Hrubý k tomuto tématu uvedl: „*Urbář hradecký uvádí devět rybníků sousedských v Řečici, jež patřily hospodářům.*“³⁰⁷ Literatura zmíněla několik rybníků, které tak mohly

³⁰⁶ Testament č. 11.

³⁰⁷ J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 117.

být předmětem dědictví. Testamenty je bohužel neuvádí vůbec.

V případě testátora č. 1 lze zmínit, že živnost získal syn Lukáš, kterému jeho otec prostřednictvím testamentu vzkázal: „*a tak synu svému Lukášovi živnost za 200 kop grošů míš. odevzdávám a poroučím vejruňky po 4 kopách povinen klásti bude.*“ Taktéž z původního majetku bylo známo vybavení gruntu, tj. krávy, ovce, jehňata, obilí, hrách, vůz, řetěz či nádoby kovářské. Taktéž nelze opomenout pohled na sestry (tj. Anýžka a Mariana) nového hospodáře, ke kterým měl nástupce předem dané povinnosti: „*Lukáš bratr jejich má jim po jednom teleti odstaviti a do roka je jim chovati, potom ji vydati a mezi lidi k vychování dáti.*“ Poslední důležitá část, která se týkala majetku, byla zmínka o „*vejpravě,*“ která měla funkci vyrovnání se ostatními členy rodiny, kteří odešli z gruntu.

Testátor č. 2 poukazoval na to, jak má být naloženo s jeho dluhy. Prikázal, že má dojít k prodeji jeho stavení, které sám postavil. K tomu přidal i zmínku o potahu: „*Ten (prodej) se má [z]prostředkovat za[č] jsem jej stavět musel. Od potahů neb dobytka nenachází se více kromě pár bejků.*“

Matěj Šípál v testamentu č. 3 zmiňoval obec Drahov a své tři syny na Hločákovském gruntu. Každý měl z gruntu zdědit stejný peněžitý díl. Vedle tohoto bylo také zmíněno, že „*cokoliv z gruntu Hločákovského ve vsi Drahov mimo výš oznámené vydání neb me vykázání přebývati a přibíhati, dopláceti povinno bude. To své nejmilejší manželce s dítkami s námi zplozené všechno odkazují.*“ Vše dokresloval pohled testátora, kde ukázal, jaký má vztah ke své rodině: „*všeckno výš oznámené Marianě a dítkám odevzdávajíce poroučím, aby ona jsouc plnou a dokonalou hospodyní téhož domu mohla se sirotky svými živiti.*“

Testátor Jacob Šídl (č. 4) oproti ostatním testátorům měl v testamentu nespočet detailů a informací. Některé byly dost výjimečné a jinde o nich zmínky nebyly, a přesto musely být součástí každodenního života. Z informací pravděpodobně výjimečnější byla zmínka o odkázání měděnce, dále zpráva o bráně a nádobách (v tomto případě šlo náčiní kolářské). Jako všude se běžně vyskytovaly informace o dobytku a obilí. Jednou z informací, které mohly mít své místo, bylo poskytnutí příze na pohřební roucho: „*Item příze na klubka 32 Pavlovi Krůškovi. On však se zavazuje na rubáš plátno dáti, pokudž Bůh všemohoucí [mi mě] povolati ráčil.*“ Taktéž se zde objevil majetek odkázaný přímo primasovi: „*Item žito na Březinovým poli odkazují slovutnému, opatrnému panu*

Martinovi Březinovi, představenému p[anu] primasovi cokoliv se více vynajde.“

Majetkové strategie mohl ukázat testament č. 5, kde testátor uvádí, že „*více na té živnosti dle knih kruntovních vynacházeti bude, to vše panu Martinovi Březinovi zeťovi a Veruně dceři poroučím a odkazuji.*“

Testátor č. 6 nám pro změnu ukázal pohled na dobytek hospodáře a finance. Jmenovitě se zde mluvilo o jednom páru volů, čtyřech krávách, devíti ovcích, třech špalcích „*včal*“ a celkem 45 říšských tolařích.

Matěj Rapata (č. 7) jako v jiných testamentech zmínil opět nádobí, v tomto případě šlo o bednářské náradí. Na tomto místě byla i zmínka o dělbě kamnovce, který si měl mezi sebe rozdělit syn Pavel i manželka Anýžka. Tento testament též zmínil peřiny, šaty, spižírnu a červenou či zelenou truhlu. Tato část majetku náležela ženám z rodiny, tj. manželce Anýžce a dcerám Anně s Kateřinou. Opět se objevily zmínky o obilí, hrachu a jmenovitě o jalovici k prodeji.

Testátor č. 8 opět ve své poslední vůli zmínil manželku, která měla zdědit grunt. Naproti tomu syn Tomáš měl získat „*vejpravu*“ vůz kovaný, bránu, „*jeden pár volů i volských*“. Dcera Lidmila měla taktéž získat plnohodnotné dědictví v podobě dobytka a vejpravy. Poslední, na koho se v tomto testamentu myslelo, byla švagrová, která měla taktéž získat svůj díl.

Martin Hes (č. 9) vzhledem ke svému postavení ve své závěti na sebe taktéž prozradil mnoho.³⁰⁸ První fakt, který se ve zmínkách o dědictví objevil, byl, že grunt opět dědila manželka, která se měla postarat o malé potomky, což se mělo změnit v případě, že by jej později nechtěla. V tom případě by grunt získal syn Josef. Za to měl povinnost Josef dopomoci svým bratrům k živnosti a vlastním gruntům. Taktéž jim měl poskytnout po jednom vozu a páru volů. Zmínka zde byla o chalupě, kterou měl získat syn Vít, a

³⁰⁸ Příjmení Hes se připomínalo na čp. 28, 52, 71 či 118, viz J. HRUBÝ, *Místopis II, III*. S jistotou lze poznamenat, že rodina Hesova patřila mezi nejstarší poddané v Řečici, kteří byli popsáni v pramenech již před rokem 1600. Dle literatury testátor původně rodina Hesova vlastnila rybník na původním čp. 28, ale později už byl rybník v rukou někoho jiného (dokonce se zde připomínal starodávný Hesů haltýř), viz J. HRUBÝ, *Místopis II*, s. 215. Podrobně literatura popisuje Martina Hese st., který vlastnil čp. 71 a později i čp. 5. Pro tuto práci jsou důležité poslední zmínky k jeho osobě, které jej spojovaly s formanskou živností. Po jeho skonu zde po něm zůstali tři synové Pavel, Tomáš a Jan. Tomáš dostal povolení od vrchnosti a usadil se v Praze. O Pavlovi není moc informací, a proto jsou pro nás důležité informace o třetím bratrovi Janovi. Ten provozoval formanskou živnost a taktéž byl radním. Kromě toho se připomínal i jako vlastník tři nemovitostí. A co je nejdůležitější byl otcem Martina Hese ml., který sepsal testamenty č. 5-8. Ten získal majetek od svého otce v roce 1685, kdy mu bylo odkázáno čp. 118. Viz J. HRUBÝ, *Místopis III*, s. 125-127.

formanská živnost měla přinést další užitek všem členům rodiny. K tomu testátor dodal: „*Co se dotýče koní, a v handli formanským nábytku dotýče, to poroučím, aby se všechny s matkou živili, na platy jsouce pomáhali až do zrostů jejich.*“ Poslední zcela výjimečnou zmínkou, která se nikde jinde neobjevila, byl záznam o mlýnských kamenech, které Josef měl dát Františkovi a Vítovi – každému po jednom mlýnském kameni. V případě prodeje těchto kamenů měli bratři získat z nich utržený výdělek.

Závěť Ondřeje Tomšů (č. 10) jako první upozornila, že testátor nechce způsobit nikomu „*žádné tahání.*“ Na prvním místě odkázal a zplnomocnil majetek své manželce jako právoplatné nástupkyni na statku. Manželka se též měla stát poručnicí dcery Lucie, která po svém „zrostu“ nastoupit jako dědička usedlosti. Lucie měla následně získat též vejpravu, kovaný vůz a brány, z dobytka dvě krávy, jalovici, čtyři ovce a peníze na domě. Další zmíněnou byla nebožtíkova sestra Dorota: „*Jestli by Pán Bůh dřív, než by děvče dorostlo, umřítí mělo, po ní moje sestra Dorota děditi má dvě krávy neb děti její.*“ Dalším dědicem byl též určen „*strejc Jíra.*“ Ten měl získat pár volů a vůz sena.

Testátor Martin Širůček (č. 11) odkázal své hospodářství s celým svým příslušenstvím dceruše svého švagra Matěje Sládka Bětušce. Podmínkou bylo, že do „zrostu“ řečené Bětušky měla na domě hospodařit manželka nebožtíka Salomena. Ta měla poté získat na domě doživotní vyživení od nové majitelky. Testátor mluvil i o dluhu k záduší svatého Jana v Řečici, který se měl případně zaplatit z prodeje určené jalovice. Bratr Václav z gruntu Bubeníčkovského, sestry Juliana a Kateřina a dcera Veruna měly dostat peníze. Taktéž určil, že se má splatit jeho dluh na radnici, dluh s bratrem, kterému mělo být zapláceno za vůz, a nakonec srovnat závazky za bránu Hetzendorffovi z Hradce. K závazkům vůči bratrovi řekl: „*Za 6. té, co jsem byl [mé]mu bratru [povinen] dáti půl vozu toliko božího [?], dal [j]sem [m]u za něj peněz hotových, když chalupu kopoval [!] 2 zl. 8 kr. Za 1 bránu, jestli spokojen býti chce, ať mu dají 1 str[ych] žita, anebo ať si bránu vezme.*“

Jiřík Struhadlo (č. 12) odkázal na prvním místě svému bratrovi Janovi své hospodářství se vším příslušenstvím. V případě bratrova úmrtí se dědicem stal jeho syn. Další složkou odkazovaného majetku byl grunt Bártů, který měl získat do držení Josef Pařízek. Bratr měl povinnost při tomto domě zanechat pár volů a pár tříletých volů, krávu a jalovici. Jiříkova sestra Eva měla dostat taktéž dědictví v podobě peněz.

Testátor Jan Knejsl (č. 13) zanechal svůj majetek manželce, které vzkázal, že:

„*dům můj po smrti mej mej milej manželce se vším hospodářstvím zanechávám a ji plnomocnou dědičkou činím.*“ Vedle zděděného majetku také získala povinnosti v podobě vyplacení peněz. Nebožtíkův bratr Matěj přislíbil peníze svým neteřím Lidušce a Anýžce, a proto se k tomu vyjádřil testátor i ve své poslední vůli. Řekl: „*Ty peníze napřed na rathauz, aby dětem na nich přibývalo, [on] složiti povinen bude.*“ Testátor také rozdělil dědičné podíly na čtyři části, které sestávaly z dílů pro paní mámu, manželku a dcery. Povinnost, která byla nebožtíkem udávána směrem k paní mámě, bylo její vyživování. V případě, že by se manželka opět vdala, měla paní máma získat každoročně deset zlatých jako náhradu až do své smrti. Dále testátor rozhodl, že po „zrostu“ mají jeho dcery dostat „*od té živnosti jim dáti poroučím předně náležitou vejpravu a jedny každý pár vejřezků [!] tříletých, jednu krávu a roční jalovičku, též dvě ovce.*“ Manželka měla taktéž za povinnost zajistit splacení dluhů a v souvislosti s tím v případě nutnosti mohla prodat i jednoho dvouletka.

Jediná testátorka mezi mužskými testátory byla Anna stará Šlechtová (č. 14),³⁰⁹ která určila peníze na pohřeb. Bratr Jiřík Kříž měl zdědit pár dvouletků a krávu. Dále dvě krávy byly určeny pro sestru Holubku a bratra Reska. Děvčata Křížova měla získat jednu jalovici a Mariana Šlechtová druhou. Dvě ovce byly odkázány dívkám Šlechtů a dvě děvčatům od sestry Holubky. Peníze se dělily na čtyři díly mezi bratra Reska, bratra Kříže, sestru Holubku a děti Petřů. Poslední položkou v testamentu, kterou Anna určila, byla dělba obilí, tj. žita a ovsa.

Poslední vůle Jana Slámy jináč Čápa (č. 15) taktéž mluvila o hospodářství, které mělo přijít do rukou jeho manželky. Dále bylo vyjmenováno příslušenství jako kování, vůz, pluh, brány, krávy, bejčata či žito. V případě žita si testátor vymínil, že dcery si obilí sklídí a díky tomu si jako budoucí nevěsty naplní své truhlice. Z dcer tu byly jmenovitě zmíněny Kačí, Voršila a Anička a každá z nich měla dostat vlastní vejpravu, také jeden věrtel lněného semene, a nakonec sypké peří. Kromě toho měly dcery i vdova získat stejný finanční díl z domu. Rozdíl nastal při dělení dalšího vybavení. Kačí měla dostat tříleté vejřezky, krávu, ovci, jehně, bránu či pluh „*a pokudž by se Káča nevdala až do smrti její, [může] být při té živnosti.*“ V takovém případě měla disponovat při živnosti s jednou kravkou. Jako další v pořadí byla zmíněná dcera Voršila, která měla dostat k dispozici vejřezky čtyřleté, bahnici, zubkyni, dvouletou jalovici a půl vozu. Poslední v

³⁰⁹ Anna stará Šlechtová byla pravděpodobně dcerou Jana Šlechtty. Viz J. HRUBÝ, *Místopis II*, s. 170.

pořadí byla Anička, která měla získat vejřezky tříleté, bahnici, jehně, dvouletou jalovici a půl vozu.

Tomáš Šípál (č. 16) zmínil domek, u kterého uvedl, že „*moje nedostatečná manželka*“ nebyla hospodyně, a proto dal svůj domek pod ochranu úřadu, který jej měl prodat a peníze dát manželce.

Mlynář Jan Cvikhar (č. 17) uváděl, že domek poroučí synu Franzkovi za předpokladu, že při hospodářství nechá svou macechu i nedostatečnou sestru. Testátor se ukázal jako člověk, kterému záleželo, aby rodina byla „*při jednom stole*.“ V případě, že by toto nebylo možné, měl Franzek za povinnost dát maceše pšenici, žito, hrách a lněné semeno. Vdova měla právo získat prostřednictvím syna též stříbrný pas, dva prsteny, stříbrné šněrovanlo, řetízek a křížek. Testátor neopomněl zanechat na vyplacení dluhů pár volů, dvě krávy, tele, špalky³¹⁰. Z počtu pěti špalků byl jeden určen pro mlynáře, druhý pro vdovu a zbylý počet pro syna k hospodářství. Franzek měl sestru až do smrti živit a šatit a zároveň měl platit pohřeb a podružství maceše. V souvislosti s macechou zmínil, že „*své věno napřed dostane*.“

Poslední testátor Jan Vranej (č. 18) zmínil, že „*moje žena s malejma dětma nic by nenahospodařila, poroučím, aby se dům po mej smrti prodal a za něj peníze rovným dílem na všechny děti i ženu mou, aby se rozdělily*.“ Vedle toho měla obec prodat voly, za které se měly peníze na radnici dát pro budoucí „*dobré uznání*“ sirotků. Další volci se měli prodat později pro případ, že by mohli potomci potřebovat finance na řemeslo či jiné záležitosti. Dluhy se měly taktéž zaplatit z prodeje volů či obilí. A pro dítku testátor určil následovně: „*krávu pro obživení malejch dítek ženě poroučím, aby pro ně krapet mléka mítí mohla*.“

To ovšem není vše, co poslední vůle nabízely. Zajímavý pohled se nám dostal prostřednictvím majetku a dluhů na obchodní a geografický rámec poddaného z Kardašovy Řečice. Testament (č. 17) mlynáře Jana Cvikhara tuto situaci vykreslil více než jasně. „*Dlužen jsem lidem mimo milostivé vrchnosti*.“ A následně jej jmenovitě doplnilo: „*Reskovi, Polnímu mistrovi, Kováři, P[anu] Hlavičkovi do Hradce, Panu Pulkrabímu, Panu Kotláři do Hradce*.“ Další kontakty, které majetková sféra ukázala, byly na panství Kardašova Řečice v sociálních, obchodních a rodinných vazbách. Testament Jiříka Struhadla (č. 12) ukázal, že překážkou nebyl ani sňatek mimo bývalá

³¹⁰ Nebylo specifikováno, o který druh špalků šlo, zda o včelí či špalek na dřevo.

panství pánu z Hradce. Zde v této roli vystupovala sestra hospodáře, která se vdala na dřívější panství rožmberské a testátor jí prostřednictvím svého kšaftu zkázal: „*Evě sestře mej odkazuji jedno sto zlatejch v Mezimostí za obcí.*“³¹¹ Doplnění a potvrzení střetávání bývalých držav pánů z Hradce s bývalými državami rožmberskými potvrdil i testament č. 13. Ten uvedl: „*A vosum zl. 6 kr. také co k poctivé obci zdejší dlužen jsem zaplatiti má, též do Roudnýho [!]³¹² šenkýři. 4 zl. zaplatiti [...].*“

V té době se taktéž daly identifikovat osoby, u kterých bylo možné z pramene odebrat vzorky soudobého chování s myšlenkových pochodů. Takto např. vystupoval testátor č. 10 a ještě více č. 11, který zašel v tomto ohledu nejdál a přikázal, že „*jestli by se manželka moje vdávati měla, dokonce zapovídám, aby dokonce ničímž ani slípětem, dobyt看 ani ničímž od živnosti nehýbala [!], aniž oted' nebrala.*“³¹³ Jako opak tohoto testátora se ukázal v o poznání lichotivějším úhlu testátor č. 17. Ten se až nečekaně staral o budoucí osud své ženy a zároveň macechy svých potomků. Následující věta vypovídala sama za sebe: „*A všichni tři, aby se spolu schraňovali a syn, aby matku ctil, aby předně Bohu a dobrým lidem chvála byla a při jednom stole, aby se stravovali.*“

Událostí, která rámcově zakončila všechny tyto procesy kolem testamentární praxe, byla smrt.³¹⁴ Ta byla v tomto ohledu předstupněm pro zaopatření zemřelého nejen v kostele v podobě mší a modliteb, ale také místem pro vstup na lepší místo prostřednictvím pochování do svěcené půdy. To potvrzovala i dobovou mentalitu řečických, kteří toto brali jako podstatnou složku svého odchodu. V případě, že by člověk nebyl pohřben, mohl být posmrtně dehonestován a vyčleněn nejen z lůna církve, ale také si tím mohl zkomplikovat vlastní spočinutí.³¹⁵

V tomto ohledu nebyl zatím řečen poslední, ale přesto nepostradatelný a definující prvek testamentů, pohled na měšťany a poddané z panství Kardašova Řečice z pohledu odkazů. Odkazy byly vedle formulí o křesťanské víře a o pohřbívání v testamentech užívány běžně. Prosby o odkazy v podobě mší za svou zemřelou duši bylo nejčastěji možné dohledat při oltáři v Kardašově Řečici (č. 3, 12, 13, 14, 16) dále v Drahově (č. 3, 14, 16) méně v Pleších (č. 16), na Vřesné (č. 16) či v Jindřichově Hradci (č. 16). Matěj

³¹¹ Testament č. 12.

³¹² Roudná je obec vzdálená od Kardašovy Řečice 20, 1 km. Jedná se o obec, která patřila pod historicky pod rožmberskou vrchnost. Viz <https://digi.ceskearchivy.cz/>

³¹³ Testament č. 11.

³¹⁴ P. ARIES, *Dějiny smrti I-II*, Praha 2000.

³¹⁵ Tamtéž.

Šípál ve svém kšaftu učinil odkazy k řečickému a drahovskému záduší.³¹⁶ Jeho drahovský původ dokazoval i odkaz: „*Za mé hřichy byl z domu Hločákovského ve vsi Drahově k těmuž záduší svatého Jana*“³¹⁷. Testátor č. 9 uvedl: „*peníze poroučím, aby na mše svatý za mou duši dané byly, tělo mé zase dle křesťanského způsobu, aby pochováno bylo.*“ Testátor Ondřej Tomšů (č. 10) mluvil o tom, že „*z téhož domu za duši mou deset kop na mše svaté dáti, totiž každý rok kopu za 2 mše svaté až do vyjití té sumy.*“ Obsáhleji se k tomuto tématu vyjádřil Jiřík Struhadlo (č. 12) následovně: „*K záduší na správu chrámu Páně svatého Jana Křtitele odkazují dvacet zl. [...]*“ a „*Na mše svaté, aby záduší mou sloužené byly, odkazují padesát zlatejch.*“ Testátor Jan Knejsl (č. 14) žádal svou manželku, aby zaopatřila jeho duši vykonáním deseti mší, které měly být vykonány v místním chrámu. Vedle toho se zmínil, jakým způsobem se vše mělo zaplatit, aby se mohl vyřídit pohřeb: „*Nato může prodati lysýho běloného valaška a co z toho zbyde, [z toho] funus vypraviti a přátelé uctít [má].*“ Testátor č. 14 mluvil v podstatě o tomtéž, jen navíc zmínil i odkazy k záduší řečickému a opět drahovskému. Z pohledu odkazů nabídl největší výčet odkazů Tomáš Šípál, jináč Porazil.³¹⁸ Ten prozradil, že byl součástí bratrstva hradeckých františkánů, a i vzhledem k tomuto faktu nemůže překvapit výčet odkazů do Drahova, Vřesné, Pleší, do Kardašovy Řečice a Jindřichova Hradce. Jeho ústy lze sdělit toto: „*mej milej orodovnici Pan[n]ě Marii do Drahova odkazují 10 zl., svatému Janu Křtiteli chrámu Páně zdejšímu 10 zl. a conczinol [!] svatým patronům Janovi a Pavlovi do Pleší 5 zl.,³¹⁹ chrámu Páně Proměnění Krista Pána do Vřesný 5 zl. [...].*“³²⁰ Testátor č. 17 mluvil o vykonání „funusu“ a to samé jinými slovy vyřekl i testátor č. 18.

Vedle toho nelze nezmínit na tomto místě formuli, která byla, je a bude neoddiskutovatelná a chci ji použít jako závěrečnou větu zkoumaného pramene. Ta říkala, že „*tělo pak mé, poněvadž ze země pošlo, zase v zem poroučím* (č. 4, 8).“³²¹

³¹⁶ Testament č. 3.

³¹⁷ Kostel sv. Jana Křtitele v Kardašově Řečici.

³¹⁸ Testament č. 16.

³¹⁹ První zmínka o kostelíku svatého Jana a Pavla pochází až ze 17. století. Viz J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 239.

³²⁰ Nápadně vypadá první odkaz u testátora č. 16, který by mohl naznačovat nějaké hlubší vazby k obci Drahov. Nelze ani vyloučit, že šlo o syna testátora č. 3.

³²¹ Testament č. 4, 8.

Závěr

Bakalářská práce *Testamenty Kardašova Řečice 17. a 18. století* vznikla za účelem rozšíření znalostí o soudobém člověku prostřednictvím testamentární produkce. I přes časovou roztržitost bylo cílem práce pro časový úsek od 50. let 17. století do 30. let 18. století nalézt nové poznatky o období posledních dní testátorů v Kardašově Řečici. Úspěch byl zaznamenán ve většině případů u vysledování doby od sepsání poslední vůle do skonu daného člověka. Předmětem zájmu se stal hospodář jako majitel jmění, jako hluboce založená individualita s křesťanskou vírou, jako člověk milující svou rodinu, ale i jako sobecky uvažující jednatel. Ukázalo se, že každý uvažoval jinak a splněnou částí práce je vytvoření přibližného povědomí o majetku, který byl ve městě nejčastěji předmětem dědictví. Děděný majetek sestával ve většině případů z dobytka, gruntu či dalších nemovitostí hospodáře. Taktéž nelze opomenout, že v některých závětech vyšel občas najevo i majetek, který neměl každý, a tím nastavil určité zrcadlo pro posouzení majetnosti a postavení jednotlivců z řad testátorů. Jako neměnný fakt se ukázalo, že vazby v rámci panství Kardašova Řečice představovaly propojení mezi městem a jednotlivými vesnicemi. S tím souviselo, že rodina usilovala o to, aby majetek v nejlepším případě zůstal v rukou rodiny nebo nejbližších příbuzných. Nelze opomenout ani to, že v případě dluhů se nemovitost či dobytek staly určitým vyvážením a ukazatelem hodnoty, který byl následně využit jako nejdůležitější nástroj pro splacení dluhů. V některých případech se potvrdilo, že nově nabytý majetek neznamenal jen stabilitu, ale též zodpovědnost a povinnost ke splnění případných pohledávek po zemřelém.

Nový úhel pohledu poodkryla práce v nahlížení na testátora a dědice, které lze nějak klasifikovat. První důležitý fakt byla snaha popsat jednotlivé testátory a rozdělit je dle postavení ve městě dle majetnosti, dle povolání. Taktéž se zde objevily ne vždy zcela běžné, ale přesto existující skupiny osob (*nedostateční, náměstci*). Druhý pohled vrhl více světla na dědice. Zde se ukázalo, že dědicem se ne vždy musel stát muž. V případě, že byl při hospodářství, mohl být první volbou, ale neplatilo bezvýhradně. V případě, že žádný vhodný muž nebyl k dispozici, nebyl zde žádný tlak a žena se stávala rovnocenným partnerem po skonu svého muže a mohla být bez problému dědičkou gruntu. Taktéž se ukázalo, že testátor si byl reálně vědom, že někdo po něm může převzít grunt sňatkem s jeho vdovou. Časté byly případy, kdy vdova byla jakýsi zmocněncem nad gruntem u svých potomků, kteří po dosažení dospělosti získávali grunt ke svému užívání. V případě, že nebyl v rodině syn, ale jen dcera, stávala se ona volbou na dědice gruntu. Jako poslední

varianta volby dědice se ukázalo, že z dědictví nebyli vynecháni ani sourozenci zemřelého hospodáře a případně i jejich potomci.

Výraznou oporou se vedle toho ukázala pramenná testamentární produkce pro rekonstrukci procesu sepsání poslední vůle na příkladu Kardašovy Řečice. Ve velké míře bylo potvrzeno to, co Koldínův zákoník uváděl o způsobu sepsání testamentů.

Opomenout nelze ani testamenty čistě z pohledu paleografického a diplomatického. Ukázalo se, že na počet osmnácti testamentů byl počet písařů malý. Značnou část sepsal jeden jediný písař, tj. Vít Nesvačil v případě deseti testamentů. Nelze ovšem opomenout žádný kus, protože každý byl originální a díky jejich dochování bylo možné snáze dojít k závěrům. Z předložených podpisů lze usoudit, že vzdělání ve městě v nějaké podobě existovalo, o čemž svědčí zmínky z literatury. Podle toho lze usuzovat i dle kvality podpisů, a tak je více než zřejmé, že nejvypsanější ruku měl logicky písař, pak radní a nejméně běžný měšťan. Z pohledu obsazení postu písaře lze usuzovat na to, že minimálně od dob Martina Hese byl v pozici písaře člověk, který pocházel z města a vykonával nějaké řemeslo či živnost, kde byla potřeba znalost psaní.

Z pohledu zajištění testamentů ochrannými prvky se ukázalo, že podpisy a menší pečete nebyly úplně běžné. Z druhé strany bylo překvapivé zjištění, že datace chyběla pouze v jediném případě a především, že ve všech ostatních případech byla psána dle dnešního úzu. Taktéž šel vysledovat určitý pokrok v zacházení s kšafy a snaha o jejich zachování v nejlepší možné variantě „na věčné časy.“

Zároveň byla na základě literatury a testamentů částečně nastíněna městská správa. Její vývoj, ovlivňující faktory a zástupci, kteří tvořili politiku města. Nemalý úspěch přinesl i pohled na představené města, kteří se v mnoha případech vyskytovali v pramenech jmenovitě. U některých nelze vyloučit, že je možné zjistit více o jejich činnosti radních či písařů přímo pod hlavičkou města.

Jako velice specifická se ukázala pozice svědků, kteří mohli být uvedeni nejen jako svědci, ale i jako sousedé, poručníci, páni radní. V tomto ohledu vynikal testament č. 5, který byl specifický z mnoha ohledů. První specifikum bylo v přítomnosti autorských podpisů určených svědků. Ve většině testamentů přitom bylo možné ve spojitosti se svědky nalézt maximálně jmenovitou zmínku o svědcích.

Závěrem chci dodat, že doufám, že tato bakalářská práce zavdává i případný další

podmět pro studium dějin Kardašovy Řečice či bývalého panství Kardašovy Řečice jako celku. Po zpracování tohoto tématu lze říct, že možnosti dalšího výzkumu se nabízejí i do budoucna. Z mého pohledu práce splnila mnou vytyčený cíl, kterým bylo, je a bude rozkrytí života ve městě. Vytvořený obrázek o době z tohoto konkrétního úhlu mi alespoň částečně pomohlo v nalezení odpovědí na mé otázky. Mnou avizovaný cíl v úvodu této práce je tak částečně splněný, tj. prohloubit znalosti přímo o člověku jako jednotlivci a proniknout k myšlení poddaného. A potenciálně by bylo možné i závěry této práce využít ke genealogickému bádání v oblasti posledních dní člověka, z pohledu děděného majetku, rodinných vazeb a geografického horizontu, který byl pro tehdejšího člověka reálně dosažitelný.

Ediční poznámka

Text testamentů byl zpřístupněn dle dnes platných pravidel s přihlédnutím na současný pravopis (*sylný/silný, mylou/milou*).³²² V edici bylo zjednodušeno psaní dvojitých hlásek jako *l* a *t* (*ráčill, vüllli, těllo a mallého, Alžběttě, Dorottě, settí, slovutného* či *na Nechuttovým*). Další bylo psaní písmena *f*, které bylo nahrazeno dnes používaným písmenem *v* (*volůf, kusůf, Haflíčka*). Část textu, která obsahovala slova *sem* či *dyby*, byla napsána v dnes používané podobě slov *jsem* a *kdyby*. Při původním použití písmene *s, š* bylo přistoupeno na dnes pravopisně správně užívanou variantu písmene *z, ž* (např. *spůsob/způsob* či *nebošтік/nebožтік*).

Slova typická pro dobu sepsání pramene jsem ponechal v originální podobě zápisu. V tomto ohledu nelze opomenout slovo *grunt*, který byl v pramenech opakovaně používán jako *krunt*. Originální zápis byl taktéž ponechán u termínu *purkmistr*, v pramenech psaný obvykle jako *purgkmistr*, dále u termínů *mlýnský/ mlejnskej, dědka/dětka, mé/mej (mýma/mejma, svýma/svejma), strýc/strejc, takto/takato, kterýž/kderýž* či *není/nejni*. Dle originálního zápisu byla psána slova, kde dominovala na začátku slova minuskula písmene *v*. Šlo o slova, kde by se toto písmeno dnes již neuplatnilo. Byly to např. slova *von, vod, vodkazuji*. Původní podoba byla taktéž ponechána i u slov začínajících na minuskulu písmene *j*, tj. *jinějšího, jistčího*.

Na následujících řádcích byly vedeny datace dle dnešních zvyklostí (neobsahoval dataci na základě svátků). Jediné, co se v tomto ohledu zachovalo v původní podobě, byl latinský zápis měsíců a roků. Vedle toho byly ponechány v původní formě i metrologické údaje, u kterých se přistoupilo ke zkrácení označované peněžní jednotky, tj. *groše míšeňské, zlaté a krejcary* na *gr. miš., zl. a kr.* U číslovek psaných slovně byla ponechána původní varianta slova (např. *vosum*).

Výše řečené změny byly provedeny pro lepší přístupnost dnešnímu čtenáři, a proto byly do textu doplněny i tečky a čárky, které v textu původně nebyly. Bylo tak učiněno pro lepší srozumitelnost a přehlednost. Taktéž bylo užito hranatých závorek [] dle platných pravidel, takže došlo k dopsání chybějící části slov z původních zkratk v textu do hranaté závorky []. Šlo např. o slova *p[án]* či *duch s[vatý]*. V případě nezvyklé formulace v prameni byl použit vykřičník [!], který upozornil na originální podobu slova.

³²² Ivan ŠTOVIČEK, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

V případě nejasné formulace byl použit otazník [?]. V neposlední řadě bylo užito tři teček [...], které poukazovaly na nečitelný text či chybějící papír. Hranatých závorek bylo použito i z důvodu přeškrtnutého (vícekrát) a nečitelného textu, proto bylo užito [#]. Vedle toho je možné v edici nalézt i špičaté závorky < >, do kterých byl dopsán přeškrtnutý, ale stále čitelný text. Druhou doplněnou závorkou byla závorka složená { } pro doplnění textu na předem určených místech v testamentech, neboť původní zápis byl povětšinou napsán dodatečně na boku stránky. Místo, kde měl být text, označovaly původně křížky. Taktéž je nutné zmínit, že dokumenty obsahovaly v některých pasážích ozdobné tahy, které byly pro svou bezúčelnost v mé práci z edice vypuštěny.

Edice

Testament č. 1³²³

Jméno, příjmení, místo a datum: Václav Kovář, 27. září 1652, Kardašova Řečice.

Stav: testament dochován v úplnosti, bez pečeti. Část druhé strany dvojlistu vypadá, že bylo zastřiženo v místě původního umístění pečete.

[Fol. 1r]

Ve jméno Boha, Otce i Syna i Ducha s[vatéh]o. Amen.

Já Václav Kovář jsouce od Pána Boha všemohoucího nemocí těžkou navštíven ouznávajíc [!] na sobě velikou těžkost bytí, rozpomínajíc se na manželku a dítky své, jsouce ještě při dobré paměti, dožádal jsem se skrze syna svého vlastního, dvouh [!] sousedův [!], Tomše Bezemkového a Jana Hesového, že jsou ke mně práci uráčili tak, abych já u přítomnosti jich o statečku svém, kteréhož mi Pán Bůh z požehnání svého propůjčiti ráčil, pořizení mohl učiniti tak, aby po smrti mé žádné nesnáze a nevole nebylo.

Předně a nejprve duši svou Pánu Bohu všemohoucímu a blahoslavené Panně Marii poroučím majíce tu silnou víru, že když od těla rozdělena bude, nespočet vyvolených božích [dětí] do nebeského království přijaté bude.

O statečku pak svém takto nařizuji: „Manželka má o živnost nestojíce, a tak synu svému Lukášovi živnost za 200 kop gr. míš. odevzdávám a poroučím vejruňky po 4 kopách povinen klásti bude. A tak co by [co]koli víc na domě vyplaceno bylo, [o] to všickni sirotci rovným dílem podělení býti mají. Manželce pak mej, majíce já první díl její v Oujezdci {na domě strejcovým} bráti, jí zcela a zouplna odevzdávám³²⁴ a to jí zanechávám a k tomu 2 krávy a ovci s jehnětem poroučím. I ona při synu zůstávati má. A kdyby se srovnati nemohli, tehdy Lukáš bude jí povinen každoročně na vyživení její každého roku vydávati žita po pěti věrtelích, pšenice po půl věrteli, ječmene po půl věrteli, hrachu po půl věrteli, ovsa po půl věrteli. A Matoušovi synu mladšímu pár volků {k třetímu letu} odkazuji, který Lukáš bude povinen jemu je vydati a odevzdati. Za vůz pak 4 kopy grošů vydati má, k tomu 1 řetěz, [...] a co by se [kterého]koliv nádobí kovářského

³²³ Číslování dodáno dodatečně autorem práce.

³²⁴ Oujezdec je dnes znám jako Újezdec. Ten se nachází 6, 1 km od Kardašovy Řečice.

vynacházelo, [o] to Lukáš s Matoušem se podělití mají.

[Fol. 1v]

Item Anýžce a Marianě Lukáš bratr jejich má jim po jednom teleti odstavití a do roka je jim chovati, potom ji vydati a mezi lidi k vychování dáti. Sirotci pak, kdyby jim Pán Bůh ráčil [do] zrostu propůjčiti a k místu přicházeti měli,³²⁵ tedy držitel kruntu [!] bude jim povinen vejpravu,³²⁶ co jim bude náležiti vypraviti, též i matce, kdyby kde k místu přijítí měla, též vejpravou [jí] povinen bude.³²⁷ A Rozina že jest za nebožtíka otce co náleží vybyta [?], ale díl rovný s jinými sirotky míti má.

Začež své milostivé vrchnosti pro Boha o milosrdenství svatě žádám, že nad tímto kšaftem mým vochrannou ruku držeti ráčíte. Actum kšaftu ve městě Řečici Kardašové dne 27. September léta 1652.

Přítom žádám pana purkmistra a pánův jakožto svejch věrných ochránců, aby manželku mou s[e] sirotky mezi sebou chránili, jim křivdy sami nečiníc, jiným činiti nedopouštěli.

Tento kšaft k žádosti syna Lukáše ne[božtíka] Václava Kováře v přítomnosti pana purgmistra [!] a pánů jest na rathauzi publikován dne 6. January léta 1653.

[Fol. 2r]

Kšaft Václava Kováře z města Řečice

³²⁵ Zrost nebo též zrostl znamená zrůsti či vyrůsti. Viz <https://vokabular.ujc.cas.cz/heslo/zrost>; J. JUNGSMANN, *Slovník česko-německý*, sv. 5, Praha 1839, s. 774.

³²⁶ Grunt, grumt či regionálně užívané krunt (např. Kardašovořečicko) znamená základ, podstata, jádro, pozemek, půda, selský statek, selský „grunt“ či gruntek, gruntík, grunteček nebo gruntíček. Viz <https://vokabular.ujc.cas.cz/heslo/krunt>; <https://ssjc.ujc.cas.cz/heslo/grunt>.

³²⁷ Vejprava znamená výbava, výprava či příprava věci k odjezdu nebo odchodu. Viz <https://ssjc.ujc.cas.cz/heslo/vjprava>.

Testament č. 2

Jméno, příjmení, místo a datum: Vít Bumbrole, Kardašova Řečice, 14. března 1657.

Stav: mírné trhlinky, které neporušily žádný text, bez pečeti.

[Fol. 1r]

Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice. Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha s[vatého] navěky požehnaného. Amen etc.

Já Vít Bumbrole soused městy[se] Řečice Kardašovy, jsouce obklíčen trestáním Pána Boha všemohou[cího] a znajíce nejistou hodinu smrti své, bytí a nestálost jednoho každého člověka, že každý podle uložení Pána Boha všemohou[cího] jsouce v tomto světě, když milý Pán Bůh ráčí, prostředkem smrti častné k slávě věčné z něho vykročiti musí. Učinil jsem toto nařízení o statečku svém mně od Pána Boha propůjčeném. A zvolil jsem sobě za poručníky a ochránce jakožto dobrých řádů milujících lidí. Slovuťné vzáctnosti pana Pavla Jankovýho a p[ana] Jakuba Hejdů obouch [!] spoluradních žádajíce jich za to snažně a šetrně, aby tuto mou poslední vůli, kdyby mně Pán Bůh z tohoto světa bídneho a zarmouceného k oné věčné a radostné slávě povolati ráčil, tak opatřili jako věrní poručníci nad manželkou a dítkami i nad tím nade vším, co se v tomto kšaftu obsahuje, [aby] ruku ochrannou pro odplatu Pána Boha v[šemohoucího] držeti nepominuli. A tak poroučejíce duši svou Pánu Bohu, on ráčí ji v své svaté ruce přijíti a mně i všem jiným milým dušičkám milostiv býti etc.

K těmto dluhům se přiznávám předně v tom létě, jak lid švejdský se k nám dostal,³²⁸ zastavil jsem gruntovní louku nad Horním rybníkem Nekutovským panu Ambrožovi Kotscholovi v 6 zl.,³²⁹ která se užívá rok k roku z ní schůzky každoročně po 24 kr. Více mi na ní připůjč[e]na 1 kopa gr., tak jak v jeho zápisu zní.

Item Řehořovi Poláků zastavil jsem kus rolí pod míru od cesty ku Lhotě ve 4 zl. schůzky z ní každý setí 18 kr. toho léta, jak v jistotě zní.³³⁰

Item Kašparovi Slanci do Pohoře zastavil jsem kus rolí s paloukem pod pět strychů

³²⁸ Švejdský, tj švédský.

³²⁹ Nekut bylo běžné příjmení v Kardašově Řečici. Viz J. HRUBÝ, *Místpis I-III*.

³³⁰ Lhota je dnes stále existující obec vzdálená od Kardašovy Řečice 2, 6 km.

v 15 zl. schůzky z toho, tak jak v zápisu doloženo po 2 zl. 21 kr.³³¹

Vertat folio et c[etera].³³²

[Fol. 1v]

Manželce mé Dorotě všeckno hospodářství spolu s dětmi jejími k ochraně, aby nad tím nade vším jako nad svým vlastním ruku ochrana [!] držela, [tak] poroučím etc.

Kup gruntu mého totiž pustého za sumu jedno sto a deset kop, pokudž kdy k prodaji přijde, ten se má [z]prostředkovat, za[č] jsem jej stavět musel. Od potahů neb dobytka nenachází se více kromě pár bejků.³³³

Léta páně 1657 a dne 14. Marcy totiž března život svůj dokonal etc.

Mikuláš Protivínský, písař radní

[Fol. 2r]

Kšaft a poslední vůle nebožtíka Víta příjmí Bumbrle souseda městys Řečice Kardašovy k částečnému vyřízení

³³¹ Pohoř či dnes Pohoří se nachází 3, 5 km severně od Kardašovy Řečice a 2, 5 km jižně od Pluhova Ždaru.

³³² Folio = list, verto, are = obrátit; Et cetera. - A tak dále.

³³³ Potah byl historický pojem pro spřežení tažných zvířat zapřažených do vozu. Viz <https://ssjc.ujc.cas.cz/heslo/potah>.

Testament č. 3

Jméno, příjmení, místo a datum: Matěj Šípal, Kardašova Řečice, 1. června 1659.

Stav: papír mírně zvrásněný z levé strany, vpravo nahoře chybí kus papíru ve slově *Pána*.

[Fol. 1r]

Ve jméno Boha, Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.

Já Matěj Šípal soused městys Kardašovy Řečice, jsouce od Pána Boha všemohoucího nemocí těžkou navštíven a uznávajíc na sobě velkou těžkost bytí. Rozpomínajíce se na manželku a dítky své, jsouce ještě při dobré paměti, dožádal jsem se pana Bartoloměje Kácala a pana Víta Dvořáka, že jsou ke mně s písařem městským práci uráčili tak, abych já u přítomnosti jich o statečku svém, kteréhož mi Pán Bůh z požehnání svého propůjčiti ráčil, pořizení mohl učiniti tak, aby po smrti mé žádné nesnáze a nevole nebylo.

Předně a nejprve duši svou Pánu Bohu všemohoucímu a blahoslavené Panně Marii poručím majíc tu silnou víru, že kdy[ž] od těla rozdělena bude v počet vyvolených božích [dětí] do nebeského království přijata bude.

O statečku pak svém takto nařizují: Jiříkovi synu mému [nej]staršímu ve vsi Drahově na domě Hločákovým odkazují a poručím 20 kop grošů.³³⁴

Janovi synu mému, který svobodný jest, též na témž domě odkazují 20 kop grošů.

Item Markovi synu nejmladšímu též na témž výš oznámeném Hločákovském domě odkazují 20 kop grošů.

Témuž pak Janovi a Markovi nejsouce ode mě ničímž odbytí, jednomu, jak druhému po páru bejčátech [!] dvouletých odkazují a dáti poručím. (Pokadž by pak před rukami nebyli, tehdy po 6 kopách grošů za ně se jim vydati má).

V tom své dovolení pak dávajíce nařizují i míti chci, cokoliv z gruntu

³³⁴ Hločákovský grunt bylo historické označení gruntu v obci Drahov po hospodáři. První zmiňovaný hospodář byl Kašpar Hločák. Viz SOA Třeboň, *Urbář slavatovského panství 1613*, inv. č. 184, s. 119. Drahov je obec, která se nachází 8, 4 km od Kardašovy Řečice a 4, 7 km od Veselí nad Lužnicí.

Hločákovského ve vsi Drahově mimo výš oznámené vydání neb mé vykázání přebývati a přibíhati, dopláceti povinno bude. To své nejmilejší manželce s dítkami s námi zplozené všechno odkazují.

[Fol. 1v]

Nadto výše pak cokoliv mimo výš nařízené poroučení na domě v městy[s] Karda[šové] Řečici od všelijakých svršků vynacházeti se bude aneb co na něm vyplaceno jest, totéž všeckno výš oznámené Marianě a dítkám odevzdávající poroučím, aby ona jsouc plnou a dokonalou hospodyní téhož domu mohla se sirotky svými živiti, je opatrovati a na dobrý víře,³³⁵ pak tomu všemu tak a nejináče [!] jest, poručníci napřed oznámení toho naše povědomí jsou.

Pročež pana purkmistra a pánů všech jakožto sousedů svých věrných pro Boha prosím, aby manželku mou [se] sirotky jejíma mezi sebou chránili, jí křivdy nečiníce jiným činiti nedopouštěli. A nad tímto kšaftem a mým nařízením, že ochrannou ruku držeti sobě stížití nebudou. Actum kšaftu v městys Kardašové Řečici 1. dne Juni A[nn]o 1659.

P. S.³³⁶ Po zavření pak výš oznámených punctů, rozpomenouce se na záduší řečické, založení svatého Jana, aby při Kristu Pánu mým orodovníkem za mé hříchy byl, z domu Hločákovského ve vsi Drahově k témuž záduší svatého Jana odkazují a odevzdávám 5 kop grošů.³³⁷

[Fol. 2r]

Kšaft Matěje Šípala, souseda městys Kardašové Řečici učiněný

³³⁵ Nečitelný text. Zvrásnělý papír.

³³⁶ Dodatky, které byly obvykle dopsány až po podpisu.

³³⁷ Záduší v Kardašové Řečici, tj. kostel se nazývá Kostel sv. Jana Křtitele. První zmínka o něm z roku 1359.

Testament č. 4

Jméno, příjmení, místo a datum: Jacob Šídl, Kardašova Řečice, 1. května 1694.

Stav: papír nevykazuje známky poškození papíru, papír byl pečetěné straně částečně nastříhnut, dnes jsou v textu patrné stopy po chybějící červené pečetě.

[Fol. 1r]

Ve jméno nejsvětější svaté Trojice, ve jméno Otce i Syna, Ducha svatého. Amen.

Já Jacob Šídl soused v Řečici, poněvadž nic jistějšího na to bídým světě očekávati nemáme než šťastnou hodinku a smrt, pročež při zdravým rozumu poslední vůli neb testament takový činím. Předně tělo mé, poněvadž ze země pošlo, zase k zemi poroučím, duši pak, poněvadž na čas Bůh všemohoucí do času jistého zanechal, tu zase velebnosti božské Panně Máří, všem svatým poroučím a odevzdávám. Co se pak mého malého, spravedlivého statečku dotejče, nařizují a kšaftují takto: Předně k svatému Janu Křtiteli oučásku na kruntu [!] Bubenickým [a] cokoliv se v knihách vynajde. Též taky co [se] na kruntu [!] Šídlovým v Pohoří v knihách vynajde strejci Pavlovi Kolůškovi, sestře Markytě 10 kusův volův, větší i menší první jsou u Stacha 8 zl., u Havlíčka na větší pů[j]čeno 10 zl. 45 kr., na ty malí 13 zl. 41 kr., u Lexy na jednotách 17 zl. 30 kr. na menší 10 zl., Kučerovi Jacobovi 1 pár, u Stacha po 13 zl., Šimonovi {13 zl.}. Tomšovi, 1 krávu, 10 zl., s těch 10 zl. 5 zl. na mše svatý. It[em] Matějovi Bednářovi s těch 14 zl., co zůstávají in reservo³³⁸ u Nechuty, k tomu měděnec v kamnech, zase bude pamatovat na mše svatý, Pavlovi Kolůškovi kolářský nádoby a jednu bránu. It[em] co od lnu bude Bednáři, Dorotě, Alžbětě, setí na Nechutovým Alžbětě Zimcovej a Dorotě Kovářce. <It[em] Jacobovi Kučerovi pšenici na Březinovým [!].> Item Matějovi Bednářovi žito na Peškovým vedle meze Brabcovým, Dorotě Kovářce 1 krávu u Peška. Item příze na klubka 32 Pavlovi Krůškovi. On však se zavazuje

[Fol. 1v]

na rubáš plátno dáti,³³⁹ pokudž Bůh všemohoucí [mě] povolati ráčil. Item za Bednáře zůstávají 3 zl. Item žito na Březinovým poli odkazují slovuťnému, opatrnému panu

³³⁸ In reservo – do zásob.

³³⁹ Rubáš byla košile, spodní šat či mužský nebo ženský šat bez rukávů. Viz <https://vokabular.ujc.cas.cz/heslo/rubas>.

Martinovi Březinovi, představenému p[anu] primasovi cokoliv se více vynajde. To tak pro sebe i pro i pro přátele in reservo zanechávám. S tím mou poslední vůli neb kšaft zavírám. Duši Bohu poroučím, té celé naděje jsem, že vzácný ouřad nad mé poslední vůle ochranlivou ruku držeti budete a jeden každý, že přestane, pakli ne, tehdy to vše všecho [!] vzácnému ouřadu v moci pozůstavuji a dávám. Pro lepší ujištění jsem se dožádal za poručníky slovutného, opatrného pana Jiříka [...],³⁴⁰ toho času pana purgmistra [!] též pána Tomáše Šimona, nemajíce však ony žádného pečeti, žádám a prosím za menší pečeť městys[e] Řečice Kardašovým.

Datum 1. dne May 1694.

Svědkové neb poručníci

P[an] Jiřík [...]³⁴¹

P[an] Tomáš Šimon

Toho času písař radní Lorenz Okenffuß

[Fol. 2r]

Šimonovi Tomšovi 13 zl. hotový.

[Fol. 2v]

Kšaft neb testament Jacoba Šídla, souseda městys Řečice Kardašovým 1. dne May v létu 1694 učiněné a zavřené

5. dne publicirován v létu 1694.

³⁴⁰ Příjmení tohoto řečického souseda není čitelné zejména kvůli prvnímu písmenu, které vypadá jako majuskulní písmeno *M*. Dle časového zařazení by se mohlo jednat o Jiříka Bezemka, který v Řečici v té době skutečně žil. Teoreticky by se dal vysvětlit i zápis tohoto příjmení jako *Mezemek*. Původní rod Bezemků pocházel z Plasné, odkud odešli do Kardašovy Řečice. Vlastnili zde čp. 73 a čp. 112. Již kolem roku 1672 se grunt dostal do rukou Jiříka Daňka, který získal příjmení po chalupě. Důvod, proč mohl být tento Jiřík napsán v testamentu špatně s písmenem *M* místo *B*, může být buď ve špatném zápisu písaře či zkomolení příjmení u tohoto určitého nositele. Více ke gruntu čp. 112 J. HRUBÝ, *Místopis III*, s. 226-229; k úmrtí Jiříka Bezemka († 11. 1. 1715) SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matrika OZ 1692-1749*, s. 192.

³⁴¹ Viz předchozí poznámka.

Testament č. 5

Jméno, příjmení, místo a datum: Jan Řehna soused z Pleší, Kardašova Řečice, 31. prosince 1694.

Stav: bez poškození, bez pečeti.

[Fol. 1r]

Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice.

Ve jméno Otce i Syna i Ducha s[vatého]. Amen.

Já Jan Řehna poněvadž na tom bídným světě nic jistějšího nejní [!] jako smrt,³⁴² já jsouce ještě při své dobré paměti a nevím, kdy ode mě Pán Bůh duše mé požádá, takto činím a kšaftuji. Předně Pánu Bohu poroučím svou milou duši, abys mezi svaté vyvolené dostati [se] mohla.

Alžbětě dceři mé vlastní poroučím a odkazuji jí dvě stě zl. peněz, které jsem zdejší poctivé obci zapůjčil, a k tomu ve Pleších na živnosti Řehnowej oučástky odkazuji 100 kop.³⁴³

Pavlovi vnuku mému též na tej živnosti odkazuji padesáte kop. Mandelíně po nebožtíkovi Janovi, někdy jeho podruhovi z týž živnosti, jí odkazuji dvaceti kop. K záduší řečickému také z týž živnosti odkazuji dvaceti kop.³⁴⁴ A co se více na té živnosti dle knih kruntovních [!] vynacházeti bude,

[Fol. 1v]

to vše panu Martinovi Březinovi zeťovi a Veruně dceři poroučím a odkazuji. A co se tejtče dobytka, pokudž by mě Pán Bůh pozdraviti ráčil, pro sebe zanechávám. Jestli by mě Pán Bůh povolati ráčil, to vše vzácné opatrnosti poctivému ouřadu k náležitému pořízení, na něž se spoléhajíc zanechávám.

A s tím vás všecky Pánu Bohu poroučím a jestli jsem komu co ublížil, prosím pro Boha mě to odpusťte. Dejíc [!] to Pane Bože, abychom se všickni v nebi shledati mohli.

³⁴² Grunt Řehnu se připomínal poprvé již v Šimon Řehna. Viz SOA Třeboň, *Urbář slavatovského panství 1613*, inv. č. 184, s.120.

³⁴³ Pleše jsou obec, která se nachází 3, 1 km od Kardašovy Řečice.

³⁴⁴ Záduší řečické, tj. byl to Kostel sv. Jana Křtitele. První zmínka o něm z roku 1380.

Ku kteréžto jeho poslední vůli tohoto kšaftu jsouce my k žádosti jeho dožádání, což potvrzuje podpis rukou našich a pod menší městskou [pečet'] jest uveden.

Jehož jest datum v domě pana Martina Březiny, ten čas primátora městys Kardašovy Řečice.

Dne 31. Decembr[is] A[nno] 1694.

Pan Šimon[a] Vaňků

Pan Martin Širůček

Pan Ondřej Polák

Martin Hes toho času ouřad purgkmistrovský [!] držíce a písař radní

[Fol. 2r]

Kšaft neb vůle poslední Jana Řehny někdy souseda ze vsi Pleše

Testament č. 6

Jméno, příjmení, místo a datum: Martin Cvikhar, Kardašova Řečice, 9. února 1695.

Stav: papír téměř bez poškození, pozůstatky červené pečete.

[Fol. 1r]

Ve jméno nejsvětější a nerozdílné Trojice.

Ve jméno Otce + i Syna i Ducha svatého. Amen.

Já Martin Cvikhar soused v městys Řečici Kardašově, a poněvadž těžkou nemocí od Pána Boha navštívený jsouc a nad smrt nic jistějšího nejní [!], pročež já při dobrém rozumu kšaftuji. Předně duši mou, poněvadž na čas svěřenou [ji] mám, zase ji Bohu všemohoucímu, Panně Marii, všem milým božím svatým, též Anjelu strážci mému poroučím. Tělo pak mé, poněvadž ze země pošlo, zase k zemi poroučím. Co se pak nábytku a spravedlnosti mé dotýče, nařizují a poroučím takto:

Předně dům paní Zuzana manželka moje, aby užívala a držela až do zrostu Vojtěcha syna mého a potom dům patřiti bude. Při tomž domu jeden pár volů, dvě krávy a jiné celé hospodářství a k tomu peněz hotových 15 říšsk[ých] tolarů, tři ovce, jeden špalek včal [!].

[Fol. 1v]

[D]cerám mým Kateřině a Lidmile jedné jako druhé po 15 ř[išských] tolařích hotových a po 3 ovcích, po jedné krávě a po jednom špalku včal [!], a pakli by je Pán Bůh neuchoval, to vše paní matka jejich užítí má.

Pro lepší důvěrnost [!] dožádal jsem se slovného pana Martina Březiny toho času pana primátora, pana Martina Hesa spoluradního a pana Vavřince Knejsle staršího obecního, všech sousedův zdejších, za poručníky, kde již také na žádost mou to i učinili, pročež uctivě žádajíce jich slovné opatrnosti p[ana] primátora, p[ana] purgkmistra [!] a pánův, že nad tímto mým kšaftem ochrannou ruku držeti budou. S tímto tento kšaft zavírám a [Pánu] Bohu vás všechny poroučím. Datum v Řečici Kardašové dne 9. April[is] A[nno] 1695.

Martin Hes soused a spoluradni toho casu pisař radni

[Fol. 2r]

Kšaft neb vůle poslední pana Martina Cvikhara souseda v městys Řečici
Kardašové

Praesentt

Testament č. 7

Jméno, příjmení, místo a datum: Matěj Rapata, Kardašova Řečice, 2. listopadu 1696.

Stav: mírně natržený papír ve slově *poroučím*, poškození papíru v místě pečeti.

[Fol. 1r]

Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice ve jméno Otce i Syna i Ducha s[va]tého. Amen.

Já Matěj Rapata, poněvadž těžkou nemocí od Pána Boha [navštíven] jsem, též také věkem sešlý, a nad smrt nic jistějšího nejní, pročež já při svém dobrým rozumu kšaftuji takto: Předně duši mou, poněvadž [ji] na čas svěřenou mám, zase ji Bohu stvořiteli svému, Panně Marii, všem milým božím svatým, tož Anjelu strážci mému poroučím, tělo pak mé, poněvadž ze země pošlo, zase k zemi poroučím.

A co se pak nábytku spravedlivého mého dotýče, nařizuji a poroučím takto: Pavlovi synu mému poroučím domek a k tomu nádobí mé bednářské všeckno i do zrostu Bartolo[měje] bratra jeho, pokudž by se témuž řemeslu bednářskému vyučil téhož nádobí polovice jemu z téhož nádobí dáno býti má, a pakli by takového nádobí nepotřeboval, Pavel jemu bude povinen peněz čtyři zl. za tu polovici nádobí dáti. Pamatujíce též na syna mého Kašpara, kdeříž [!] jest na vandru z téhož závdavku, co jsem byl na týž domek zavdal, Pavel jemu bude povinen dáti čtyři <zlatý> kopy. Anýžce manželce mé od téhož nábytku poroučím kamnovce polovici,³⁴⁵ Pavlovi druhou polovici. Trakaře též spolu tržiti mají oni dva.

[Fol. 1v]

Též manželce mé poroučí[m] jednu spížírnu, jednu truhlu zelenou [...] prvé její. Kateřině dceři mé poroučím truhlu červenou, dva kusy peřin. Anně dceři též dva kusy peřin a po jejich paní máteři spolu oni dvě o šaty se rozdělití mají. Na pohřeb odkazují jalovici k snědení a při Pavlovi až do ruky [!] [...] [bude] mítí, a pokudž by se spolu snášeti nemohli bude jí povinen 2 věrtel žita [a] 1 věrtel hrachu na vyživení dáti a k tomu z téhož domku závdavku peněz sedum [!] kop složití. Též domácí hospodářství, který [?] před rukami jest mimo k řemeslu bednářskému patřícího vše manželce poroučím kromě

³⁴⁵ Kamnovec byl historický termín pro hliněný, měděný či železný hrnec, který byl zabudovaný přímo do kamen. Lze jej definovat i jako kotel, který lze označit jako kamnovec, kamenec, měděnec či měďák. Viz <https://vokabular.ujc.cas.cz/heslo/kamnovec>; <http://kott.ujc.cas.cz/heslo/kamna>.

misník [!], [které] Pavlovi poroučím. O protekci důvěření dožádal jsem se slovutného pana Vavřince Knejsle toho času purgkmistra [!], pana Václava Chmelaře spoluradního, pana Martina Hesa toho času rychtáře ložního a spolupísaře radního.

Pročež uctivě žádající jich slovutné opatrnosti p[ana] primátora, p[ana] purgkmistra [!] [a] pánův, že nad tímto mým kšaftem ruku držeti budou. S tím tento kšaft zavírám a Bohu vás poroučím. Datum v Řečici dne 2. Novemb[ris] A[nno] 1696.

[Fol. 2r]

Téhož roku dne 28. Novemb[ris] při přítomnosti celého ouřadu v domě radním jest otevřen a čten u přítomnosti po něm manželky a všech dětí jeho.

[Fol. 2v]

Kšaft neb vůle poslední Matěje Rapaty souseda městys Řečice Kardašové léta 1696 dne 2. Novemb[ris] sepsaný

Testament č. 8

Jméno, příjmení, místo a datum: Bartoloměj Vraný, Kardašova Řečice, 16. dubna 1696.

Stav: bez poškození papíru, stopy po červené pečeti, v papíru vytlačen pozůstatek pečetě.

[Fol. 1r]

Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice, ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.

Já Bartoloměj Vraný soused městys Řečice Kardašové, poněvadž těžkou nemocí od Pána Boha všemohoucího navštíven jsem a nad smrt nic jistějšího na tom světě nejní.

Pročež já ještě při svém dobrém rozumu takato [!] kšaftuji nebo nevím, kdy ode mě Pán Bůh duše mé požádá. Předně duši mou, poněvadž [na] čas [jí] svěřenou mám, zase ji Bohu všemohoucímu, Panně Marii, všem milým božím svatým, též Anjelu mému strážci poroučím a tělo pak mé, poněvadž ze země pošlo, zase v zem poroučím. Co se pak nábytečku spravedlivého mého dotýče nařizují a poroučím takto: Předně dům Alžbětě manželce mé se vším hospodářstvím toliko.

Tomášovi synovi poroučím a odkazuji, poněvadž na svém zdraví nes[do]tatečný jest, jeden pár volů i volských {za 50 zl.} ihned jemu poroučím a z téhož domu náležitou vejpravu, půl vozu kovaného, jednu bránu železnou.

Lidmile též dceři poroučím z téhož nábytečku jednu krávu a jednu jalovici roční, když by k místu přijíti měla a vejpravu dle možnosti a z orkafů od řemesla mého ševcovského poroučím a odkazuji na mše svatý pět zl. r[ýnských] ihned.³⁴⁶

Barboře švakrovej mé tej z téhož domu neb nábytku, když by k místu přijíti měla, vejpravu náležitou odtud míti má, a [takto] poroučím.

[Fol. 1v]

A pro lepší dověření [!] dožádal jsem se slovutného pana Vavřince Polák[a] <toho času pana purgkmistra [!]>, pana Václava {toho času pana purgkmistra[!]} Chmeláře spoluradního a Martina Hesa toho času rychtáře ložního za poručníky, kderýž [!] také na žádost mou se podepsali. Pročež uctivě žádajíc jich slovutné opatrnosti pana primátora,

³⁴⁶ Orkav, orkaf či orkáf byl historický termín pro koupy, tovar, sukno zboží či střížné zboží. Viz <http://kott.ujc.cas.cz/heslo/orkaf/>; J. JUNGSMANN, *Slovník*, sv. 2, Praha 1836, s. 968.

p[ana] purgkmistra [!] a pánův, že nad tímto mým kšaftem ruku držeti budou. S tím tento kšaft zavírám a Bohu vás všechny poroučím. Datum v Řečici Kardašové dne 17. April A[nno] 1696.

Pánův na Boha

Pan vikář Havel [?]

Martin Hes soused a rychtář ložní toho času písař radní

[Fol. 2r]

Kšaft neb poslední vůle pana Bartoloměje Vranýho souseda v městys Řečici Kardašové

Dne 14. Maye [Anno 1696] otevřen při celém consilium.

Praesentt:

Testament č. 9

Jméno, příjmení, místo a datum: Martin Hes, Kardašova Řečice, 9. dubna 1706.

Stav: chybí proužek papíru, který zasahuje do několika řádků a lze doplnit. Pravděpodobně poškození od hlodavců. Na druhé straně textů mírné zatržení stránky ve slově *poctivýho*.

[Fol. 1r]

Ve jméno nejsvětější Trojice, Boha Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.

Já Martin Hes soused městys Kardašové Řečice jsouce od Pána Boha všemohoucího nemocí navštíven [...] sobě dobře, že na tom světě nic jist[ěj]šího nemám než smrt. Pročež jsouce ještě při dobrém rozumu u[pa]matoval jsem se, že mou milou duši sobě od Pána Boha danou a svěřenou mám, tu zase Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panence Marii, Anjelu strážci mému poroučím a odevzdávám.

Jestli by mě Pán Bůh z toho světa vzítí měl, [určuji] mou milou ženu, aby ona hospodařila se všema dětma, dokud bude moct [!] a se jí líbit. Kdyby pak nechtěla hospodařit, Josefovi synovi mému dům se všim k němu patřícím bez roztrhování [!] i s hospodářstvím poroučím a odkazuji naproti tomu, aby on byl povinen bratrům svejm Frantovi a Vítovi předně k poctivému řemeslu pomoci, a tak jednomu každému ni[j]akému [!] domku pomohl a jednomu každému po jednom vozu [s] kování, aby dal každému pár volů, co by stály za 40 zl. K témuž plouch [!] a brány i [...] k těm 100 zl., co jeden každěj [!] svého nebož[tíka] dětka [!] Struhadly odkázané mají ještě k těm Josefovi, Frantovi a Vítovi po 50 zl. do živnosti dáti povinen bude. Co se dotýče koní, a v handli formanským nábytku dotýče,³⁴⁷ to poroučím, aby se všechny s matkou živili, na platy jsouce pomáhali až do zrostů jejich. Vítovi synu mému chalupu celou [se] zahradou odkazuji. Více matku svou Josef do smrti

[Fol. 1v]

její živit, šatit [...] ³⁴⁸ bude, jestliže by budoucně se s nevěstú se porovnatí spolu bejti nemohly, poněvadž moje žena do tohoto času všech do svej moci mítí bude. Může sobě

³⁴⁷ Handl je pojem pro obchod, kupectví, jednání, handle či handlířská živnost. „*Kupecký handl vésti*.“ Či „*Rozmlouvání o handli a živnosti*.“ Viz J. JUNGMANN, *Slovník*, sv. 1, Praha 1835, s. 656.

³⁴⁸ Chybí papír.

odted', aby nač živá býti [...] ³⁴⁹ vzíti těch 100 kr. Frantovi a Vítovi. Josef zatím v ho[...] ³⁵⁰ má, když je shledati moci bude. Může jim je složiti ostatně i na domě nic povyhledávati míti nebudou, toliko sám Josef tak, jak jsem já sám dům koupil a v knihách se vynaloží [a] dáti [?] [se] má do smrti jeho. Ještě Frantovi a Vítovi Josef po jednom nejlepším mlejnským kamenu dáti má, nebo kdyby to prodal za ně peníze, to jest za ty dva kameny těm dvoum [...] ³⁵¹ patřiti budou ze všech těch mlejnských kamenů jeden, který by za hotový peníze prodán byl. Ty peníze poroučím, aby na mše svatý za mou duši dané byly, tělo mé zase dle křesťanského způsobu, aby pochováno bylo. Zavíraje [žádám] p[ana] purgkmistra [!], celého poctivýho ouřadu pro Boha prosím, aby tuto poslední vůli mou rušiti nedopouštěli a nad syrou vdovou a mejma sirotky ochraňlivou rukou drželi etc. Stalo se při přítomnosti p[ana] primátora Jakuba Kučery a p[ana] purgkmistra [!] Martina Piláta.

Datum d[ne] 9. Aprilis A[nno] 1706.

Martin Hes soused městys Kardašové Řečice [...]

[Fol. 2r]

Kšaft neb poslední vůle p[ana] Martina Hesa Ignác[e] Pařízka souseda [!]
Kardašové Řečice

³⁴⁹ Těž.

³⁵⁰ Těž.

³⁵¹ Těž.

Testament č. 10

Jméno, příjmení, místo a datum: Ondřej Tomšů, Kardašova Řečice, 24. května 1708.

Stav: bez poškození, červený pozůstatek po pečeti.

[Fol. 1r]

Ve jméno ne[j]světější Trojice boží. Boha Otce, Syna i Ducha svatého. Amen.

Já Ondřej Tomšů jsouce od Pána Boha těžkou nemocí navštíven a nemajíce v tom světě nic jinšího [!] očekávati než smrt. Pročež majíce od Pána Boha sobě duši danou tu zase Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii, Anjelu stráživému poroučím a odevzdávám.

Za druhé, aby po mé smrti žádné tahání nebylo, tuto mou poslední vůli činím a dům můj mej manželce odkazuji a jí nade vším [z]plnomocňuji a dědičkou činím, však i s toho [d]ceři Lucii, jestli ji Pán Bůh do zrostu nechati ráčí, povin[n]a dáti bude předně vejpravu, [tedy] dvě krávy, jednu jalovici, čtyři ovce, vůz kovaný, brány a částku po mně na domě jako i její díl rovný s mateří. Jestli by Pán Bůh dřív, než by děvče dorostlo, umřítí mělo, po ní moje sestra Dorota děditi má dvě krávy neb děti její. Kdyby se manželka moje vdala, ten jistý, který se k ní by přiženil, na místě závdavku bude povinen z téhož domu za duši mou deset kop na mše svaté dáti, totiž každý rok kopu za 2 mše svatý až do vyjití té sumy.

[Fol. 1v]

Jírovi strejci mému, že [?] jeho hned po mej smrti odkazuji pár volů s černa strakatýho a červenýho a tento rok [jsem mu] určil jeden vůz sena. A taky jestli by moje manželka dřív, než do zrostu děvčete z toho světa sešla pro B[oh]a poctivého ouřadu prosím, aby nato pozor měl, aby sirotků se neubližovalo a její věc, aby se nezmařila a v nic, aby nepřišla. Což se stalo na mé dožádání přítomných pánů radních, pana Matěje Zemana a též pana Matěje Zemana jináč Hesa sousedů zdejších dne 24. Máje 1708.

Ondřej Tomšů soused městys Kardašové Řečice

[Fol. 2r]

Kšaft neb poslední vůle Ondřeje Tomšovýho souseda zdejšího městys Kardašové
Řečice

Testament č. 11

Jméno, příjmení, místo a datum: Martin Širůček, Kardašova Řečice, 8. října 1710.

Stav: papír mírně zvrásnělý, na papíře pozůstatek červené pečete.

[Fol. 1r]

Martin Širůček soused a spoluosoba radní městys Kardašové Řečice

Já Martin Širůček soused městys Kardašové Řečice jsouce od Pána Boha všemohoucího nemocí navštíven pamatujíce, že na tom světě nic jinšího, jistějšího [!] nemám než smrt. A majíce sobě od všemohoucího Pána Boha duši mou milou sobě danou, tu zase Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii, Anjelu strážci, mým svat[ým] patronům poroučím a odevzdávám.

Za druhé, jestli by mě Pán Bůh z toho světa povolal, dům můj s celým hospodářstvím odkazuji Bětušce [d]ceři mého švakra Matěje Sládka. Však na ten způsob, aby moje žena Salomena do zrostu jejího hospodařila, a při ní své vyživení do smrti měla, poroučím. Naproti tomu, jestli by se manželka moje vdávati měla, dokonce zapovídám, aby dokonce ničímž, ani slípětem, dobyt看em, ani ničímž od živnosti nehejbala [!], aniž otda' nebrala.

Za třetí, kdyby ona svou vůlí přece se vdala od téhož domu z nábytku nic jí nenařizují kromě od dobytka jedna kráva, jedna jalovice a dvě ovce ať se jí vydají.

Za čtvrté, co by dluhů k záduší s[vatého] Jana za mnou zůstalo, na to zanechávám jednu krávu jalovou to, aby se prodala a ten dluh, aby se zaplatil.³⁵²

Za páté, jinší mé přátelé jako bratr Václav, neb [d]cera moje, ti odbytí jsou kromě bratru mému Václavovi na kruntu [!] Bubeníčkovým 5 kop z mé oučástky jemu odkazuji a sestře Julianě též 5 kop, Kateřině Vaňkovej sestře též 5 kop, [d]ceři mej Veruně Chmelařovej na mém domě Širůčkovým poroučím 10 kop sirotkům po nebož[tíkovi] Janovi Vraným. Co jsem z rathausu se vypů[j]čil ty, aby zase v hotovosti se vyplatily totiž 2 zl.

³⁵² Kostel svatého Jana Křtitele se nachází Kardašově Řečici. Viz <https://www.kardasova-recice.cz/zalozka/Pametihoodnosti>.

[Fol. 1v]

Za šesté, co jsem byl [mé]mu bratru [povinen] dáti půl vozu toliko božího [?], dal [j]sem [m]u za něj peněz hotových, když chalupu kopoval [!] 2 zl. 8 kr. Za 1 bránu, jestli spokojen býti chce, ať mu dají 1 str[ych] žita, anebo ať si bránu vezme. Co jsem dlužen Hetzendorffovi do [Jindřichova] Hradce, jestli upomínanej ten dluh bude, na něj zanechávám ostatní z mé oučásky na živnosti Bubeníčkovy. Jinšího [!] nemajíce, co odkazovati, poctivého ouřadu prosím, aby toto mé poručení na žádný způsob jinačiti a rušiti nedopouštěli a k těmž také kdyby mě Pán Bůh všemohoucí ještě dále zdraví na tom světě dáti ráčil, že bych z té nemoci vyšel, to sobě vymíňuji, abych toto mé poručení zrušiti aneb přidati aneb³⁵³ ujmouti mohl. Jestli pak se Pánu Bohu přece mně vzíti líbí, toliko žádám, aby mé tělo po smrti dle křesťanského způsobu pochované bylo. Stalo se u přítomnosti p[ana] Martina Piláta a p[ana] Tomáše Spěváčka obou sousedů zdejších dne 8. Octobr[is] A[nno] 1710 etc.

Martin Širůček souseď a spoluosoba radní městys Kardašové Řečice.

[Fol. 2r]

N. B.

Dne 11. D[ecem]bris 1710 jsouce před milostivou vrchnost na Canceláři [!] kšaft tento přečtený u přítomnosti poctivého ouřadu. Obě strany, jak pan hejtman, taky poctivý ouřad to moudře povážili, že by tudy neprávň manželka nebo[žtíka] od domu jsouce [na něm] s ním přes dvaceti let odstrčena byla. Tak jest od milostivé vrchnosti nařizeno a od poctivého ouřadu také uznáno, aby jmenována Salomena vdova až do smrti její plnomocnou hospodyní byla [#] [#].³⁵⁴ Byť [by] se vdala anebo nevdala a po smrti její teprva, aby jmenovanej Bětušce tej schovance dům s hospodářstvím odevzdanej byl. Do času toho má děvče vždy ji náležitě poslouchati a s ní se řídit. Jestli by ale do času toho k vdově hospodář se přiženiti měl, má mu poctivý ouřad inventář předeptsati, aby k čemu přistoupí, budoucně zase odvésti povinen byl. Stalo se za ouřadu p[ana] Jakuba Zemana a p[ana] Jakuba Kučery toho času primasa.

[Fol. 2v]

³⁵³ Nečitelný kraj strany.

³⁵⁴ Přeškrtnutá a nečitelná slova.

Poslední vůli [!] neb kšaft pana Martina Širůčka souseda a spoluradního městyse
Kardašové Řečice

Testament č. 12

Jméno, příjmení, místo a datum: Jiřík Struhadlo, Kardašova Řečice, 16. května 1710.

Stav: bez poškození, pečeť pod krytkou.

[Fol. 1r]

Já Jiřík Struhadlo jsouce od Pána Boha těžkou nemocí navštíven majíce od Pána Boha mou duši sobě danou [a] tu zase Pánu Bohu, Pan[n]ě Marii, Anjelu strážci poroučím a odevzdávám.

Předně mému bratru Janovi odkazuji dům můj Struhadlů se vším hospodářstvím a jeho nade vším dědicem činím. A jestli by prostředkem smrti bratr můj [?] Jan z toho světa s[e]jíti měl, jeho syn starší anebo kdyby jich více měl, který by se šikoval ten, aby zase na domě Struhadlovým hospodářem byl z tý [!] mé pozůstalosti polovic, aby užíval a s druhou polovicí on pro druhé své děti aneb přátelé disponirovati [!] moci bude.

Zadruhé dům Bártů odkazuji Jozefovi Pařízkovi, aby on, jestli se mu líbí, na něm hospodařil, anebo jak se svejma [!] bratry porovná, jest mu svobodno. A při tom domě má bratr Jan zanechati pár volů a druhý pár tříletých volků, jednu krávu a jednu jalovici. Evě sestře mej odkazuji jedno sto zlatejch v Mezimostí za obcí.³⁵⁵

K záduší na správu chrámu Páně svatého Jana Křtitele odkazuji dvacet zl. za p[anem] Matějem Hesem.³⁵⁶ Na mše svaté, aby za duší mou sloužené byly, odkazuji padesát zl. Jestli by mně ale Pán Bůh předešlé zdraví navrátit ráčil, to si vymínjuji, abych kšaft tento zrušiti neb napraviti mohl. Jestli pak povolán z toho světa budu, pana purgkmistra [!], pánův pro Boha prosím, aby jej rušiti nedopouštěli. Stalo se za purgkmistra [!] p[ana] Martina Piláta, p[ana] Matěje Zemana, p[ana] rychtáře Jana Liglera přítomných dne 16. Maje A[nno] 1710.

[Fol. 1v]

Kšaft neb poslední vůle Jiříka Struhadly souseda městys Kardašové Řečice

³⁵⁵ Mezimostí je dnes již historicky zaniklé městečko, které se spojilo pod jeden název s Veselí nad Lužnicí, kterého je součástí od 1. 1. 1943. Viz <https://veseli.cz/historie-mesta/d-8636/p1=49442>

³⁵⁶ I zde se jednalo o řečický kostel.

Testament č. 13

Jméno, příjmení, místo a datum: Jan Knejsl, Kardašova Řečice, 11. července 1718.

Stav: bez poškození, pečeť pod krytkou.

[Fol. 1r]

Ve jméno nejsvětější, nerozdílné Trojice svaté, Boha Otce +³⁵⁷ [!] i Syna + [!] i Ducha + [!] svatého. Amen.

Já Jan Knejsl soused a spoluradní městys Kardašové Řečici jsouce od Pána Boha všemohoucího velkou nemocí navštíven vědouce o tom dobře, že na tom světě nic jistčího [!] nemám nežli smrt. Pamatujíce se, že se od Pána Boha všemohoucího duší mou milou mám sobě svěřenou. Tu zase v ruce Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii poroučím a odevzdávám etc.

Za druhé po smrti tělo mé, aby náležitě křesťanským způsobem [#] pochované bylo nařizují.

Za třetí dům můj po smrti mej mej milej manželce se vším hospodářstvím zanechávám a ji plnomocnou dědičkou činím. Však na ten způsob povinna bude manželka moje z téhož hospodářství aneb mé pozůstalosti mému bratru Matějovi v hotovosti zaplatiti třiceti pět[i] zlatejch, které on p[an] bratr můj zas mejm dětem darovati slíbil, totiž Lidušce a Anýžce, na kteréž také tuto obligaci přiloženou od sebe vydal, a tak byť ona aneb kterýkoliv hospodář k ní by se přiženil. Ty peníze napřed na rathauz, aby dětem na nich přibývalo, [on] složiti povinen bude.

[Fol. 1v]

Cokoliv na domě sumy vyplaceno jest a se vynajde na čtyři díly poroučím, totiž předně jeden díl paní mámě, druhý díl manželce mej, třetí díl [d]cerušce Lidmile a čtvrtý díl mladší [d]cerušce Aničce. A to vše [rozdělit na] rovný díly, jeden jak druhý, co se pak paní mámy dotýče, aby tak jak za mého živobyčí hotovým jídlem při jednom stále opatřena byla, míti chci. Kdyby ale moje manželka se vdala a paní máma vod ní aneb vod budoucího náměstka [ně]jaké ublížení míti měla a jí se ten kus jídla do její smrti nepřiznal

³⁵⁷ Grafická invokace.

a vona snad k cizímu pro kus chleba jíti musela, tehdy jí od té živnosti každoročně deset zl. peněz dávatí povinen bude, dokadž živa bude, jestli by se porovnatí nemohl. Těm dvěma [d]ceruškám, kdyby jim Pán Bůh zrost dal a k místu přijítí měly, od té živnosti jim dáti poroučím předně náležitou vejpravu a jedný každý pár vejřezků [!] tříletých,³⁵⁸ jednu krávu a roční jalovičku, též dvě ovce. Posledně mou manželku v tom zavazuji, aby na mou duši nezapomínala, poněvadž jí všeho zanechávám. Předně za duši mou aby dala sloužití deset mší svatých v tom roce po mé smrti zdejšímu pánu fa[rá]ři. Nato může prodati lysýho běloného [!] valáška a co z toho zbyde,³⁵⁹ [z toho] funus vypravit a přátelé uctít [má]. A vosum zl. 6 kr. také co k poctivé obci zdejší dlužen jsem zaplatiti má, též do Roudnýho [!]³⁶⁰ šenkýři. 4 zl. zaplatiti,

[Fol. 2r]

kdyby jí ale za toho koně na to všechno peníze nestačily, může prodati jednoho dvouletka. Dále všechno Bohu poroučejíce pana purgkmistra [!], pánův pro Boha prosím, že nad touto poslední vůlí mou ochranlivou ruku držeti budou a ji rušiti nedopustiti. Čehož jest datum v městys Kardašovej Řečici dne 11. July 1718 etc.

Jan Knejsl soused a spoluradní městys Kardašové Řečice.

[Fol. 2v]

Kšaft neb poslední vůle pana Jana Knejsla suseda a spoluradního městys Kardašové Řečice

³⁵⁸ Vejřezek byl termín pro mladého vola či mladé dobytče. Viz <http://kott.ujc.cas.cz/heslovejrezek>; <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2946>; Tříletý, tříletek či tříroček byl historický termín pro dobytče tříleté (především kůň). Viz <https://ssjc.ujc.cas.cz/heslotriletek>; J. JUNGSMANN, *Slovník*, sv. 5, s. 983

³⁵⁹ Valošek pochází od termínu valach či valášek, tj. vykleštěný kůň. Viz <https://ssjc.ujc.cas.cz/heslovalach>.

³⁶⁰ Roudná je obec vzdálená od Kardašovy Řečice 20, 1 km. Jedná se o obec, která patřila pod historicky pod rožmberskou vrchnost. Viz <https://digi.ceskearchivy.cz/>

Testament č. 14

Jméno, příjmení, místo a datum: Anna stará Šlechtová, Kardašova Řečice, 18. listopadu 1719.

Stav: první i druhá strana dvojlistu na stejném místě nahoře uprostřed částečně bez papíru, malý proužek papíru pravděpodobně zastříhnut nůžkami na druhé straně dvojlistu, pečeť pod krytkou.

[Fol. 1r]

Ve jméno nejsvětější Trojice svaté, Boha Otce, Syna i Ducha svatého. Amen.

Já Anna stará Šlechtová majíce od Pána Boha duši mou milou sobě svěřenou, tu zase Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii poroučím a odevzdávám. Dále po mé smrti, aby tělo mé křesťanským způsobem pochované bylo, míti chci.

{Na mše svaté} předně za duši mou po mé smrti odkazuji hotových peněz 15 zl., každou mši po 24 kr. však ale vždycky, aby se mše svatá pro přátelé vohlásila, kdy sloužena bude. Na funus odkazuji 7 zl., více peněz hotových vodkazuji po 10 zl. každému bratru i sestře Holubce též 10 kr[ejcarů]. Bratru Jiříkovi Křížovi pár dvouletků a jednu krávu, kterýž u sebe má dvě krávy doma. Hnědou odkazuji sestře Holubce a plavou bratru Reskovi, Křížovým dvěma děvčatům odkazuji k druhému létu strakatou jalovičku, druhou bílou dvouletou odkazuji Marianě Šlechtové, dvě ovce děvčatům Šlechtovým a dvě sestry Holubky děvčatům. Oučásku na 4 díly bratru Reskovi, bratru Křížovi, sestře Holubce a dětem Petrovým vše na rovný díl 270 zl. K záduší

[Fol. 1v]

zdejšímu odkazuji 5 zl. 30 kr. [...] k záduší dráčovskému [!] Panence Marii³⁶¹ též 5 zl. 30 kr., poctivému ouřadu od průvodu 2 zl. 70 kr. též odkáži hotové peníze.

Jsou k nalezení u mě 35 zl.

a u bratra Reska 32 zl.

[Celkem] činí 67 zl.

³⁶¹ Záduší Panny Marie v Dráchově neexistuje, jedná se o Drahov, kde je kostel Nanebevzetí Panny Marie. Viz <https://www.farnostveseli.cz/clanky/farnost-drahov/kostel-nanebevzeti-panny-marie.htm>

Co mně Matěj dlužen 14 [strychů] žita

a ovsa 8 [strychů],

to odkazuji dv[ěma] bratrům a sestře, aby se rovným dílem vo to obilí rozdělili etc. A to jest má poslední vůle, a tak vzácného ouřadu prosím pro Boha, aby nad tou mou poslední vůlí ruku drželi a ji rušiti nedopustili. Čehož jest datum v městys Kardašový Řečici dne 18. N[ovem]bris 1719.

Anna Šlechtová u přítomnosti pana purgkmistra [!] Jana Bumbrle a p[ana] primasa Jakuba Kučery.

[Fol. 2r]

Při publicírování kšaftu v domě radním dne 22. Febru[aris] Anno 1720. U přítomnosti celého poctivého ouřadu pana purgkmistra [!], pánů radních, poněvadž na vlastního bratra nebož[tíka] Šlechty Jana nebož[ka] Šlechtová v kšaftu zapoměla, bratři oba dva i druzí dědicové dobrovolně jmenovaného Jana Petrových na domě Šlechtovým k oučástce [!] rovným dílem, aby s nima měl, připustili a k tomu peněz hotových mu 5 zl. přidali, a tak napřed psaných 270 zl. na pět dílů při[j]de. Totiž:

Pavlovi Reskovi 54 zl.

Jiříkovi Křížovi 54 zl.

Sirotkům po neb[ožtíkovi] Mikulášovi Petrovým . . . 54 zl.

Dorotě Holubový 54 zl.

a Janovi Petrovým 54 zl.

[Celkem] 270 zl.

Stranu těch 14 str[ychů] žita a 8 str[ychů] ovsa se taky porovnali. Z téhož patřiti bude Reskovi žita 3 str[ychy], ovsa 2 str[ychy]

Jiříkovi Křížovi žita 3 str[ychy], ovsa 2 str[ychy]

Holubce Dorotě žita 3 str[ychy], ovsa 2 str[ychy]

a Matějovi Šlechtovi, co v nemoci nebož[ce] sloužil, pasírují

. žita 5 str[ychů], ovsa 2 str[ychy]. Takové[ho] obilí Matěj

Šlechta za 2 léta v času nového domu [sklidil a další] sklízení vobilí těm všem dědicům voplatiti se zavázal. Tomu že tak jest v tom porovnění jmenované osoby se podepsaly etc. Václav Bezemek ten čas purgmistr [!] městys. Actum dne a léta napřed psaného etc.

[Fol. 2v]

Kšaft neb poslední vůle Anny Šlechtový starý sousedy městys Kardašové Řečice

Testament č. 15

Jméno, příjmení, místo a datum: Jan Sláma jináč Čáp, Kardašova Řečice, 15. května 1721.

Stav: papír s poškozením druhé stránky dvojlistu v místech, kde byla původně pečeť.
V textu byl papír bez poškození.

[Fol. 1r]

Ve jméno nejsvětější Trojice svaté, Boha Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.

Já Jan Sláma jináč Čáp soused městys Kardašové Řečice, jsouce od Pána Boha všemohoucího nemocí navštíven, rozmyslil jsem sobě, že na tom světě nic jistčího nemám než hodinu smrti. Patříce na to, že mou duši od Pána Boha všemohoucího na čas sobě poručenou mám, tu zase Bohu všemohoucímu v ruce jeho a na přímluvu blahoslavené Pan[n]y Marie Drahovské poroučím a odevzdávám. A tělo mé po smrti, aby dle křesťanského způsobu pochované bylo.

Předně mej manželce odkazuji dům a hospodářství. Kování, vůz, bluh [!] a brány a nejlepších pár volů, jednu krávu a letošních pár bejčat, vosení [!] vše[c]krom zapisovaném [?] žita setého vodkazuji mejm [d]cerám, aby ony sobě je sklidily, a to si prodaly, a truhly, jak nevěsty mívají, za to sobě způsobily.

Káči [dceři mé] tříletý vejřezky [!] a krávu, vovci s jehnětem i jedny brány a pluh,

[Fol. 1v]

a pokudž by se Káča nevdala až do smrti její, [může] být při té živnosti být [!] a [se] skráněmi [?] jí poroučím a každý rok věrtel lněného semena síti, a [k]dyby ta umřela, tehdy přece druhým dvoum [d]cerám, dokud se nevdají, [mají] ten věrtel lněného semene. at' se jim seje, a kdyby se nevdala, při té živnosti Káči kráva, aby se k její ruce chovala až do smrti její.

Voršile čtyřletý vejřezky [!], půl vozu, bahnici a zubkyni³⁶² a dvouletou jalovici. Aničce 3letý vejřezky [!], půl vozu, bahnici s jehnětem, dvouletou jalovici. Co se dotýče

³⁶² Zubkyně, zubkyňka či zubák bylo historické označení pro jednoroční až čtyřletou ovci. Pro čtyřletou se užívalo také pojmu zubák. Viz <https://vokabular.ujc.cas.cz/>; J. JUNGSMANN, *Slovník*, sv. 5, Praha 1839, s. 791; Bahnice, bahnička bylo historické označení pro *zabahněnou ovci*, tzv. plodnou ovci. Souvisí bahna či bahňátko. Viz J. JUNGSMANN, *Slovník*, sv. 1, Praha 1835, s. 61.

starého peří a co letošního peří, bude vo to, aby se všechny tři [d]cery rozdělily a macocha [!], aby jim nato peří sypky dáti povin[n]a byla [a] aby oni sobě to opatřiti mohly.

A vejpravu [!] vedle možnosti všem třem [d]cerám Kačí, Voršile, Aničce od té živnosti, aby se dala, a co na živnosti vyplaceno jest, rovný díl [d]cery i manželka má užití mají, a jedný každý [d]ceři, když by k místu šlo, chovám jednu hus[u] dáti. Stalo se u přítomnosti p[ana] Jana Lieglera a pana Václava Vrabce, osob radních dne 15. Máje v městys Kardašové Řečici léta 1721.

[Fol. 2r]

Kšaft neb poslední vůle Jana Slámy jinače Čápa souseda městys Kardašové Řečice

Testament č. 16

Jméno, příjmení, místo a datum: Tomáš Šípál jináč Porazil, Kardašova Řečice, 10. března 1722.

Stav: bez poškození, pečeť pod krytkou.

[Fol. 1r]

Ve jméno nejsvětější a nerozdílné Trojice svaté, Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha svatého. Amen.

Já Tomáš Šípál jináč Porazil jsouce od Pána Boha všemohoucího nemocí navštíven a nemajíce na tom světě nic jistějšího [!] nežli smrt, [v]zpamatoval jsem se, že mou milou duši od Pána Boha na čas sobě svěřenou mám, tu zase v ruce Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii Drahovské,³⁶³ Anjelu strážci mému poroučím a odevzdávám.

Za druhé, aby mé tělo po mé smrti náležitě [po] křesťanském způsobu pochované bylo, míti chci.

Za třetí mej milej orodovnici Pan[n]ě Marii do Drahova odkazuji 10 zl.,³⁶⁴ svatému Janu Křtiteli chrámu Páně zdejšímu 10 zl.³⁶⁵ a conczinol [!] svatým patronům Janovi a Pavlovi do Pleší 5 zl.,³⁶⁶ chrámu Páně Proměnění Krista Pána do Břesný 5 zl.³⁶⁷ Panu faráři zdejšímu, aby za mou hříšnou duši mše svaté sloužil odkazuji 10 zl., p[ánům] paterům, františkánům hradeckým, klášteru, že jsem z téhož bratrstva odkazuji 10 zl., na funus a na svíce poroučím 10 zl. Mej manželce, aby jsouce od Pána Boha na zraku

³⁶³ Zasvěcení kostela k Panně Marii Drahovské odkazuje k počátkům kostela a jeho minulosti jako poutního místa, kde důležitou roli měla tzv. Madona Drahovská. Viz <https://www.farnostveseli.cz/> Drahovská madona; František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*, sv. 10, Praha 1900, s. 15-18.

³⁶⁴ Kostel Panny Marie Drahovské.

³⁶⁵ Kostel v Kardašově Řečici. Viz František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*, sv. 10, Praha 1900, s. 42-46.

³⁶⁶ První zmínka o kostelíku svatého Jana a Pavla pochází až ze 17. století. Viz J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 239.

³⁶⁷ Břesná je dnes známá jako Vřesná. V 2. polovině 16. století si Vrchotičtí z Loutkova vystavěli na Vřesné pro sebe a své poddané husitský kostelík Proměnění Páně. Viz J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 254. Lze předpokládat, že v době sepsání tohoto testamentu (1722) mohl kostelík ještě stát, neboť se Vřesná stala pevnou součástí panství definitivně až v roce 1742, kdy ji koupil hrabě Kuefštejn. Petr Světecký v roce 1759 zaznamenal již pouhé zbytky z původní vesnice, kde byl pivovar, tvrz (a později sýpka) a poddaní se stali novými osadníky v ostatních vesnicích na řečickém panství. Viz J. HRUBÝ, *Řečice Kardašova a bývalé panství*, s. 257, 258.

nedostatečná, aby nač živa býti měla, poroučím a odkazuji 50 zl., ty ale peníze

[Fol. 1v]

aby ji poctivý ouřad [!] pod svou opatrnost na rathauz skoval [!], zato žádám. Stranu mého domku, [který] jsouc zaplacený, uznávám, že moje nedostatečná manželka nic by nenahospodařila, ten dávám v moc poctivému ouřadu, aby domek prodán byl a za něj peníze také mej manželce zplnomocňuji. Dálejíc [!] poctivého ouřadu žádám a prosím, aby nad touto poslední vůlí mou ochranlivou ruku drželi a mou manželku sobě poručenou měli. Actum v městys Kardašový Řečici dne 10. Marti 1722.

Stalo se u přítomnosti:

Pana Hons[e] Liegera spoluradního

Pana Matěje Zemana jináč Hesa též souseda spoluradního

[Fol. 2r]

Kšaft aneb poslední vůle pana Tomáše Šípala jináče Porazila souseda a spoluradního městys Kardašové Řečice

Testament č. 17

Jméno, příjmení, místo a datum: Jan Cvikhar, Kardašova Řečice, 23. června 1725.

Stav: papír bez poškození, pečeť zachována z poloviny pod krytkou.

[Fol. 1r]

Ve jméno nejsvětější Trojice boží, Boha Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.

Já Jan Cvikhar jsouce od Pána Boha všemohoucího velkou nemocí navštíven, upamatoval jsem se, že na tom světě nic jistšího nemám nežli smrt. Majíce ale od Pána Boha duši sobě svěřenou, tu zase Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii, Anjelu strážci mému poroučím a vdevzdávám.

Za druhé, aby po smrti mé mezi manželkou a dětma žádná hádka nebyla, mezi nima tuto mou poslední vůli činím.

Předně můj domek poroučím mému synu Franzkovi však na ten způsob, aby sestru svou nedostatečnou i macochu [!] do smrti při sobě měl. A všichni tři, aby se spolu schraňovali, a syn aby matku ctil, aby předně Bohu a dobrým lidem chvála byla a při jednom stole, aby se stravovali. Kdyby ale se při jednom stole srovnati nemohli, tehdy každoročně matčoše [!] dáti povinen bude 2 st[rychy] pšenice, 1 ½ str[ychů] žita a 1 str[ych] hrachu a každý rok, aby jí sel, ½ str[ychů] lněného semena, dokadž by se nevdala.

[Fol. 1v]

Mej manželce na místě věna jejího, aby můj syn vyplatil od kováře náleží pas stříbrný za 20 zl.

2 prsteny za 6 zl.

[...] 2 prsteny [...] za 6 zl.

stříbrný šněrovadlo [a] řetízek 5 zl.

To jí patřiti bude 37 zl.

Křížek s relikvijema [!] taky syn má vyplatit, kterej je zastavenej za 10 zl. Ten taky manželce patřiti bude. V Oujezdci u Musela je zástava za 12 zl. To si může syn vyplatit.

Dlužen jsem lidem mimo milostivé vrchnosti:

Reskovi 3 zl.
Polnímu mistrovi 8 zl.
Kováři na lázni [?] 25 zl.
P[anu] Hlavičkovi do Hradce 6 zl.
Panu Pulkrabímu 3 zl. 30 kr.
Panu Kotláři do Hradce 15 zl.

Na to má zástavu tuplovanou [!]. Na ty dluhy zanechávám mému synu pár volů, 2 krávy, jedno letošní tele, včeliček je 5 špalků, jedni budou patřit m[l]ynáři dráčovskému a jeden mej manželce a troje k domku synovi.³⁶⁸ Co je mé oučástky po manželce naší polovině [na] domě mimo odepsání kopy té, aby

[Fol. 2r]

dal na funus. Ostatní [d]ceři Anně poroučím, co se domku dotýče začkoliv [!] uznán bude, na 2 díly Frantovi a Anně poroučím na ten způsob na místě závdavku, aby sestru jako nedostatečnou do smrti šatil a živil. Kdyby jak se stává, pro nepřízeň jak moje manželka i [d]cera při Frantovi bytem vobstáti nemohly, tehdy jim oboum podru[ž]ství u jiného platiti povinen bude. Manželce více učiniti nemohu, poněvadž své věno napřed dostane. Domovní hospodářství všechno Frantovi poroučím, však ho v tom zavazuji, aby svej macoše neubližoval a tím svíce [!] svou sestru nedostatečnou, aby [ve] svej ochraně měl, ode smrti [mé] ji živil. Kdyby ale se v tom nechoval a sestra jeho snad po městečku žebrat musela, vzácnej ouřad pro Boha prosím, aby to [ve] své opatrnosti měli a jeho v tom potrestali. Stalo se u přítomnosti dvou osob radních, totiž p[ana] Jana Bumbrle toho času purgkmistra [!] a p[ana] Lorenze Korandy spoluradního dne 23. Junii roku 1725.

P. S. obilí na všeliké platí, cokoliv si to jest synovi poroučím.

Vít Nesvačil toho času písař radní

[Fol. 2v]

³⁶⁸ V tomto případě se skutečně jedná o Dráčov, neboť Drahov neměl historicky žádný mlýn. Dráčov je obec 12, 4 km vzdálená od Kardašovy Řečice.

Kšaft neb poslední vůle Jana Cvikhara souseda a ten čas mlynáře řečického

Testament č. 18

Jméno, příjmení, místo a datum: Jan Vraný, Kardašova Řečice, sepsána s.d.

Stav: Papír poškozen a opraven japonským papírem, pruh ztraceného textu rekonstruován. Text byl bez pečetě.

[Fol. 1r]

Ve jméno nerozdílné Trojice svat[é], Boha Otce, Boha Syna i Ducha svatého. Amen.

Já Jan Vranej soused městys Kardašové Řečice jsouce od Pána Boha všemohoucího velkou nemocí navštíven [...] ³⁶⁹ sobě dobře, že na tomto světě nic jistějšího nemám než smrt. Pročež majíce mou duši sobě [...] od Pána Boha svěřenou a danou, tu zase v ruce Pánu Bohu, blahoslavené Panně Marii, Anjelu strážci poroučím a odevzdávám.

Za druhé vědouce [...], že moje žena s malejma dětma nic by nenahospodařila, poroučím, aby se dům po mej smrti prodal a za něj peníze rovným dílem na všechny děti i ženu mou, aby se rozdělily. Velký voli, když se vypasou, aby se prodali. Takové peníze žádám, aby p[an] purgkmistr [!], páni ouřad[ové] na rathauz za ně přijali a z takových peněz sirotkům vedli dobrého uznání, když by který buď na řemeslo neb jiné věci potřebovali, aby poct[ivý] ouřad jim vydával. Druhých dva páry volků, který jeden pár s p[anem] Martinem Širůčem a druhý pár s Frantou Kovářem na příchovek [!] dán, takoví když se prodají, co se příhovku vezme, z toho aby se něco dluhů zaplatilo na ostatek dluhů. Moje žena něco obilí odprodati může. Jednu krávu pro obživení malejch dítek ženě poroučím, aby pro ně krapet mléka mítí mohla, však ta kráva zač by stála, aby se šacovala, a tolik aby se mej ženě na jejím díle srazilo, aby tudy sirotkům křivda se nestala. Po mé smrti žádám, aby mé tělo křesťanským způsobem pochované bylo a vzác[ného] ouřadu pro Boha prosím, že nad sirou vdovou a siro[tky] ochrandlivou ruku držeti bude. Stalo se při přítomnosti p[ana] Jiřího Bezemka a p[ana] Martina Piláta, obouch osob radních.

Vít Nesvačil ten čas písař radní

³⁶⁹ Chybí text v důsledku poškození.

[Fol. 1v]

Vejpis kšaftu nebo[žtíka] Jana Vranýho souseda městys Kardašové Řečice

Seznam zkratek

AM – Archiv města

atd. – a tak dále

č. test. – číslo testamentu

ed. – editor

edd. – editoři

fol. – folio

inv. č. – inventární číslo

JH – Jindřichův Hradec

kart. – karton

kr. - krejcar

KŘ – Kardašova Řečice

list. - listina

NAD – Národní archivní dědictví

např. – například

NOZ – (tripartitní matrika) narozených, oddaných a zemřelých

r. – recto

resp. – respektive

roč. - ročník

s. – strana

s. d. – sine datum

sign. – signatura

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

sv. - svazek

tj. – tj.

tzv. – takzvaně

v. – verso

r. – recto

zl. - zlaté

Seznam pramenů a literatury

Prameny nevydané

SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Poslední vůle 1652-1839*, inv. č. 452, kart. 9.

SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Městská kniha o koupích a prodejích domů a pozemků pro Horní stranu (1609-1692)*, inv. č. 23

SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Městská kniha o koupích a prodejích domů a pozemků pro Dolní stranu (1609-1692)*, inv. č. 24.

SOA Třeboň, *Urbář slavatovského panství 1613*, inv. č. 184.

SOA Třeboň, *Urbář 1652-1654*, inv. č. 185, kart. 28, fol. 236–272 s. 258-295.

SOA Třeboň, *Soupisy poddaných 1695*, inv. č. 136, s. 77-94.

SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matriky NOZ 1660-1691*.

SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matrika Z 1671-1691*.

SOA Třeboň, Kardašova Řečice, *Matriky OZ 1692-1749*.

Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity / Univerzity Karlovy IV. (1917–1921), inv. č. 4, s. 1707.

SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Pozůstalostní inventáře 1674-1740*, inv. č. 453, kart. 9.

SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Listiny 1407-1782*, inv. č. 1-22, list. 1-23.

SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Kupní smlouvy 1605*, kart. 9, inv. č. 378.

SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, *Pečetidlo městečka 1576*, inv. č. 1172, sign. T-1.

SOkA Jindřichův Hradec, *Cech mlynářů a pekařů Kardašova Řečice 1523-1825*, NAD 335.

SOA Třeboň, *Velkostatek Kardašovy Řečice 1565-1944*, NAD 194.

Prameny vydané

PALACKÝ, František, *Archiv český III*, Praha 1844, s. 187-193.

JIREČEK, Hermenegild, *Mistra Viktorina ze Všehrd. O právicích země české knihy devatery*, Praha 1874.

JIREČKOVÉ, Josef a Hermenegild (edd.), *M. Brikcího z Licka Práva městská*, Praha 1880.

JIREČEK, Josef (ed.), *Codex iuris Bohemici IV/3*, Praha 1876.

Literatura

ARIES, Philippe, *Dějiny smrti I-II*, Praha 2000.

BARTOŠ, František Michálek, *Česká královna v husitské bouři*, Jihočeský sborník historický 10, 1937, s. 23-26, 29.

BEDNAŘÍK, Karel – HAVELKOVÁ, Věra, *Česky psané závěti z fondů Státního archivu v Drážďanech*, Sborník archivních prací 34, 1984, s. 439-511.

BÍLEK, Tomáš Václav, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I-II*, Praha 1882-1883.

BISINGEROVÁ, Marie – VANĚK, Vojtěch, *Pozdně středověké testamenty z Kutné Hory, Kaňku a Čáslavi a jejich dochování v kutnohorském archivu*, in: Kateřina Jišová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, 211-219.

BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.

BOROVSKÝ, Tomáš, *Čas středověkých měšťanských testamentů (Příklad Brna v pozdním středověku)*, in: Kateřina Jišová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 55-71.

BRYCHTOVÁ, Eliška, *Rodinné poměry v testamentech velkobítešských měšťanů ve druhé polovině 16. století*, Bakalářská práce Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno 2017.

BUDSKÝ, Dominik, *Testamenty pražského duchovenstva od druhé poloviny 14. století do počátku husitství*, in: Kateřina Jišová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 189-209.

BURIAN, Václav, *Osudy tělesných pozůstatků olomouckého biskupa Františka kardinála z Ditchštejna*, Muzejní a vlastivědná společnost 44, č. 3, Brno 1992, s. 330-343.

BŮŽEK, Václav – BŮŽKOVÁ, Hana – STEJSKALOVÁ, Jana, *Měšťanské domácnosti v předbělohorských jižních Čechách (Prameny, metody, stratifikace)*, Jihočeský sborník historický 59, č. 2, 1990, s. 65-80.

- BYSTRICKÝ, Vladimír, *Testamenty ve Stříbře v letech 1495-1572*, in: Kateřina Jíšová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 265-270.
- FEJTOVÁ, Olga – JÍŠOVÁ, Kateřina, *Měšťanské testamenty jako badatelské téma. Projekt zpracování pražských testamentů od 15. do 17. století na základě počítačové databáze*, in: Kateřina Jíšová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 15-27.
- ELBEL, Petr, *Testamenty olomouckého kapitulního duchovenstva v pozdním středověku (1300-1526)*, in: Kateřina Jíšová, – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech: Prameny, metodologie a formy využití*. Praha 2006, s. 145-187.
- FIALA, Josef, *Závěť správce bratrského sboru v Bystřici n. Pernštejnem r. 1559*, *Vlastivědný věstník moravský*, 1947, roč. 2, č. 5, s. 244-245.
- GRULICH, Josef, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008.
- HAAS, Antonín, *Omezení odúmrti a vdovská třetina v starém českém městském právu*, *Právněhistorické studie*, sv. 17, Praha 1973, s. 199-218.
- HELCLOVÁ, Eliška, *Testament Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic (edice dokumentu)*, *Porta Bohemica: sborník historických prací*, Litoměřice 2003, sv. 2, s. 95-103.
- HLÁVKA, Jan, *Sto let divadelní činnosti v Kardašově Řečici*, Jindřichův Hradec 1940.
- HOFFMANNOVÁ, Petra, *Rodina v 16. století z pohledu testamentů královského města Louny*, in: Michaela Hrubá (ed.), *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Ústí nad Labem 2000, s. 107-122.
- HRADILOVÁ, Marta, *Soběslavské kšafy z let 1455-1523*, *Táborský archiv* 4, 1992, s. 47-103.
- HRADILOVÁ, Marta, *Soběslavské kšafy 1455-1526*, in: Kateřina Jíšová, – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 221-230.
- HRUBÁ, Michaela, *"Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle"*. *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*, Ústí nad Labem 2002.
- HRUBÁ, Michaela, *Možnosti (a limity) studia měšťanských testamentů 15. a 16. století na příkladu měst severozápadních Čech*, in: Kateřina Jíšová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 29-37.

- HRUBÝ, Jaromír, *Kardašova Řečice a bývalé panství řečické*, Praha 1893.
- HRUBÝ, Jaromír, *Místopis Kardašovy Řečice I-III*, Kardašova Řečice 1929-1934.
- JANÁK, Jan a kol., *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.
- JIRKOVÁ, Pavla, *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578-1590 (testament jako pramen pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii)*, Časopis Národního muzea. Řada historická 176, č. 1-2, Praha 2007, s. 21-58.
- JÍŠOVÁ, Kateřina, *Spása duše a očistec u novoměstských měšťanů*, Evropa a Čechy na konci středověku: sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi, Praha 2004, s. 253-268.
- JÍŠOVÁ, Kateřina, *Testamenty novoměstských měšťanů v pozdním středověku*, Disertační práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Ústav českých dějin, Praha 2008.
- JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Ludmila, *Zásady testamentární praxe královského města na jihoněmeckém právu (na příkladu Brna)*, in: Kateřina Jíšová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 39-53.
- JUNGMANN, Josef, *Slovník česko-německý I-V*, Praha 1834-1839.
- KALOUSEK, Josef, *České státní právo*, Praha 1892.
- KARLÍK, Hugo, *O kšaftech duchovních osob*, Časopis českého duchovenstva, 1835, s. 43-72.
- KEJŘ, Jiří, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998.
- KILIÁN, Jan, *Mělnické registrum kšaftovní z let 1491–1536 – dosud nevyužitý pramen*, in: Kateřina Jíšová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 231-241.
- KINCL, Jaromír, *Merovejské testamenty*, Právněhistorické studie, Praha 1971, sv. 16, s. 33-69.
- KINCL, Jaromír, *Dva testamenty šlechtice Kojaty*, Acta Universitatis Carolinae: Iuridica. 3, Praha 1978, s. 301-320.
- KOMENSKÝ, Jan Amos, *Jana Amosa Komenského Poslední vůle, aneb, Kšaft, v němž upřímně o sobě i věcech svých činí vyznání, jakž též i užitečné krajanům svým dává napomenutí*, Praha 1892.
- KOPEČKOVÁ, Jana, *Předbělohorská kniha kšaftů města Domazlic a možnost jejího využití i výzkumu každodennosti*, Západočeský historický sborník 6, 2000, s. 117-144.

- KOPIČKOVÁ, Božena, *Pisemnosti z pozůstalostního řízení po úmrtí české královny-vdovy Žofie. Dodatek k výpovědi pozůstalostního inventáře, Querite primum regnum Dei: sborník příspěvků k poctě Jany Nechutové*, Brno 2006, s. 483-495.
- KRÁL, Pavel, *Mezi životem a smrtí: testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002.
- KRZENCK, Thomas, *Pražské a vídeňské testamenty pozdního středověku – pokus o komparaci*, in: Kateřina Jišová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 87-94.
- KUBÁK, Jaroslav, *Závěti budějovických měšťanů v druhé polovině XVI. století*, Jihočeský sborník historický 34, 1965, s. 96-103.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Závěti Petra Voka z Rožmberka*, Archivum Trebonense: sborník odborných prací z pramenů jihočeských archivů, Třeboň 2011, sv. 12, s. 127-148.
- KUBÍČKOVÁ, Vladimíra, *Každodenní život venkovského obyvatelstva ve světle testamentů (jižní Čechy, 18./19. století)*, Diplomová práce Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2007.
- MALANÍKOVÁ, Michaela, *Několik poznámek k ženským testamentům v pozdně středověkém Brně (diskusní příspěvek)*, in: Kateřina Jišová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 139-143.
- MALÝ, Karel, *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*, Praha 1982.
- MAREŠ, František – SEDLÁČEK, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století*, sv. 10, Praha 1900.
- MARŠÍKOVÁ, Zdenka, *Historie zájezdních hostinců a hospod v Kardašově Řečici*, Jindřichův Hradec 2017.
- MATLAS, Pavel, *Z poddaného sirotka Jiříka Albrechta urozeným vladykou Zbudovským z Ebenberka: k sociální a geografické mobilitě a kariérním strategiím v Čechách v 1. polovině 17. století*, Folia Historica Bohemica 27, č. 2, Praha 2012, s. 237-261.
- MATLAS, Pavel (ed.), *Z poddaného šlechticem: rodinné paměti Zbudovských z Rovné Hory a Malých z Tulechova (1604–1737)*, Praha 2016.
- MATYSKA, Jan, *Náchodské testamenty ze 17. století. Sonda do každodenního života města*. Bakalářská práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2015.
- MRÁZ, Zdeněk, *Z historie ochotnického divadla v Kardašově Řečici*, Kardašova Řečice 1984.

- MRÁZ, Zdeněk, *Z historie skautského hnutí v Kardašově Řečici*, Výběr 30, č. 2, 1993, s. 108-112.
- MRVKOVÁ, Lucie, *Žena v Českých Budějovicích ve světle testamentů*, Bakalářská práce Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2014.
- MÜLLER, Karel, *Závěť Karla staršího ze Žerotína*, Sborník Státního okresního archivu Přerov 1996, s. 9-15.
- MUSILOVÁ, Ivana, *Edice měšťanských testamentů v nejstarší městské knize boskovické z let 1484–1565 (1578)*, Bakalářská práce Filozofické fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2011.
- NOVÁKOVÁ, Stanislava, *Připomenutí 300 let od úmrtí Karla Felixe Slavaty († 22. července 1712)*, Vlastivědný sborník Dačicka, Jindřichohradecka a Třeboňska, sv. 24, (2012), s. 193-194.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí I-XXVIII*, Praha 1888-1909.
- PAPAJÍK, David, *Rozdělení majetku na základě testamentu mezi syny ve šlechtické společnosti na příkladu pánů ze Sovince*, in: Kateřina Jišová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, s. 117-120.
- PEŠEK, Jiří, *Pražské knihy kšaftů a inventářů: Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské*, Pražský sborník historický 15, Praha 1982.
- PEŠEK, Jiří, *Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života*, Opera historica 1, 1991, s. 30-42.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách jejich vznik, původní význam a změny I-V*, Praha 1951.
- RAK, Petr, *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*, Sborník archivních prací 48, 1998, s. 3-106.
- RAMEŠ, Václav, *Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*, Praha 2005.
- RULL, František, *Monografie města Hradce Jindřichova*, Jindřichův Hradec, 1875.
- RYANTOVÁ, Marie, *Normativní vymezení procesu vyřizování pozůstalosti světských duchovních a písemností s ním spojených v 17. a první třetině 18. století*, Facta probant homines: sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 421-430.

- RYANTOVÁ, Marie, *Narízení až za hrob. Testamentární praxe a vyřizování pozůstalosti světských duchovních pražské arcidiecéze v době baroka*, Církev a smrt: institucionalizace smrti v raném, Praha 2007, s. 149-162.
- ŘÍHOVÁ, Hana, *Život soběslavských měšťanů v letech 1525-1550 z pohledu jejich testamentů*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2007.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království Českého I-XV*, Praha 1882-1927. *Slovník českého práva*, sv. 2, Praha 2002.
- SMRŽOVÁ, Adéla, *Hořepničtí měšťané v 18. století ve světle svatebních smluv a testamentů*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, Pardubice 2011.
- SMYČKOVÁ, Jana, *Pražské testamenty (1600-1620) jako pramen k dějinám rodinných struktur*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 1997.
- SOUŠKOVÁ, Karolína, *Testament a inventář Johany Trčkové z Lípy*, Bakalářská práce Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2018.
- SPIRITZA, Juraj, *Najstarší protokol testamentov mesta Bratislavy 1427-1529*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Komenského, Bratislava 1959.
- SPIRITZA, Juraj, *Testament Liebnechta Egkenfeldera, bratislavského notára v rokoch 1441-1456*, Kvalifikační práce Filozofické fakulty Univerzity Komenského, Bratislava 1967.
- STEJSKALOVÁ, Jana, *Kšaft jako pramen pro studium úrovně měšťanské domácnosti*, Opera historica 1, 1991, s. 74-80.
- STEJSKALOVÁ, Jana, *Kšaft jako pramen pro studium kulturní úrovně měšťanské domácnosti*, Kultura každodenního života českých a moravských měst v předbělohorské době, Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 1991, s. 74-80.
- SWIDEROVÁ, Kristina, *Testamenty urozených žen doby baroka. Několik poznámek k tématu*, Theatrum historiae 5, Pardubice 2009, s. 63-84.
- ŠEBÁNEK, Jindřich, *Testamenty našich nižších duchovních feudálů do roku 1310*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada archeologicko-klasická (E) 10, Brno 1965, s. 287-301.
- ŠEBÁNEK, Jindřich a kol., *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1971, s. 30.
- ŠPŮROVÁ, Markéta, *Testamenty z 15. století v nejstarších čelákovické městské knize*, in: Kateřina Jíšová – Eva Doležalová (edd.), *Pozdně středověké testamenty Prameny, metodologie a formy využití*, Praha 2006, 243-251.

- ŠTAJNEROVÁ, Michaela, *Litoměřické testamety z let 1527-1576 jako pramen k dějinám rodinných struktur*, in: Michaela Hrubá (ed.), *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Ústí nad Labem 2000, s. 87-106.
- ŠTĚPKOVÁ, Alena, *Svět soběslavských měšťanů ve světle jejich testamentů 1549-1651*, Diplomová práce Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2005.
- ŠŤOVÍČEK, Ivan, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.
- TADRA, Ferdinand, *Rukopisné zlomky Drkolenské*, Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění 8, 1899, s. 139-150.
- TECL, Rudolf, *Neznámý tábořský kšaft z druhé poloviny 15. století*, Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 153-157.
- TECL, Rudolf, *Dodatek k soběslavským kšaftům*, Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 99-100.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Jindřichova Hradce I-IV*, Jindřichův Hradec 1927-1936.
- TIHELKA, Karel, *Testament moravského rebela a pobělohorského exulanta Wolfa Kelečina z Arady*, Vlastivědný věstník moravský 1957, roč. 12, č. 2, s. 64-68.
- TLAPÁKOVÁ, Věra, *Zbožné odkazy v testamentech znojenských měšťanů do roku 1479*, Ročenka Státního okresního archivu ve Znojmě 2004, s. 13-23.
- VÁCLAV, Filip – VÍTA, Bartoloměj, *Okresní archiv v Jindřichově Hradci. Průvodce po fondech a sbírkách*, Jindřichův Hradec 1959.
- VANDROVCOVÁ, Lenka, *Soběslavské testamety a písemnosti pozůstalostního řízení 1455-1550: možnosti jejich využití*, Diplomová práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2012.
- VAŠEK, Ladislav, *Poslední vůle Fr. Albr. Wildaua z Lipové (Lindenwisu) r. 1737: podle opisu chovaného v archivu městského muzea v Ivančicích*, Vlastivědný věstník moravský, 1947, roč. 2, č. 3, s. 145-148.
- VYHLÍDKA, Vratislav, *Stručné dějiny Kardašovy Řečice*, Kardašova Řečice 1988.
- WINTER, Zikmund, *V měšťanské světnici starodávné: kulturní studie o patnáctém a šestnáctém století*, Praha 1895.
- ZILYNSKYJ, Bohdan, *Podblanicko v nejstarších knihách kšaftů Nového Města pražského (1436-1494)*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 25, 1984, s. 169-185.
- ZILYNSKYJ, Bohdan, *Zprávy o Táboře a jeho obyvatelích v nejstarších knihách kšaftů Nového Města pražského (1436-1494)*, Tábořský archiv 1, 1987, s. 61-67.

ŽALDOVÁ, Petra, *Měšťanské testamentsy jako pramen k dějinám zbožnosti: Soběslavské kšafy z let 1600-1825*, Diplomová práce Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2009.

Internetové zdroje

České archivy: <https://digi.ceskearchivy.cz/> (poslední přístup - 7. 7. 2020)

Digitální knihovna: <https://kramerius-vs.nkp.cz/> (poslední přístup - 7. 7. 2020)

Databáze: badatelna.cz (poslední přístup - 7. 7. 2020)

Bibliografická databáze: biblio.hiu.cas.cz (poslední přístup - 7. 7. 2020)

Archiv Univerzity Karlovy:

<https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1880468962510516/212/?lang=cs>

(poslední přístup - 7. 7. 2020)

Kartotéky Augusta Sedláčka: www.augustsedlacek.cz (poslední přístup - 7. 7. 2020)

Oficiální stránky města: www.kardasova-recice.cz (poslední přístup - 7. 7. 2020)

Oficiální stránky města: <https://veseli.cz/historie-mesta/d-8636/p1=49442> (poslední přístup - 17. 7. 2020)

Farnost: <https://www.farnostveseli.cz/clanky/> (poslední přístup - 23. 7. 2020)

Vokabulář webový: <https://vokabular.ujc.cas.cz/> (poslední přístup - 17. 7. 2020)

Slovník: <https://ssjc.ujc.cas.cz/> (poslední přístup - 17. 7. 2020)

Slovník: <http://kott.ujc.cas.cz/> (poslední přístup - 17. 7. 2020)

Časopis: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/> (poslední přístup - 17. 7. 2020)

Mapy: <https://mapy.cz/> (poslední přístup - 17. 7. 2020)

Seznam příloh

1) Tabulky

Příloha č. 1: Panství Kardašova Řečice 1613-1695 [s. 13, 14].

Příloha č. 2: Výčet testátorů [s. 40, 41].

Příloha č. 3: Představitelé městské správy na základě testamentů [s. 59, 60].

Příloha č. 4: Svědci, sousedé a poručníci zaznamenaní v testamentech [s. 60, 61].

Příloha č. 5: Písařské ruce [s. 66, 67].

Příloha č. 6: Přehled známých písařů [s. 68,69].

Příloha č. 7: Testátoři dle doby sepsání testamentů a doby úmrtí [s. 71, 72].

2) Ukázky

Ukázka č. 1: Testament č. 1 a nejstarší dochovaná kšaft Václava Kováře (foto autor, SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Kardašova Řečice, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 2: Testament č. 2 a ukázka písma Mikuláše Protivínského, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 3: Testament č. 2 a pozůstatek po černé pečeti, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 4: Testament č. 5 a ukázka písma Martina Hese, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 5: Testament č. 5 a ukázka vlastnoručních podpisů svědků, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 6: Testament č. 7 a pečetění třemi pečetěmi, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 7: Testament č. 9 Martina Hese, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 8: Testament č. 9 a první dochovaná papírová krytka s papírovým proužkem a poškozený papír, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 9: Testament č. 10 Ondřeje Tomšů, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 10: Testament č. 11 a veřejné přečtení kšaftu a spravedlivý zásah úřadu ve prospěch vdovy Salomeny, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 11: Testament č. 13 a ukázka pečeti pod krytkou, inv. č. 452,

Ukázka č. 12: Testament č. 14 a veřejné přečtení kšaftu, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 13: Testament č. 17 a psaný jako č. 18, autor Vít Nesvačil, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 14: Kardašova Řečice, Matriky OZ 1692-1749, s. 154.

Ukázka č. 15: Kardašova Řečice, Matriky OZ 1692-1749, s. 159, úmrtí Jakuba Šídla.

Ukázka č. 16: Kardašova Řečice, Matriky OZ 1692-1749, s. 176, suma za rok 1704.

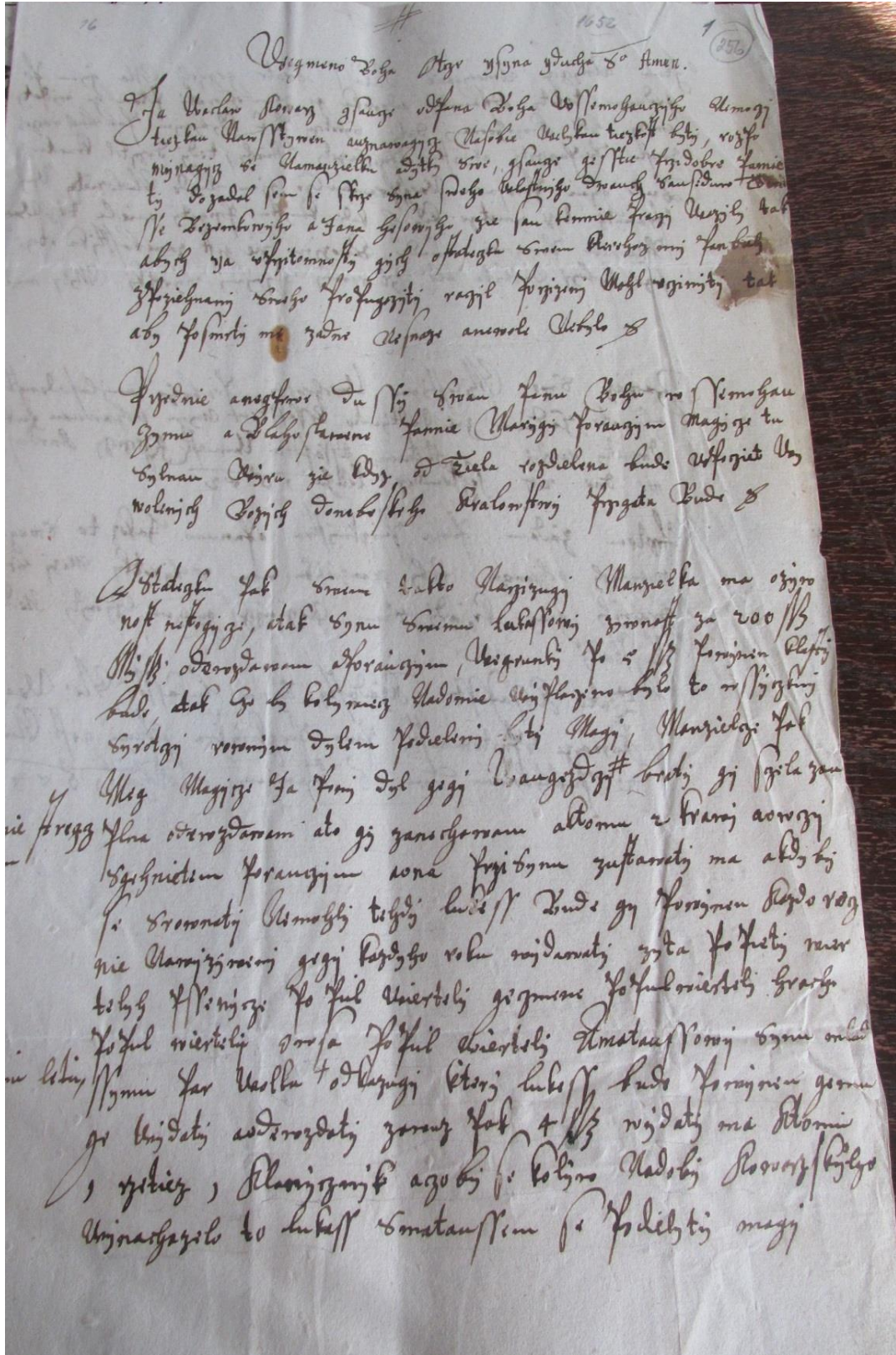
Ukázka č. 17: Kardašova Řečice, Matriky OZ 1692-1749, s. 178, úmrtí Martina Hese.

Ukázka č. 18: Kardašova Řečice, Matriky OZ, 1692-1749, s. 184, úmrtí Jiříka Struhadla, resp. Martina Širůčka.

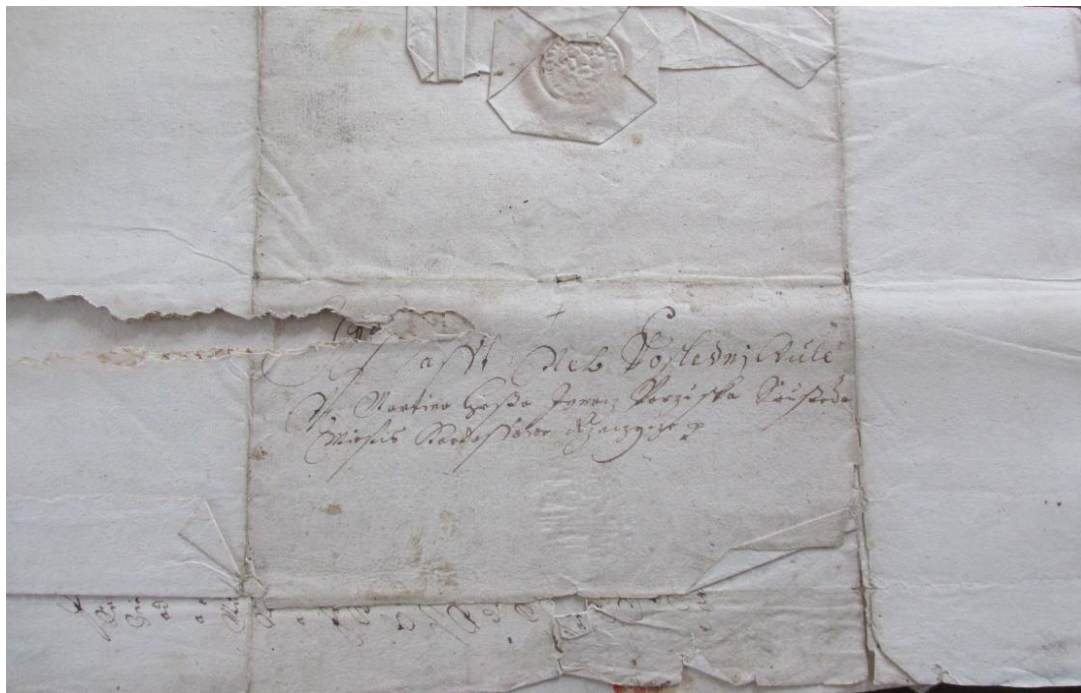
Ukázka č. 19: Kardašova Řečice, Matriky OZ 1692-1749, s. 262, úmrtí písaře Víta Nesvačila.

Reprodukce

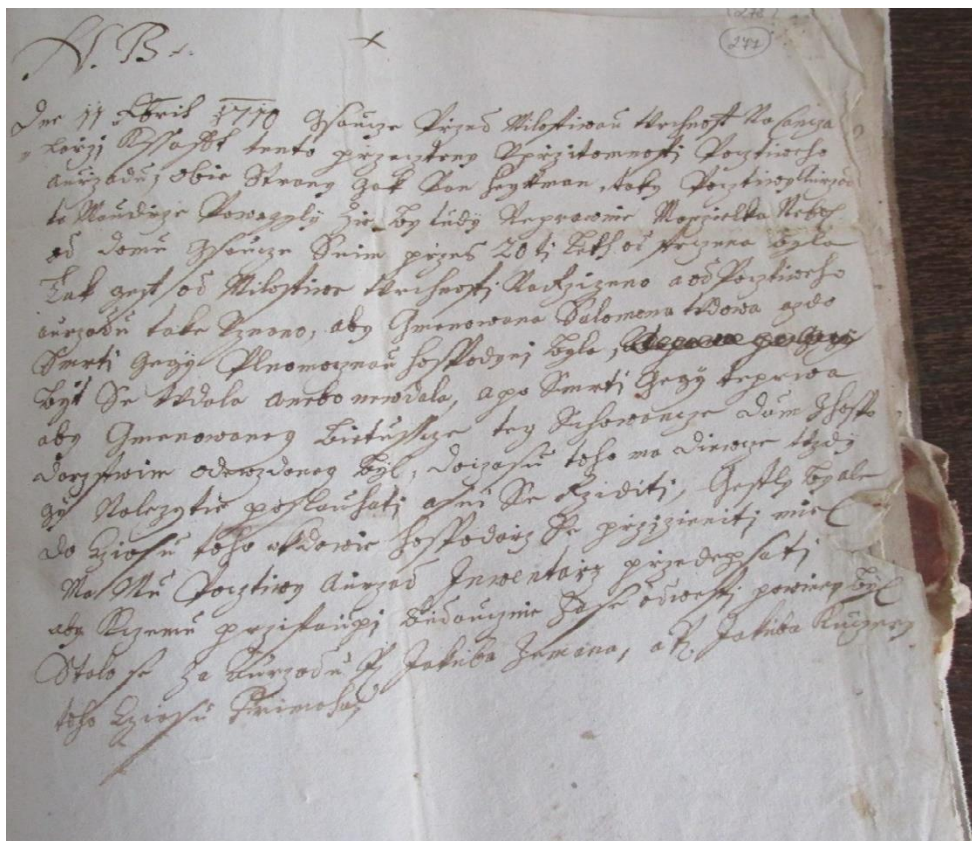
Obrázek č. 1 – Testament č. 1 a nejstarší dochovaná kšaft Václava Kováře, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 8 – Testament č. 9 a první dochovaná papírová krytka s papírovým proužkem a poškozený papír, inv. č. 452.

Ukázka č. 10 – Testament č. 11 a veřejné přečtení kšaftu a spravedlivý zásah úřadu ve prospěch vdovy Salomeny, inv. č. 452, kart. 9.

Ukázka č. 11: Testament č. 13 a ukázka pečeti pod krytkou, inv. č. 452, kart. 9.

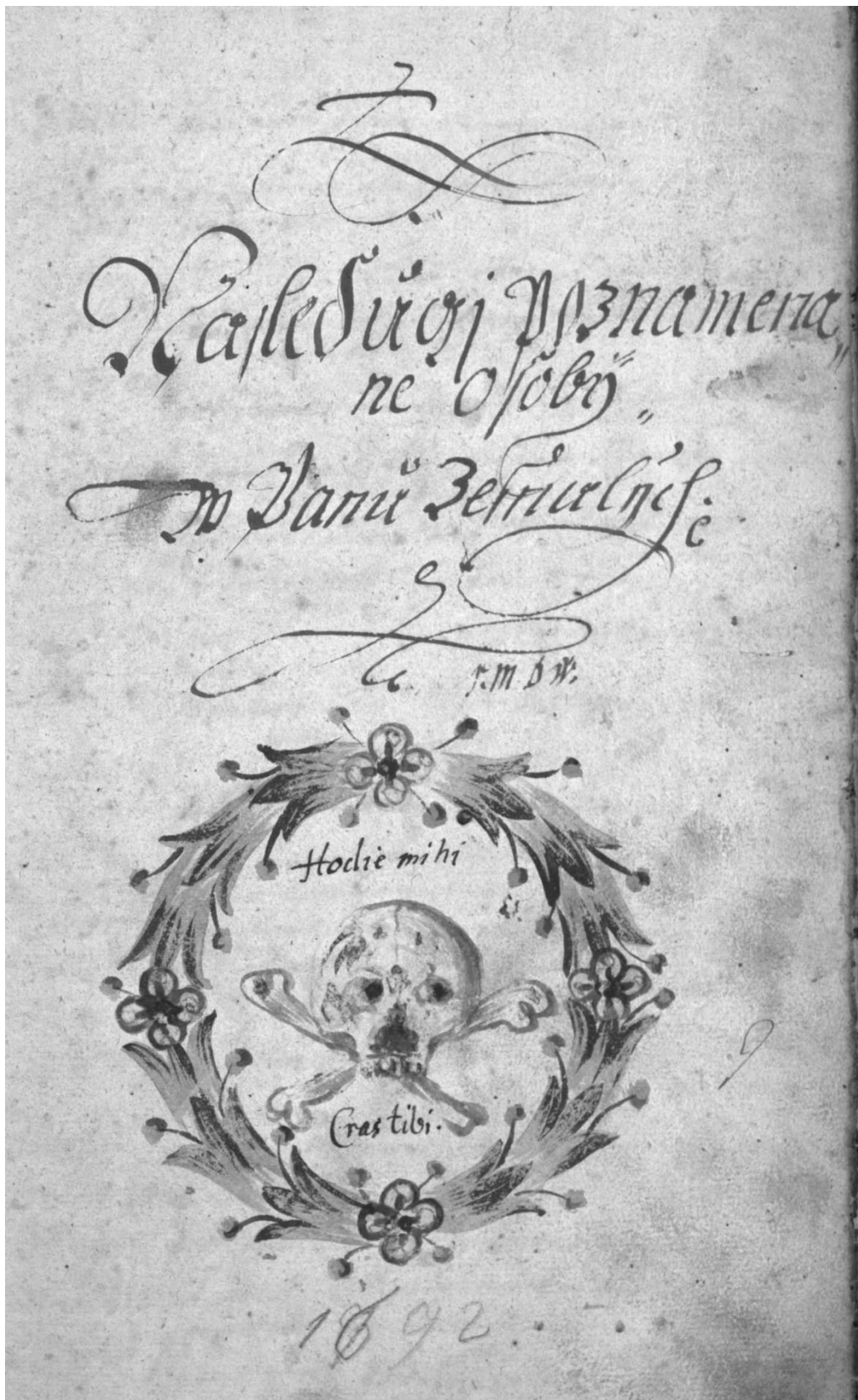

Ukázka č. 12 – Testament č. 14 a veřejné přečtení kšaftu, inv. č. 452, kart. 9.

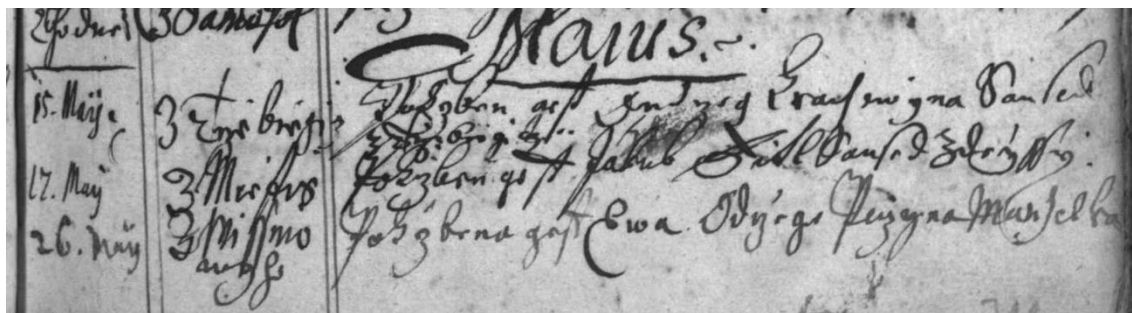
283
Tjeto Publicizované v Praze v Domě
Anthonim Černého, 22. februára, Roku 1770. V přítomnosti
notáře Egelého, Křesťanského úřadu Karelův
mířna, Janův nadílek, Janův na vlašské
Krušné, Škol. Dlouhý, Janův Krušné, Škol.
v Praze za přítomnosti, Krušné oba dva zedníci
Indigoro Dobrowolník, Jurčevanův Janův
Krušné na domě v Krušném, Krušné
Krušné, abý Janův míř, Krušné
a Janův Janův Krušné míř, Krušné
atah na Krušné, Krušné 270 Kč na Krušné
Krušné Krušné

Ukázka č. 13 – Testament č. 17 a psaný jako č. 18, autor Vít Nesvačil, inv. č. 452, kart. 9.

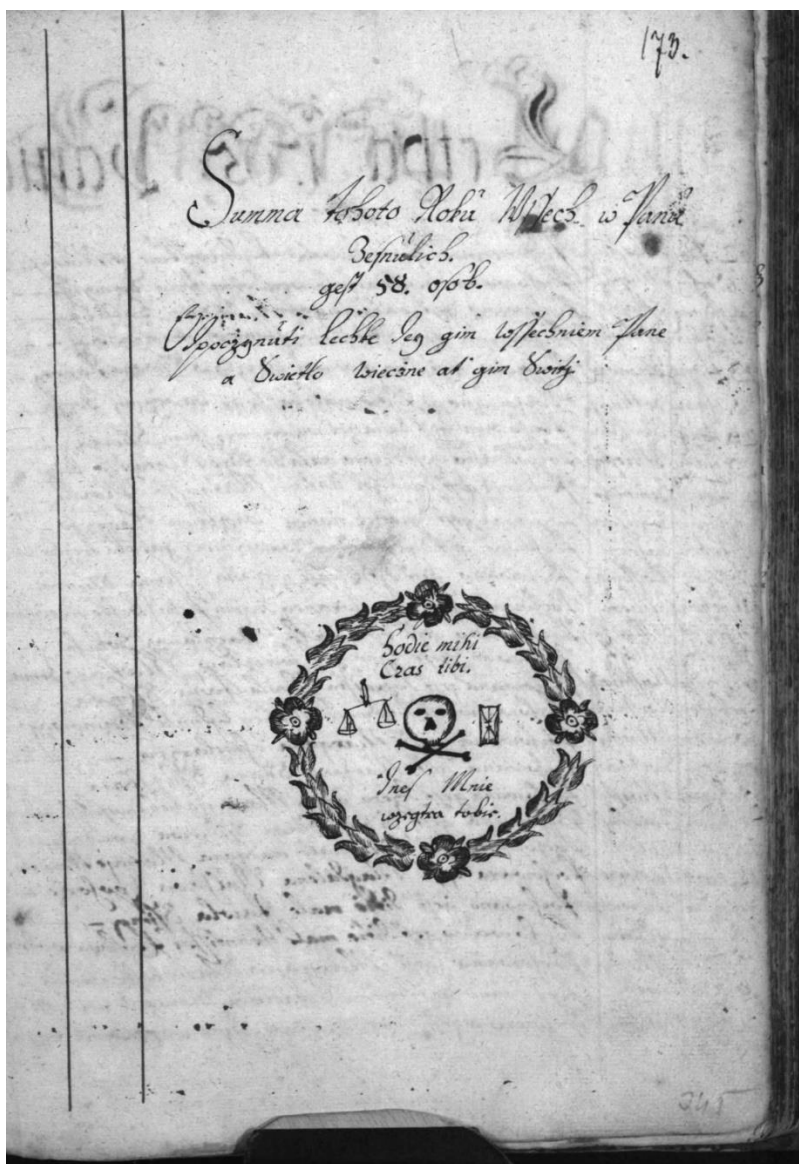
P. S. Vobily Krušné
Krušné Krušné Krušné
Krušné Krušné
Vít Nesvačil Krušné
Krušné Krušné Krušné

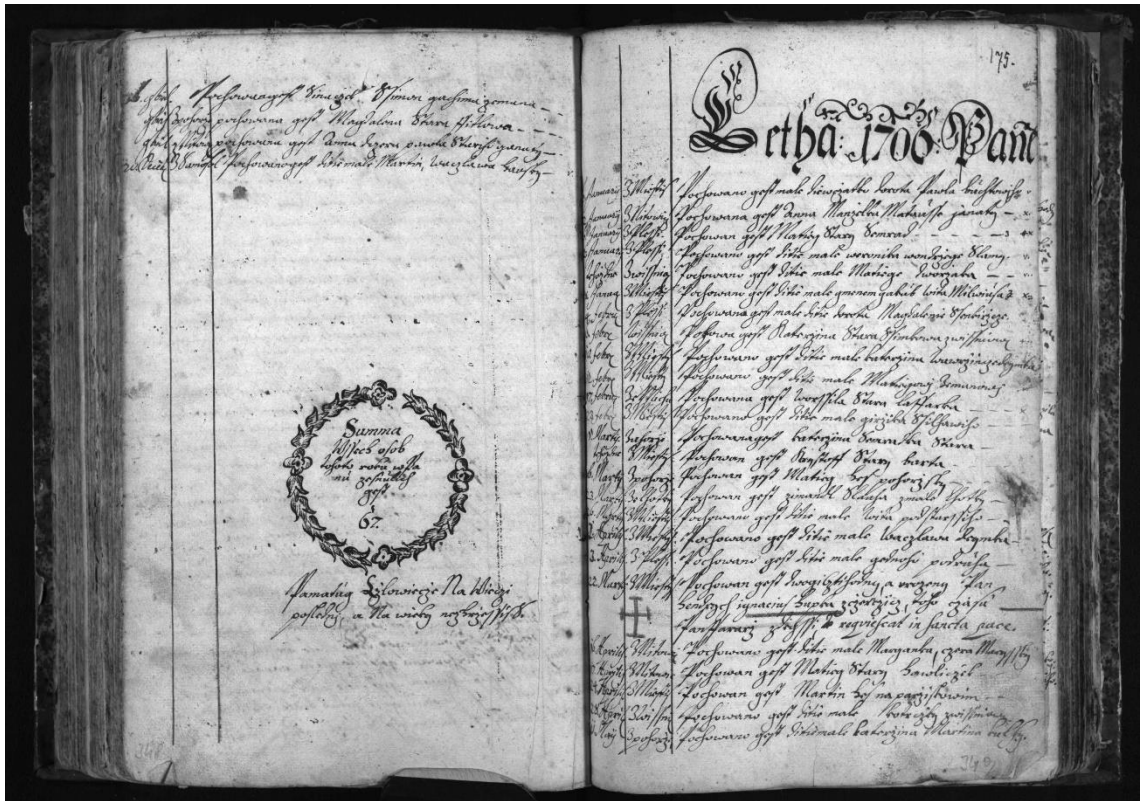
Ukázka č. 15 – Kardašova Řečice, Matriky OZ, s. 159, úmrtí Jakuba Šidla: „17. May [1694]; z Městis; Pokřtěn jest Jakub Šitl soused zdejší.“

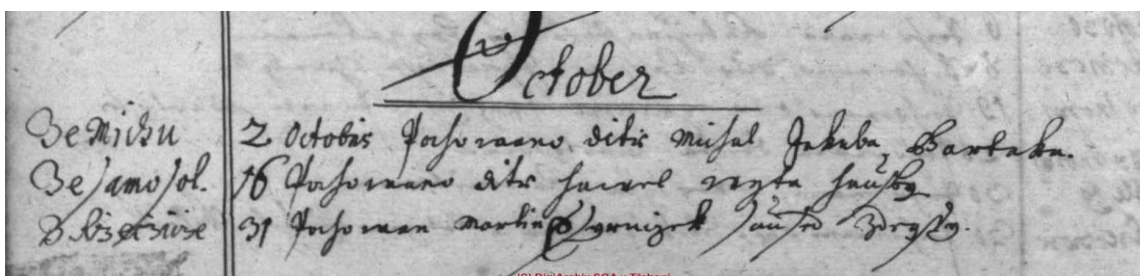
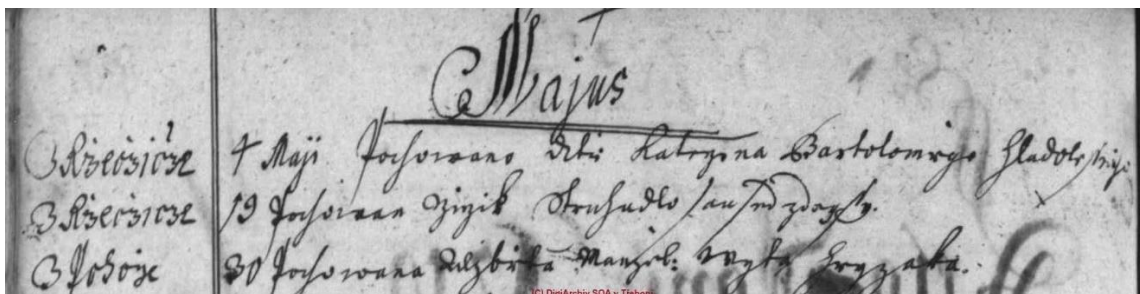
Ukázka č. 16 – Kardašova Řečice, Matriky OZ 1692-1749, s. 176, suma za rok 1704.

Ukázka č. 17 – Kardašova Řečice, Matriky OZ 1692-1749, s. 178, třetí od konce úmrtí Martina Hese: „24. April 1706; z Městys; pochován jest Martin Hes na Pařízkovým.“

Ukázka č. 18 – Kardašova Řečice, Matriky OZ, 1692-1749, s. 184, úmrtí Jiříka Struhadla, resp. Martina Širůčka: z Řečice; 19. Majus [1710]; pochován Jiřík Struhadlo soused zdejší, resp. z Řečice; 31. [October]; pochován Martin Širůček soused zdejší.

Ukázka č. 19 – Kardašova Řečice, Matriky OZ, s. 262, úmrtí písaře Víta Nesvačila: „z Řečice; 3. hujus [Februarius 1742]; pochován Vít Nesvačil písař městský provisus, starý 69 let.“

